

Matica

broj
no.

3

ožujak
march

2019.

MJESEČNA REVIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION

Apoksiomen – najljepši otočanin

ISSN 1330-2140

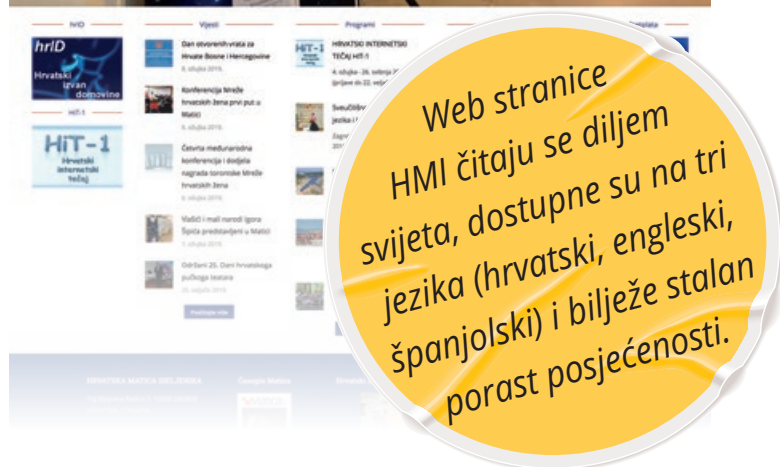
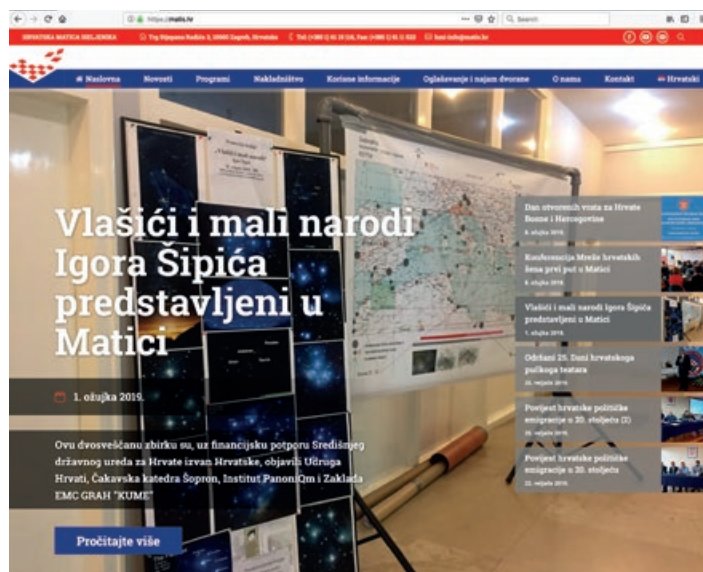
9 771330 214009

Posjetite stranice web portala
Hrvatske matice iseljenika!

www.matis.hr

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama, uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

- **BANERI**
- **SPONZORIRANI ĀLANAK**
- **SPONZORIRANE RUBRIKE**

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522

mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matis.hr

Kolumne

16
Klikni – idem doma
(Vesna Kukavica)

24
Globalna Hrvatska
(Vesna Kukavica)

28
Povjestice
(Željko Holjevac)

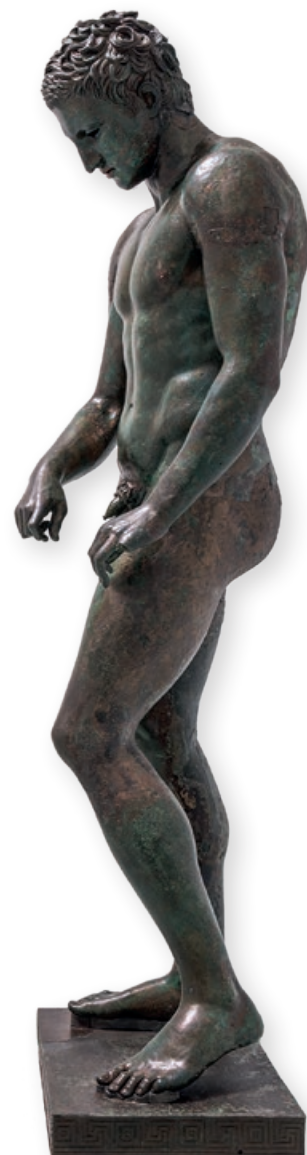
32
Endemi u Hrvatskoj
(Darko Mihelj)

35
Jadranski otoci
(Marjana Kremer)

42
Jezični podsjetnik
(Sanja Vulić)

54
(S)kretanja
(Šimun Šito Ćorić)

- 5** Stipendiranje učenja hrvatskoga jezika
- 6** Predsjednik Vlade RH u Bavorskoj
- 8** Njemački gospodarski forum
- 10** Prijedlog odluke o Danu iseljenika
- 11** "Mali granični prijelaz"
- 12** Hrvatski iseljenički zbornik
- 14** Hrvatska politička emigracija
- 18** Hrvati u Brazilu
- 20** 50 godina HKM Winnipeg
- 22** Večer folklora Offenbach
- 23** Godina kulture Darmstadt
- 25** 25. Dani pučkog teatra u Hercegovcu
- 38** 155. rođendan Jagode Truhelke
- 40** 430. rođendan Ivana Gundulića
- 43** Tripundanski bal u Kotoru
- 44** Sabrana djela Ide Verone
- 46** EPK 2020 Rijeka
- 48** Arheološki muzej Pula
- 50** Intervju: Nikica Gabrić
- 51** Hrvatski za početnike
- 52** Nova historiografska istraživanja
- 56** Intervju: Milka Babović
- 58** Sport
- 60** Donacija slike A. Medulića
- 62** Crorama
- 64** Najave programa HMI-ja

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiss.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION

Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /

FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA / DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Hrvatsko izaslanstvo u radnome posjetu Bihaću

Tekst: **Središnji državni ured za Hrvate izvan RH**

Tijekom posjeta Bihaću državni tajnik Milas sastao se s predstavnicima Katoličkoga školskog centra, s premijerom Unsko-sanske županije Mustafom Ružnićem, ministrom obrazovanja, znanosti, kulture i sporta Damirom Omerdićem i Aganom Bunićem, predsjednikom skupštine Unsko-sanske županije te gradonačelnikom Šuhretom Fazlićem.

Državni tajnik posjetio je i kuću časnih sestara Klanjateljica krvi Kristove u Bihaću koje ove godine obilježavaju 125 godina djelovanja te župu sv. Antuna Padovanskoga.

Gradonačelnik Bihaća naglasio je važnost KSC Bihać za sve građane te obećao kako neće dopustiti moguće zatvaranje škole koja djeluje za opće dobro.

Predsjednik skupštine Unsko-sanske županije Agan Bunić, zajedno s predsjednikom Vlade naglasio je važnost djelovanja Katoličkoga školskog centra Bihać te najavio punu potporu sustavnog i trajnog rješavanja njegova financiranja iz županijskoga proračuna, kao što to imaju drugi katoličko-školski centri u FBiH. "Mi smo apsolutno opredijeljeni da završimo ovo pitanje jer KSC Bihać treba ovom kantonu, treba svima nama, ta je škola svojom kvalitetom svima nama na ponos i škola je to koja jako dobro funkcionira, stoga nema razloga da bilo koja politika bude protiv", rekao je predsjedavajući Bunić i dodao kako će KSC Bihać biti prvo pitanje koje će rješavati, a konačan rezultat može se očekivati u sljedećih 30 dana.

Gradonačelnik Bihaća naglasio je važnost KSC Bihać za sve građane te obećao kako neće dopustiti moguće zatvaranje škole koja djeluje za opće dobro. "Gradska uprava, i ja osobno, KSC Bihać smatramo strateškim projektom za naš grad, za cijelu zajednicu i ne želimo da se ime našega grada spominje

u bilo kojem kontekstu koji nije primjeren za jedan otvoren i tolerantan grad kakav je Bihać", naglasio je gradonačelnik Fazlić te pozvao na suradnju i u drugim područjima.

"Potražiti ćemo rješenja koja će pomoći Hrvatima da im život bude što jednostavniji, što ljepši i što bolji, čime će se oplemeniti i životi drugih ljudi koji žive na ovom području", zaključio je Milas te naglasio kako će na susretu biti prisutni i kolege iz Središnjega državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje. ■

ENG A Croatian delegation led by state secretary Zvonko Milas made a working visit to Bihać in neighbouring Bosnia-Herzegovina to meet with the leaders of Una-Sana Canton and the City of Bihać, representatives of the Roman Catholic School Centre and visited St Anthony of Padua parish and the convent of the Adorers of the Blood of Christ in Bihać, this year celebrating its 125th anniversary.

Dodijeljeni ugovori o stipendiranju učenja hrvatskoga jezika

Stipendija za učenje hrvatskoga jezika uključuje podmirenje troškova tečaja hrvatskoga jezika, subvencionirani smještaj i prehranu, kao i odgovarajuću naknadu za osobne troškove polaznika tečaja

i za hrvatske iseljeničke zajednice u čiji se rad uključuju mnogi bivši stipendisti.

Stipendija za učenje hrvatskoga jezika u Republici Hrvatskoj uključuje podmirenje troškova tečaja hrvatskoga jezika, subvencionirani smještaj i prehranu, kao i odgovarajuću naknadu za osobne troškove polaznika tečaja.

POVEĆAN BROJ STIPENDIJA

U odnosu na prethodno razdoblje, za akademsku godinu 2018./19. povećan je broj odobrenih stipendija tako da ih je dodijeljeno 175 za ukupno 139 polaznika tečaja u Republici Hrvatskoj. Osim u Zagrebu, nastava se održava i na Filo-

U četvrtak, 28. veljače 2019., u prostorijama Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske održano je svečano potpisivanje ugovora o stipendiranju učenja hrvatskoga jezika u Republici Hrvatskoj za ljetni semestar akademske godine 2018./2019. Riječ je o ukupno 37 pripadnika hrvatskoga naroda s prebivalištem izvan Republike Hrvatske - polaznika ljetnoga semestra Tečaja hrvatskoga jezika Croaticum na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Tom prigodom Zvonko Milas, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, istaknuo je kako se provedbom programa učenja hrvatskoga jezika želi osvijestiti i promicati hrvatski identitet te na taj način uspostaviti temelj za međusobnu suradnju i zajedništvo.

ČUVAR HRVATSKOGA IDENTITETA

“Hrvatski jezik kao čuvar hrvatskoga identiteta temelj je za čvršće povezivanje iseljene i domovinske Hrvatske te poticaj za povratak, a ovaj program učenja jezika potiče polaznike na njiho-

Program učenja hrvatskoga jezika vrijedan je i koristan ne samo za polaznike osobno, nego i za hrvatske iseljeničke zajednice u čiji se rad uključuju mnogi bivši stipendisti.

vo aktivno uključivanje u gospodarski i društveni život Republike Hrvatske”, naglasio je državni tajnik Milas.

Cilj programa učenja hrvatskoga jezika u Republici Hrvatskoj je povezati pripadnike hrvatskoga naroda s prebivalištem izvan Republike Hrvatske s tradicijom i kulturom njihovih predaka uz učenje hrvatskoga jezika kao najučinkovitije poveznice iseljene i domovinske Hrvatske.

Ujedno se ovim programom potiče povratak potomaka hrvatskih iseljenika u Republiku Hrvatsku i njihovo aktivno uključivanje u gospodarski i društveni život Republike Hrvatske. Unatoč činjenici da se većina polaznika nakon završetka tečaja vraća u zemlje iz kojih dolaze, stečeno znanje nakon programa učenja hrvatskoga jezika vrijedno je i korisno ne samo za njih osobno, nego

zofskome fakultetu u Splitu i Rijeci. Za tekuću akademsku godinu također je odobreno pet stipendija za internet-sko učenje hrvatskoga jezika (Hrvatski internetski tečaj HiT-1).

U razdoblju od 2012. do 2019. ukupno je odobreno 1.186 stipendija za 855 polaznika. Dobitnici stipendija za učenje hrvatskoga jezika u ovoj akademskoj godini dolaze iz dvadesetak zemalja s mnogobrojnim hrvatskim iseljeništvom, među kojima su i nadalje najbrojniji oni iz Južne Amerike. ■

ENG A ceremony was held at the State Office for Croats Abroad to sign scholarship agreements for Croatian language learning in Croatia for the summer semester of the 2018/19 academic year. The scholarships will go to 37 ethnic Croats from abroad who will attend the summer semester of the Croaticum Croatian language course at the University of Zagreb's Faculty of Humanities and Social Sciences.

Bavarski susret predsjednika hrvatske Vlade s iseljenicima

Predsjednik Vlade RH Andrej Plenković govorio je hrvatskim iseljenicima, čija zajednica u Bavarskoj ima sto tisuća ljudi, o našim nacionalnim zadaćama vezanim uz ulazak u Schengen i eurozonu ususret Europskome semestru

Predsjednik Vlade Andrej Plenković u Münchenu s hrvatskim iseljenicima, 17. II. 2019.

Tekst: Uredništvo

Predsjednik Vlade Andrej Plenković susreo se u Münchenu u Generalnome konzulatu Republike Hrvatske u Saveznoj Republici Njemačkoj s predstavnicima hrvatskih iseljenika i hrvatskih udruga iz Bavarske i glavnog joj grada 17. veljače 2019. Premijer Plenković boravio je u Njemačkoj službeno u sklopu trodnevne *Münchenske sigurnosne konferencije* (MSC) kojoj se odazvalo oko 600 duž-

Iz Bavarske, južne njemačke savezne države s 13 milijuna stanovnika, u Hrvatsku dolazi polovina svih njemačkih turista, kao i mnogobrojne investicije u hrvatsko gospodarstvo.

nosnika, diplomata i stručnjaka iz cijelog svijeta. Razgovaralo se o gorućim sigurnosnim izazovima. U Münchenu je bilo 30 šefova država i vlada te više od 80 ministara vanjskih poslova i obrane. Od prve konferencije 1963., glavni grad Bavarske služi kao svojevrsna "tržnica ideja" na kojoj političari i stručnjaci daju inicijative i razvijaju rješenja za najkritičnija sigurnosna pitanja sadašnjosti i budućnosti. Pokrenut u vrijeme hladnoga rata, MSC danas kreira prostor za službene i neslužbene diplomatske ideje, a hotel Bayerischer Hof u kojem se skup održava zaštićeno je mjesto za neformalne susrete često zakletih neprijatelja, ostvarujući tako svoj slogan "izgradnja mira putem dijaloga".

Predsjednik Vlade izrazio je zadovoljstvo što se tom prigodom susreo i s hrvatskim iseljenicima, čija zajednica u Bavarskoj ima sto tisuća ljudi, od kojih je samo u Münchenu njih 50.000.

Upravo iz Bavarske u Hrvatsku dolaze mnogobrojni njemački turisti i znatne investicije. "Vi ste spona koja dnevno gradi prijateljstvo i kvalitetu odnosa koje godinama imamo s Bavarskom", naglasio je Plenković hrvatskim iseljenicima. Ocijenivši kako je *Münchenska sigurnosna konferencija* jedan od objektivno većih multilateralnih skupova posvećen međunarodnoj sigurnosti, podsjetio je kako je tu prigodu iskoristio i za sastanak s premijerom Soederom.

Hrvatska njeguje svestranu uspješnu suradnju s ključnim njemačkim državama od Berlina do Bavarske i Baden Württemberga. S tim državama imamo i posebne bilateralne komisije, čijem radu na poseban način pridonosi i naše mnogobrojno iseljeništvo.

SURADNJA S KLJUČNIM DRŽAVAMA

Plenković je najavio uzvratni posjet na visokoj razini: "Soeder je prihvatio moj poziv da posjeti Hrvatsku početkom svibnja. Mislim da je to jako dobro. Naša je ambicija, pogotovo uz ovako iskusne diplomate, koji su ovdje, da uspostavimo što tješnju suradnju s ključnim njemačkim državama. Dakle, ne samo s Berlinom, nego posebno s Bavarskom i Baden Württembergom, jer su to države s kojima imamo i posebne bilateralne komisije", naglasio je Plenković. Podsjetio je kako je ovoga tjedna održana sjednica württemberške Hrvatske, odnosno mješovite komisije gdje imamo vrlo sadržajnu suradnju te istaknuo kako planiraju, prvi put u 46 godina rada te komisije, održati jedan sastanak tijekom jeseni u Zagrebu.

POTPORA ISELJENIČKOGA SEKTORA

Izrazio je uvjerenost da će to pridonijeti boljitku njemačko-hrvatskih odnosa. "Posebno mi je drago da tom boljitku pridonosimo preko Ureda za Hrvate izvan Hrvatske i sustavnoga rada Ministarstva vanjskih i europskih poslova, rada našeg konzulata i veleposlanstva, ali i uz oplemenjen doprinos koji daju mnogobrojne hrvatske udruge koje djeluju u Bavarskoj, kao i naša pastva koja je u Njemačkoj posebno velika i koja okuplja Hrvate u cijeloj Njemačkoj", istaknuo je Plenković. Dodao je da Hrvati u Njemačkoj imaju snažnu kohezivnu ulogu i kontinuirane veze s domovinom, njeguju ljubav prema domovini i pružaju potpore koje svatko od njih svojim poslovnim ili obiteljskim angažmanom daje Hrvatskoj.

Predsjednik Vlade Andrej Plenković na MSC u Münchenu, 15 – 17. II. 2019.

Plenković je naglasio da će 2020. godine Hrvatska imati priliku prvi put predsjedati Europskom unijom. "Naš je cilj da to bude prilika za jačanje našeg puta prema Schengenu i europodručju", rekao je Plenković.

PREDNOSTI EUROPSKOGA SEMESTRA

"Riješili smo sve temeljne nacionalne zadaće proteklih 30-ak godina - od neovisnosti, međunarodnog priznanja i demokratskih institucija i stjecanja standarda, članstva u NATO-u prije 10 godina te članstva u EU prije 6 godina", rekao je Plenković dodavši kako je sad na svima nama da gradimo ono što je najvažnije - gospodarski boljitak, socijalnu koheziju, solidarnost u društvu te smanjivanje nejednakosti u različitim dijelovima Hrvatske. Naglasio je da će 2020. godine Hrvatska imati priliku prvi put predsjedati Europskom unijom. „Naš je cilj da to bude prilika za jačanje našeg puta prema Schengenu i europodručju“, rekao je Plenković. Poručio je kako će se zalagati da sredstva iz europskoga proračuna od 2021. do 2027. nastave omogućavati bolji položaj poljoprivred-

nika diljem Hrvatske, ruralni razvoj, infrastrukturne projekte poput izgradnje mostova, zračnih luka, cesta, željeznica te vodno-komunalne aglomeracije. Ocijenio je kako bismo izvorna sredstva u proračunu teško našli u tim iznosima bez zaduživanja te dodao kako ih od EU-a dobivamo bez toga. To je dodana vrijednost našeg članstva u Europskoj uniji, a vi znate koliko je to korisno, zaključio je Plenković. Predsjednik hrvatske Vlade sudjelovao je i na svetoj misi u crkvi sv. Mihovila koju je predvodio fra Boris Čarić, voditelj Hrvatske katoličke župe München. ■

ENG Prime Minister Andrej Plenković was in the German city of Munich on the 17th of February, where he met with representatives of the local diaspora community and ethnic Croatian associations in Bavaria at our general consulate. Plenković was in Germany as part of a three-day MSC meeting attended by some six hundred officials, diplomats and specialists from around the world.

Ne jenjava interes njemačkih poduzeća za Hrvatsku

Koje branše imaju izgleda u budućnosti i nude dobre mogućnosti prodaje i ulaganja, o tome je razgovaralo više od 80 poduzetnika iz Falačkog Porajnja i Hrvatske

Tekst: Mario Šušak

Foto: Rheinessen/Stefan Sämmer

U četvrtak, 20. veljače 2019. godine, u Mainzu je održan Prijem hrvatsko-njemačkoga gospodarstva. Prijem je roganizirao Hrvatski gospodarski savez u Njemačkoj (KWVD) u suradnji s Industrijsko-trgovinskom komorom za Rheinessen, Njemačko-hrvatskom industrijskom i trgovinskom komorom (AHK), Veleposlanstvom RH u Njemačkoj, Generalnim konzulatom RH u Frankfurtu, Hrvatskim svjetskim kongresom u Njemačkoj, hr-

U partnerstvu s AKH-om zamišljena je izobrazba hrvatskih naučnika na licu mjesta, prema njemačkome dualnom sustavu obrazovanja, koji zatim postaju stručnjaci u svom području.

vatskim izvoznici, Njemačko-hrvatskim društvom i Njemačko-hrvatskim autoklubom, a pod pokroviteljstvom Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Skup je upriličen u prostorijama Industrijsko-trgovinske komore Rheinessen u Mainzu.

HRVATSKA U DIGITALNOM DOBU

Prijemu je prethodio Gospodarski forum na temu "Hrvatska u digitalnom dobu – mogućnosti i perspektive". Glav-

ni direktor Industrijske i trgovinske komore za Rheinessen, Günter Jertz, naglasio je da su trgovinski odnosi između Falačkog Porajnja i hrvatskih poslovnih partnera tijekom godina ostali stabilni. Najnovije brojke za 2018. godinu upućuju na uvoz iz Hrvatske u Falačko Porajnje u vrijednosti od 46 milijuna eura te izvoz prema Hrvatskoj u vrijednosti od 134 milijuna eura. Jertz gleda u budućnost: "Prilika za proširenje bilateralnih poslova posebice se krije u branšama koje u Hrvatskoj imaju dobre perspektive rasta." Tako je na tržištu osobnih automobila nakon porasta od 17 posto u 2017. godini između siječnja i listopada 2018. godine još jednom zabilježen porast za 20 posto. Visoke stope rasta nedavno su zabilježile i branša plastike i kaučuka te farmaceutska industrija. S pozitivnim rastom u idućim godinama računa se i u zdravstvenom gospodarstvu, IT tržištu i graditeljstvu.

Dodatan poticaj za poduzeća iz Falačkog Porajnja da se aktiviraju na hrvatskom tržištu ili pojačaju svoj postojeći angažman prema Jertzu predstavlja program "Skills Experts" njemačkoga Saveznog ministarstva gospodarstva i energetike. U partnerstvu s AKH-om zamišljena je izobrazba hrvatskih naučni-

ka na licu mjesta prema njemačkome dualnom sustavu obrazovanja koji za tim postaju stručnjaci u svom području.

NJEMAČKA NAJVAŽNIJI PARTNER

Prema navodima Svena Thorstena Pothoffa, direktora AHK, ne jenjava interes njemačkih poduzeća za Hrvatsku kao poslovnu lokaciju: "Njemačka je za Hrvatsku najvažniji partner za vanjsku trgovinu. Njemački izvoz u Hrvatsku iz godine u godinu ruši nove rekorde, ali i obrnuto: Njemačka se u međuvremenu razvila u drugo najvažnije prodajno tržište za Hrvatsku. Unatoč potrebnim reformama, primjerice u poreznom pravu, obrazovanju ili javnim uslugama, ipak postoje dobre prilike za njemačke ulagače. Hrvatska osim toga ima izraženu poduzetničku kulturu, mnogobrojne poduzetničke inicijative u fazi osnivanja te IT sektor koji je u posljednjih pet godina zabilježio iznimno snažan rast."

Mario Šušak, direktor KWVD-a, smatra da su Hrvatskoj potrebne daljnje strukturne reforme za povećanje konkurentnosti kako bi uspješno prešla u novi model rasta gospodarstva kao što je, primjerice, ostvarivanje inozemnih direktnih ulaganja. Ipak, navodi i pozitivne primjere kao što su poduzeća iz hrvatske IT branše: "Ovaj industrijsko-politički i obrazovno-politički poziv na buđenje u digitalizaciji predstavlja novu priliku kako za Njemačku tako i za Hrvatsku. Zamah digitalizacije mijenja svijet rada do sada neviđenom brzinom. Upravo u tome leži izazov i prilika da poduzeća u Njemačkoj i Hrvatskoj profitiraju jedna od drugih."

Prijem hrvatsko-njemačkoga gospodarstva označava važan dan za hrvatsko

Pozornost sve više skreće na teme kao što su digitalizacija, industrija 4.0, startupovi i strukovna izobrazba te usavršavanje.

gospodarstvo u SR Njemačkoj, stoga su se odazvale i mnogobrojne njemačke institucije i komore, ali i gospodarstvenici i investitori. Mnogobrojne goste pozdravio je predsjednik KWVD-a Mario Šušak, zatim glavni direktor AKH-a u Mainzu Günter Jertz i hrvatski veleposlanik RH u Njemačkoj dr. Gordan Grlić Radman.

KVALITETA ŽIVOTA BOLJA U HRVATSKOJ

Veleposlanik Grlić Radman složio se kako mladi Hrvati žele probati "nešto drugo i negdje drugdje" te kako je to u redu jer svi smo mi dio europske obitelji. "Zašto ne bi probali pa se vratili u Hrvatsku", istaknuo je te dodao kako je kvaliteta života bolja u Hrvatskoj nego u Njemačkoj, a život je mirniji i sigurniji.

Razgovor su vodili Viktor Piel (Hrvatsko-njemačko društvo), Heiko Müller (Green Logic d.o.o.), Sascha Fuzul (Savezno ministarstvo ekonomije i ener-

getike) i Franjo Pavić (Hrvatski svjetski kongres Njemačka).

– Bio sam u Hrvatskoj, to je predivna zemlja nevjerojatnih ljudi, zemlja u kojoj naizgled izgleda sve idilično, no kad bolje upoznate situaciju vidite da baš nikakve perspektive nema - rekao je njemački poduzetnik Heiko Müller, posebno ističući Slavoniju. No, objasnio je i kakva je situacija u Njemačkoj u odnosu na situaciju u Hrvatskoj. – Standard u Njemačkoj je veći, cijena najma stana je veća, mnogobrojni mladi ljudi u Hrvatskoj imaju svoje obiteljske kuće i stanove. Kad dođu u Njemačku, najprije ih dočeka taj standard i visoke cijene. No, svi smo mi radoznali, treba probati, vidjeti, odvagati pa odučiti Njemačka ili Hrvatska - poručio je Müller Hrvatima.

NAGRADA „MOST“

Nakon završetka službenog dijela programa, Hrvatski gospodarski savez dodijelio je nagradu "Most" Hrvoju Ursiću. Riječ je o medaljonu izrađenom od bračkog kamena koji predstavlja most kao simbol suradnje i angažmana u njemačko-hrvatskim gospodarskim odnosima. Hrvoje Ursić primio je nagradu u ime tvrtke "Ekofarma Srnjak" koja je potekla iz direktne njemačke investicije u stvaranju dugoročnog branda.

Na kraju službenoga programa goste je zabavila hrvatska klapa iz Frankfurta s kojom su zapjevali i veleposlanik dr. Gordan Grlić Radman te Mario Šušak. Hranu za goste pripremili su vrijedni članovi Hrvatske kulturne zajednice Mainz, za vina se pobrinuo online-shop Crogusto, a za hrvatske koktele pobrinuo se brend "TESLA Šljivo". ■

ENG A Croatian-German business reception and forum on the topic of Croatia in the Digital Era: Opportunities and Perspectives was held in the German city of Mainz on Thursday the 20th of February.

22. kolovoza, na spomendan Blažene Djevice Marije?

Uskoro će Hrvatski sabor, na prijedlog Vlade Republike Hrvatske, donijeti odluku o proglašenju "Dana Hrvata izvan Republike Hrvatske"

Detalj s obilježavanja Dana iseljenika otoka Suska 2017. godine.

Pripremio: **Željko Rupi** Foto: HMI

Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske uputio je, 22. veljače ove godine, na e-savjetovanje sa zainteresiranom javnošću Prijedlog odluke o proglašenju "Dana Hrvata izvan Republike Hrvatske". Savjetovanje je zatvoreno 7. ožujka, a izvješće o savjetovanju, kako se očekuje, bit će objavljeno 7. travnja, nakon čega će ga Središnji državni ured dostaviti Vladi Republike Hrvatske koja će konačni prijedlog uputiti u saborsku proceduru. Najbitniji dio Prijedloga odluke jest dio u kojem se navodi da je Savjet Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske predložio da se za "Dan Hrvata izvan Republike Hrvatske" proglasi 22. kolovoza, spomendan Blažene Djevice Marije Kraljice Hrvata.

U nastavku objavljujemo integralni tekst obrazloženja odluke koji je pripremio Središnji državni ured i uputio na e-savjetovanje.

Titul Blažene djevice Marije "Kraljica Hrvata" predstavljen je i prepoznat tijekom povijesti hrvatskoga naroda diljem svijeta.

U svrhu jačanja odnosa Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske, člankom 10. Zakona o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske (Narodne novine, 124/11 i 16/12) utvrđeno je da Hrvatski sabor na prijedlog Vlade Republike Hrvatske donosi odluku o proglašenju "Dana Hrvata izvan Republike Hrvatske".

"Dan Hrvata izvan Republike Hrvatske" dan je koji će povezati Hrvate izvan Republike Hrvatske s njihovim hrvatskim identitetom, korijenima i bogatom hrvatskom poviješću te dati priznanje postignućima i doprinosu Hrvata izvan Republike Hrvatske u ostvarivanju samostalnosti te pomoći u najpotrebitijim vremenima hrvatskog naroda.

"Danom Hrvata izvan Republike Hrvatske" naglasit će se zajedništvo jednog i nedjeljivog hrvatskog naroda koji uključuje i Hrvate u Bosni i Hercegovini, hrvatsku nacionalnu manjinu u europskim državama te hrvatsko iseljeničtvo u europskim i prekomorskim državama.

Savjet Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske, kao savjetodavno tijelo Vlade Republike Hrvatske za odnose Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske, kojeg čine izabrani predstavnici najznačajnijih i najbrojnijih udruga, organizacija i institucija Hrvata izvan Republike Hrvatske, predložio je za proglašenje dana 22. kolovoza, spomendan Blažene Djevice Marije Kraljice Hrvata "Danom Hrvata izvan Republike Hrvatske", uzimajući u obzir stoljetne migracije hrvatskog naroda i njegovu vezanost uz Katoličku crkvu pod čijim su se okriljem održavala ne samo središnja okupljanja Hrvata izvan Republike Hrvatske, već i očuvanje hrvatskih kulturnih običaja, jezika i identiteta, posebice u razdoblju koje je prethodilo ostvarivanju hrvatske državne samostalnosti.

S obzirom na to da je titul Blažene djevice Marije "Kraljica Hrvata" predstavljen i prepoznat tijekom povijesti hrvatskog naroda diljem svijeta, proglašenjem 22. kolovoza "Danom Hrvata izvan Republike Hrvatske" osigurat će se trajna poveznica hrvatskog naroda u Republici Hrvatskoj i izvan nje na temelju očuvanja globalnih hrvatskih običaja, baštine i identiteta. ■

ENG *Croatian Government's advisory body on Croats abroad has proposed that the day on which the Blessed Virgin Mary Queen of Croats is celebrated, the 22nd of August, be declared Croats Abroad Day with the aim of strengthening relations between Croatia and ethnic Croats abroad.*

Mali granični prijelaz

Jedina aktivna manjinska emisija na hrvatskome jeziku emitira se na ljubljanskome nezavisnom Radiju Študent dva puta mjesečno po 60 minuta

Tekst: **Antun Katalenić**

Foto: **Marijo Župan**

“**M**ali granični prijelaz” je emisija na hrvatskome jeziku koja se emitira dvaput mjesečno na ljubljanskome Radiju Študent. Nezavisni slovenski Radio Študent ove godine slavi pedesetu godišnjicu postojanja. Od samih početaka zamišljen je kao angažirana platforma kvalitetne obrade različitih političkih, društvenih, kulturnih, znanstvenih i, naravno, glazbenih tema. Uz ostalo, potiče i razvoj kreativnih emisija s autorskim pristupom koji se ne uklapa u ostale većinske medije.

Radio Študent uvijek je nudio prostor marginalnim grupama, pa tako i manjinama. Formalno status manjine u Sloveniji priznat je samo Mađarima i Talijanima te do neke mjere Romima. Dvjesto formalno priznatih manjina u Sloveniji država je obvezna pružati prostor u nacionalnim medijima dok Hrvati, kao i svi ostali narodi bivše Jugoslavije, ne uživaju tu vrstu pravne iznimke. Hrvatski jezik inače se pojavljuje na javnoj radioteleviziji, ali nikad samostalno. Uvijek je prisiljen dijeliti

prostor s ostalim jezicima bivše države. Za sve njih vrijedi pravilo da se uvijek moraju emitirati sinkronizirano na slovenskome, što je u skladu s pravilima javnih medija. To pravilo ne vrijedi i za Radio Študent.

Prije “Maloga graničnog prijelaza” na Radiju Študent postojale su emisije na jeziku srpske i bošnjačke manjine. Zatim su 2014. godine Vesna Hrdlička Bergelj i Ivana Stipić Lah pokrenule emisiju na hrvatskome jeziku pod naslovom “Vjetar u leđa” koja se emitirala dvije godine. Nakon kratkog predaha sredinom 2016. godine novu emisiju na hrvatskome počinju Iva Boras, Marijo Župan i Antun Katalenić. U sljedeće dvije godine ekipa emisije se promijenila. Kataleniću se pridružuje dvoje prijatelja, Mateo Hočurščak i Valentina Rajaković. Zajedno uspijevaju produžiti trajanje emisije - umjesto 30 min. jedanput mjesečno emisija se još i danas emitira dvaput mjesečno po 60 min. Jednaku frekvenciju i dužinu emisije ima emisija na srpskome jeziku *Kontrola leta*, koja je zajedno s *Malim graničnim* jedina aktivna manjinska emisija u ovome trenutku.

Sve troje autora tzv. MGP-a žive i studiraju u Sloveniji, ali im je odrastanje bilo uvelike povezano s hrvatskim

podrijetlom. Međutim, svakome malo drukčije: Hočurščakova rodbina dolazi iz Bednje, Katalenićeva iz Slavonije i Zagreba te Konavala, a Rajakovićeva iz zapadnoga Žumberka. Ta se mješavina različitih tradicija obično manifestira u humorim debatama, ali nisu im strane ni ozbiljnije teme. Od dijalektičkih razlika, običnih ljudskih navika, do geografsko-političkih posebnosti - sve to je pokrenulo i drži živim *Mali granični prijelaz*.

Na osnovi razlika i sličnosti između naših naslijeđa pojavilo se zanimanje za detaljnije proučavanje različitih hrvatskih tema i specifičnosti. Emisije ozbiljno i manje ozbiljno pokrivaju aktualne događaje uz dolazak mnogobrojnih gostiju iz područja sporta (Miroslav Čiro Blažević, Igor Lalić, Damir Miškić, Hrvoje Frančeski...), alternativne i pop kulture te glazbe (Svemirko, Vojko V, Kukus Klan, Krankšvester, Zagrebačko kazalište mladih...), povijesti, folkloru, politike (Ivan Pernar, Lea Horvat, Dario Brentin...).

Uz sav izbor tema kojima se mladi autori bave, također potiču i održavaju međusobnu suradnju s hrvatskim alternativnim medijima (Radio Rojc iz Pule, Radio Student iz Zagreba), ali i hrvatskim udrugama u Sloveniji (Veleposlanstvo RH, Lektorat za hrvatski jezik Filozofskoga fakulteta u Ljubljani), pokušavajući na taj način ojačati glas hrvatske manjine u Sloveniji i šire. ■

ENG A young trio is behind *The Little Border Crossing*, a Croatian-language show broadcast twice a month since 2016 on Radio Študent (Student Radio), an independent outfit based in the Slovenian capital of Ljubljana. Radio Študent is celebrating its fiftieth anniversary this year.

Jezik – simbol nacionalnoga identiteta

Ovogodišnji svezak Matičina ljetopisa je odraz jezičnih i kulturnih postignuća u domovini i suvremenog stvaralaštva dijaspore u raznim područjima ljudske djelatnosti

Naslovnica HIZ-a

Ravnatelj HMI Mijo Marić, urednica Vesna Kukavica, dr. sc. Božo Skoko i dr. sc. Milan Bošnjak

Tekst: **Diana Šimurina-Šoufek**
Foto: **Snježana Radoš**

Ovogodišnji *Hrvatski iseljenički zbornik* predstavili su u zgradi Hrvatske matice iseljenika (HMI) u Zagrebu, 7. veljače, dr. sc. Božo Skoko s Fakulteta političkih znanosti; dr. sc. Milan Bošnjak iz Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH te njegova urednica Vesna Kukavica. Okupljenima na promociji prigodnim slovom najprije su se obratili Matičin ravnatelj profesor Mijo Marić te izaslanik predsjednika Vlade RH Andreja Plenkovića, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH Zvonko Milas. Predstavljanju u Matici nazočili su i dr. sc. Božo Ljubić, predsjednik saborskog Odbora za Hrvate izvan RH, saborski zastupnik iz reda dijaspore Željko Raguž, izaslanik ministri-

ce vanjskih poslova Vinko Ljubičić, predsjednik UO HMI-ja Milan Kovač i članovi, književnici Hrvoje Hitrec i predsjednik DHK Đuro Vidmarović, autori i suradnici *Zbornika* te povratnici u Lijepu Našu. Među nazočnima bili su mnogobrojni uglednici akademske zajednice i predstavnici najvažnijih ustanova u kulturi i znanosti Grada Zagreba i Hrvatske.

PREGLED POSTIGNUĆA

Ravnatelj Marić je, uz ostalo, naglasio kako je ovogodišnji svezak Matičina *Zbornika* vjerodostojni odraz jezičnih i kulturnih postignuća u domovini i suvremenog stvaralaštva dijaspore u raznim područjima ljudske djelatnosti, od književnosti do prirodnih znanosti, i kako ova serijska publikacija ima oko tri stotine suradnika iz domovine i inozemstva koji su izvrsni kroničari društvenih i kulturnih postignuća hrvatskoga naroda u

domovini i iseljeništvu. Opisana je, rekao je, hrvatska jezična baština iz Slovačke, Mađarske, Austrije i Rumunjske, a zanimljivi su i prilozi o hrvatskoj nastavi u inozemstvu od Bostona do Brazila, o kojoj pišu mlađi stručnjaci, poimajući jezik glavnim simbolom hrvatskoga nacionalnog identiteta među našim iseljeništvom. S druge strane, napomenuo je Marić, hrvatski politički lideri uvijek su u iseljeništvu imali snažnu potporu poput Vladimira Šeksa koji je prije točno 30 godina otišao u pohode australskoj hrvatskoj zajednici uoči pada Berlinskoga zida.

UMJETNIČKE TEME

Matičin ljetopis, sa sažecima na engleskome i španjolskome jeziku, u aktualnome broju poima jezik glavnim simbolom hrvatskoga nacionalnog identiteta među hrvatskim manjincima u europskome susjedstvu, ali i našijencima preko oceana. Autori argumentirano ruše stereotipe o našoj dijaspori, predočavajući autentični mozaik stvaralaštva iseljenišтва 21. stoljeća. Raznorodna građa ovogodišnjega HIZ-a sadrži 436 stranica i povezuje četiri kontinenta, donoseći 32 autorska priloga raspoređenih u osam tematskih cjelina.

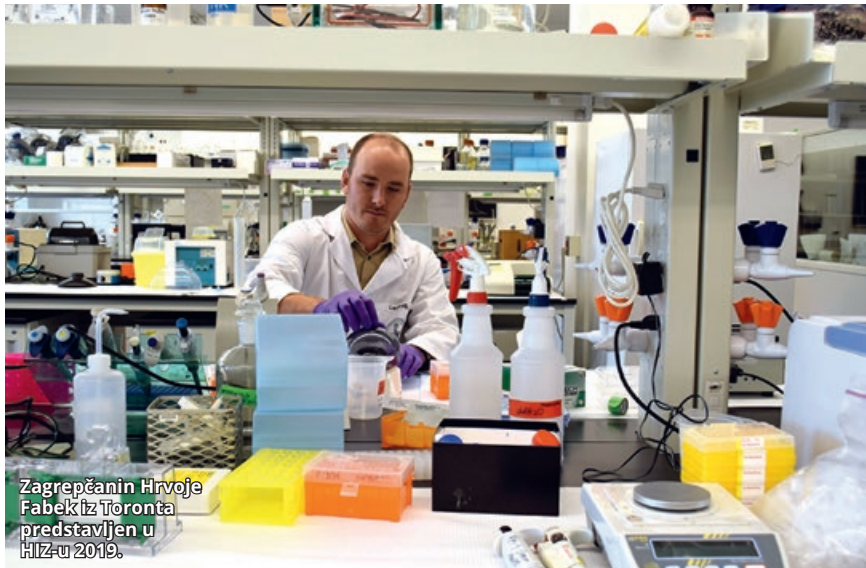
Predstavljajući ovogodišnjega sveska, dr. sc. Božo Skoko i dr. sc. Milan Bošnjak, ujedno i autori priloga u ljetopisu, pri-

Matičin ljetopis već pune 64 godine povezuje kulturnu i znanstvenu zajednicu iz domovine i dijaspore, a činit će to jednakim žarom i ubuduće.

sutnima su sažeto izložili svoje viđenje objavljenoga sadržaja. Prvi je predstavio tematske cjeline *Znaci vremena*, *Mostovi*, *Povjesnica* i *Baština*, a drugi preostale četiri: *Kroatistički obzori*, *Duhovnost*, *Znanost* i *Nove knjige*.

DVOJEZIČNO ŠKOLSTVO

U *Znacima vremena* urednica Kukavica piše o plodovima integracijskih procesa domovine i dijaspor, a Tado Jurić o značajkama i motivima suvremenog iseljavanja Hrvata u Njemačku. Na aktualnu temu nadovezuje se i napis Tuge Tarle *Etička pitanja masovne odselidbe iz Hrvatske*. U *Kroatističkim obzorima* Željko Jozić propituje dosege i mjesto Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje u klasičnom i mrežnom okružju, a Milan Puh piše o poučavanju hrvatskoga jezika u Brazilu. Hrvatski jezik na akademskoj razini u austrijskom Gradišću u svojoj studiji propituje Vladan Čutura, a Ana Čagalj, Aleksandra Ščukanec i Anita S. Horvat daju čitateljima sociolingvističku sliku hrvatske dijaspor u Slovačkoj. Dvojezično školovanje Hrvata u Rumunjskoj tema je koju su izvrsno obradili Petru Hategan i Sanda L. Udier. Profesor s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Pečuhu Stjepan Blažetin donosi nadasve zanimljiv tekst o prozi, drami i dječjoj književnosti u Mađarskoj. Nadalje, dr. sc. Jelena Šesnić sa zagrebačkoga FF u *Zborniku* piše o hrvatsko-američkome pismu u globalnome kontekstu, a Irena Stanić Rašin o desetljeću djelovanja hrvatske škole u Bostonu. U *Mostovima* Walter F. Lalich piše o *Suvremenim hrvatskim ekspatriotima u Australiji – odlasku*

Zagrepečanin Hrvoje Fabek iz Toronta predstavljen u HIZ-u 2019.

Raznorodna građa HIZ-a sadrži 436 stranica i povezuje 4 kontinenta, donoseći 32 autorska priloga raspoređenih u 8 tematskih cjelina.

i *povratku*. Usto, Marijeta Rajković-Iveta u svome indisciplinarnom radu rezimira temu o Boki kotorskoj – novim državama, migracijama i asimilaciji na tom prostoru. Dubravko Barać piše o znanstveniku Hrvoju Fabeku iz Ontarija te o Nikoli Demarinu – istaknutome promicatelju hrvatske kulture u Kanadi. U europske vode čitatelje vraća dijalektologinja Sanja Vulić tekstom o srebrnome jubileju Panonskoga instituta iz Pinokovca i novinarka Snježana Herek koja piše o glazbeniku hrvatskoga plemićkoga roda iz Beča. U *Baštini* rukovoditeljica Matičina Informacijskoga odjela za iseljeništvo s višegodišnjim iskustvom u diplomaciji Mirjana Ana Maria Piskulić piše o *Kulturnoj federaciji HBZ-a Ame-*

rike u domovini i o turnejama kulturnih društava iz dijaspor po Lijepoj Našoj. *Povjesnica* donosi zanimljive i informativne prinose Ivice Maškulina, Kristijana Lončarića, Ivana Čizmića i Gojka Borića. U *Duhovnosti* Danijel Labaš piše o tiskanom i mrežnom izdanju časopisa *Živa zajednica*, a *Uskrsni ekumenski pojmovnik* opisuje Inoslav Bešker.

SLAVNI ZNANSTVENICI

Tanja Rudež u poglavlju *Znanost* donosi priče o robotičarki Danici Kragić iz Švedske i zelenoj kemiji Tomislava Friščića iz Montreala. Igor M. Gligorić u *Novim knjigama* piše o novom udžbeniku za hrvatsku nastavu u inozemstvu, Ivo Banac o knjizi Wollfyja Krašića *Hrvatsko proljeće i hrvatska politička emigracija*, a Ivo Lučić o našoj najprevođenijoj knjizi, Matvejevićevu *Mediterskom brevijaru*. Poglavlje obuhvaća i napis o *Rječniku govora santomatkih Hrvata* sastavljača Živka Mandića iz pera jezičnoga znalca akademika Marka Samardžije. Matičin ljetopis već pune 64 godine povezuje kulturnu i znanstvenu zajednicu iz domovine i dijaspor, a činit će to jednakim žarom i ubuduće, istaknula je na kraju predstavljanja, uza zahvalu predstavljajima, autorima priloga, UO HMI-ja, kolegama u Matici i Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan RH neumorna urednica Vesna Kukavica. Promociju je vodila Ljerka Galic, voditeljica Matičina odsjeka iseljeničke baštine. ■

Visoki uzvanici i predstavnici akademske zajednice na promociji u HMI

ENG The eight sections in the 2019 Croatian Emigrant Almanac - *Signs Of The Times*, *Croatian Philological Horizons*, *Bridges*, *Heritage*, *A History*, *Spirituality*, *Science and New Books* - offer thirty-two diverse articles from four continents.

Borba za fizički opstanak i očuvanje nacionalnoga identiteta

Predsjednik Centra za istraživanje hrvatskog iseljništva Marin Sopta istaknuo je kako se još uvijek malo zna o "bogatoj, burnoj i često tragičnoj povijesti hrvatskog iseljništva u paralelnoj borbi za opstanak"

Tekst: **Hrvoje Salopek**

Foto: **Snježana Radoš, Hrvoje Salopek**

U Hrvatskoj matici iseljenika održana je 21. i 22. veljače međunarodna konferencija "Povijest hrvatske političke emigracije u 20. stoljeću", u organizaciji Centra za istraživanje hrvatskoga iseljništva i Hrvatske matice iseljenika. Sliku hrvatske političke emigracije, njezinu ulogu i istaknute pojedince na konferenciji pokušalo je približiti 30-ak sudionika. Na samome početku skup su pozdravili Mijo Marić, ravnatelj Hrvatske matice iseljenika, Tomislav Markić, ravnatelj Ureda Hrvatske biskupske konferencije i BK BiH za dušobrižništvo Hrvata u inozemstvu te Vlatka Vukelić u ime Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu i organizator konferencije Marin Sopta, predsjednik Centra za istraživanje hrvatskog iseljništva.

Prvog dana rada konferencije održana su četiri radna panela tijekom kojih se moglo čuti 17 izlaganja. Prvo je Jure

Krišto govorio o tretiranju Hrvatske revije, emigrantskog časopisa, u historiografiji. Vladimir Šumanović izlagao je o istaknutim historiografskim djelima hrvatske emigracije. Hrvatska revija bila je tema izlaganja i Tomislava Sunića, govoreći o postmoderni u hrvatskoj emigraciji. O nastanku hrvatske emigracije i podjelama u njoj govorio je Danijel Jurković.

O Hrvatskoj seljačkoj stranci od 1905. do danas govorio je na početku

drugog panela Ante Beljo. O Hrvatima u Južnoj Americi i pokretu Jugoslavenke narodne obrane izlagala je Marina Perić Kaselj. O hrvatskom domobranstvu kao dijelu ustaško-domobranskog pokreta moglo se više čuti od Marija Jareba. O odnosu Hrvatske seljačke stranke i Hrvatskoga oslobodilačkog pokreta govorio je Marin Sopta.

EMIGRANTSKA ISKUSTVA

Treći panel otvorio je Mijo Korade izlaganjem o Hrvatskome iseljeničkom savezu, političkoj organizaciji Hrvata u Americi. O međusobnim utjecajima hrvatske emigracije i protagonista hrvatskog proljeća govorio je Tomislav Dura-

Sliku hrvatske političke emigracije, njezinu ulogu i istaknute pojedince na konferenciji je pokušalo približiti 30-ak sudionika iz zemlje i inozemstva.

sović. O djelovanju hrvatske emigracije okupljene oko Hrvatskoga narodnog vijeća u vrijeme bolesti i smrti Josipa Broza Tita više smo mogli saznati u izlaganju Wolfyja Krašića. Nikola Štedul održao je izlaganje o utemeljenju Hrvatskoga državotvornog pokreta 1981.

LEGITIMNOST NASILNE BORBE

O Krunoslavu Draganoviću i kontraverzama oko njegova djelovanja govorio je Miro Akmadža. Velikom imenu historiografije u hrvatskom iseljeništvu Juri Prpiću svoje izlaganje posvetio je Ivan Milić. Burnim životom i djelovanjem Bogdana Radice pozabavila se u svome govoru Tanja Trošelj Mijatović. O Vilimu Cecelji i o njegovoj svećeničkoj brizi za hrvatsko iseljništvo govorio je Marko

Zadavec. Na kraju je svoja emigrantska iskustva skupu iznio Branko Salaj.

Drugi dan održavanja međunarodne konferencije 22. veljače počeo je izlaganjem Jure Vujića o dvojicama oko legitimnosti nasilne borbe hrvatske političke emigracije u kontekstu hladnog rata. Na to se nadovezalo kratko predavanje o nasilju kao sredstvu političke borbe hrvatskih iseljenika početkom 20. st. Marina Knezovića. O represiji jugoslavenskih tajnih službi usmjerenoj protiv hrvatske političke emigracije u sklopu ovog panela govorio je Bože Vukušić. Prvi panel drugoga radnoga dana zatvorio je Anđelko Mijatović svojim izlaganjem o jednom od simbola hrvatske političke emigracije Bruni Bušiću.

O različitim percepcijama čelnika

O djelovanju hrvatske emigracije okupljene oko Hrvatskoga narodnog vijeća u vrijeme bolesti i smrti Josipa Broza Tita više smo mogli saznati u izlaganju mladoga znanstvenika Wolfyja Krašića.

HSS-a Vladka Mačeka i Jurja Krnjevića u hrvatskoj emigraciji govorio je Ivan Tepeš. Političkim strankama u emigraciji bavilo se i izlaganje Marka Paradžika koje je u svom žarištu imalo Hrvatsku republikansku stranku. Vlado Glavaš je napravio odmak od većine izlaganja predstavljajući djelovanje NK "Hrvat" iz Chicaga.

Djelovanje Ante Ciliga u iseljeništvu u razdoblju poslije Drugog svjetskog rata predstavio je Mislav Rubić. Predavanje o slojevitom životu i radu bačkog Hrvata i hrvatskoga političkog emigranta profesora Marka Čovića predstavio je Krešimir Bušić. Izvan teme skupa, ali ne zbog toga manje zanimljivo bilo je izlaganje Stipe Ledića o važnoj osobi hrvatskog i srednjoeuropskog prosvjetiteljstva, Josipu Keresturiju.

Jedinu temu o utjecaju žena na hrvatsku političku emigraciju predstavio je Vlatko Smiljanić radom o Mari Matočec i iseljeničkom HSS-u. Malo poznatu osobu iz emigrantskog miljea predstavio je Domagoj Novosel svojim radom o Nikoli Holjencu. Skup je zatvorio vrlo uspješnim predavanjem o emigrantskom časopisu *Poruka slobodne Hrvatske* Jakov Žižić. ■

Sopta: pravo naroda na slobodu i demokraciju

Predsjednik Centra za istraživanje hrvatskog iseljništva Marin Sopta istaknuo je kako se još uvijek malo zna o "bogatoj, burnoj i često tragičnoj povijesti hrvatskog iseljništva u paralelnoj borbi za opstanak". S jedne strane bila je to, naglasio je, borba za fizički opstanak doseljenika jer su nepoznavanje jezika i kulturološki šok otežavali proces asimilacije i integracije u novim sredinama, a s druge strane čvrsto se njegovala borba za očuvanje hrvatskoga nacionalnog, vjerskog i kulturnog identiteta. Ocijenio je kako hrvatska politička emigracija u domovini često ima negativan imidž iako je u političkim strankama, pokretima i istaknutim pojedincima u iseljeništvu imala važnu ulogu u društveno-političkim događajima koji su se odigrali u Hrvatskoj u dvadesetom stoljeću. Podsjetio je na Jugoslavensko narodno vijeće u kojem su Hrvati ima-

li jednu od glavnih uloga, koje je dalo veliki doprinos 1918. u stvaranju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Vrijeme djelovanja Hrvatske seljačke stranke u Europi i proglašenje Nezavisne Države Hrvatske 1941. bilo je drugo važno razdoblje u djelovanju političke emigracije, rekao je. Nakon završetka Drugoga svjetskog rata Tito je dobio veliki legitimitet u svijetu, uz ostalo zahvaljujući banu Ivan Šubašiću koji je u ime HSS-a kao član Jugoslavenske kraljevske vlade u Londonu pristao na dogovor s njim. Ocijenio je kako je hrvatska politička emigracija u razdoblju od 1945. do 1990. aktivno djelovala i nastavila s očuvanjem i širenjem ideje o pravu hrvatskoga naroda na slobodnu i demokratsku Hrvatsku, a u Domovinskom ratu hrvatsko iseljništvo dalo je veliki doprinos u obrani od velikosrpske agresije i JNA.

ENG The Zagreb headquarters of the Croatian Heritage Foundation hosted an international conference focusing on the history of politically motivated Croatian emigration in the twentieth century on the 21st and 22nd of February. The event was organised by the Croatian Diaspora Research Centre and the CHF.

Glazbena baština online

Domaća kulturna javnost više puta je upozoravala kako Hrvatskoj nedostaje muzej glazbe koji bi prezentirao glazbene velikane i njihov utjecaj na društvo u prošlosti i sadašnjosti, kao i narodnu glazbenu baštinu. U baštinskim usta-

GLAZBALA U
ETNOGRAFSKOM MUZEJU
U ZAGREBU

novama posjedujemo fascinantne etnomuzikološke zbirke, kolekcije mu-

zičkih instrumenata i funduse s aparatima za reprodukciju zvuka, kao i obilje notnih zapisa – koje bi trebalo ujediniti u tome budućemu hrvatskome muzeju glazbe. Slušali smo nedavno virtuozu na usnoj harmonici Tomislava Golubana u Muzeju krapinskih neandertalaca kako svira na replici pretpovijesne koštane frulice stare 45 tisuća godina, najstarijem glazbenom instrumentu u povijesti. Od postojećih 230 muzeja, arhiva i knjižnica diljem Hrvatske Etnografski muzej posjeduje najraznovrsniju zbirku starih glazbala.

Najistaknutiji živući solist na narodnim glazbalima Stjepan Večković prije dvanaest godina utemeljio je i Centar za tradicijska glazbala Hrvatske. Večkovićev Centar (<http://www.gajde.com/>) bavi se rekonstrukcijom starih glazbala, prikupljanjem podataka o glazbalima i o sviračima te izrađivačima narodnih glazbala, organiziranjem koncerata, festivala i radionica te svim ostalim aktivnostima vezanim uz popularizaciju toga čarobnog dijela naše tradicije, uključujući i poučavanje svirača u Matičinoj Školi hrvatskoga folkloru. Taj slavni solist na tradicijskim glazbalima Ansambla narodnih plesova i pjesama hrvatske Lado zasvirao je na odabranim starim glazbalima iz zagrebačkoga Etnografskog muzeja, čiji su zvučni zapisi odsad trajno dostupni svima vama diljem svijeta, koji iz udobnosti svoga doma možete preslušati preko Interneta digitaliziranu građu zbirke hrvatskih narodnih glazbala.

Digitalizirana zbirka tradicijskih glazbala

Autorica Željka Petrović Osmak i suradnik na projektu dr. sc. Goran Zlodi

Tekst: Vesna Kukavica Foto: Nina Koydl

U zagrebačkome Etnografskome muzeju u povodu stote godišnjice postojanja toga muzeja predstavljena je 21. veljače dvojezična multimedijaska platforma digitalizirane zbirke tradicijskih glazbala, koja sadrži opise i fotografije 198 narodnih instrumenata iz Hrvatske i nekoliko europskih zemalja. Opisi građe prevedeni su na engleski jezik. Interak-

Online Zbirka glazbala sadrži opise i fotografije 142 glazbala iz muzejske zbirke te svih 56 predmeta iz Zbirke glazbala preporoditelja Franje Ksavera Kuhača, prikupljenih prije stoljeća i pol.

Solist Stjepan Večković svirao je na restauriranim glazbalima

tivnom web stranicom Zbirke glazbala, nakon prigodnih riječi ravnateljice muzeja Goranke Horjan, posjetitelj je provela kustosica zbirke mr. sc. Željka Petrović Osmak te višegodišnji suradnik na projektu digitalizacije dr. sc. Goran Zlodi. Sustavna digitalizacija fundusa Etnografskoga muzeja stigla je i do Zbirke glazbala, predstavivši online 142 glazbala iz muzejske zbirke te svih 56 predmeta iz Zbirke glazbala Franje Ksavera Kuhača, prikupljenih prije stoljeća i pol. Na vremenskoj okomici od sto godina, neposredno nakon osnutka Etnografskoga muzeja 1919., utemeljen je *Odsjek za pučku muziku* koji je djelovao tri desetljeća (1921. - 1948.), ostavši upamćen kao vremenski odsječak u kojem je prikupljena najopsežnija glazbena dokumentacija koja je sada digitalizirana. Prvi školovani hrvatski etnomuzikolog Božidar Širola dopunio je Zbirku

glazbala s više od 400 primjeraka. No, najstariji primjerak glazbala u Etnografskome muzeju su gajde izrađene prije 268 godina u mjestu Aljmašu u Slavoniji. U Muzej su ušle kao dio privatne Zbirke glazbala preporoditelja F. K. Kuhača. Svoju privatnu Zbirku Kuhač je 1886. godine prodao Hrvatskome glazbenom zavodu koji ju je dao na pohranu Etnografskome muzeju nakon njegova osnutka te od tada čini dio njegova fundusa.

Kustosica zbirke mr. sc. Željka Petrović Osmak istaknula je da je digitalizacijom trajno zabilježen i nematerijalni dio baštine jer online zbirka sadrži i zvučne zapise instrumenata koji još uvijek mogu proizvoditi zvuk. Usto, dvadeset instrumenata posebno su restaurirani za potrebe snimanja njihova audiozapisa. U Zbirci glazbala čuvaju se primjerci tradicijskih glazbala većinom iz Hrvatske, ali postoje i primjerci glazbala iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Kosova, Makedonije, Slovenije, Srbije te Bugarske, Albanije i Poljske. Na platformi su dostupne razne vrste glazbala, a najviše ih je iz skupine aerofonih glazbala, u koje među ostalima spadaju i diple, drvene jednocijevne ili dvocijevne sviraljke, gajde, mišnice. Glavne značajke tradicijskih glazbala njihova je raznovrsnost i

Ravnateljica EM Goranka Horjan sa stručnim timom i posjetiteljima

Ravnateljica Etnografskoga muzeja u Zagrebu Goranka Horjan raduje se nastavku digitalizacije fundusa te ističe kako je za ovu prigodu digitalizacije Zbirke glazbala restaurirano dvadesetak glazbala za potrebe snimanja njihova audiozapisa.

Tradicijska glazbala

Orguljice iz Hrvatskog zagorja, Zbirka glazbala EM, Zagreb

čitave Hrvatske te bogatstvu hrvatske tradicijske glazbene baštine. Digitalna Zbirka glazbala dostupna je na adresi <http://glazbala.emz.hr>. Posjetitelje će razveseliti, osim zvučnih zapisa, i edukativne igre o glazbalima. Klikni – Idem doma! Autorica web stranice o glazbalima je Željka Petrović Osmak. Fotografija iz Dokumentacije Etnografskoga muzeja u Zagrebu izradile su Matija Dronjić i Nina Koydl. Zvučne zapise priredili su Jana Osmak (idiofona glazbala), Lana Moslavac (aerofona i kordofona glazbala) te Stjepan Večković (aerofona glazbala). Programiranje, izradu i održavanje potpisuje tvrtka Link 2 d.o.o. Projekt je financiralo Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. ■

Digitalised Collection of Traditional Musical Instruments

A bilingual multimedia platform featuring a digitalised museum collection of traditional musical instruments with the descriptions and photographs of 198 folk instruments from Croatia and other European countries was showcased at the Ethnographic Museum in Zagreb on the 21st of February. Collection curator Željka Petrović Osmak and Goran Zlodi, a collaborator in the digitalisation project, led visitors through the interactive musical instruments collection Web site. The ongoing systematic digitalisation of the holdings of the Ethnographic Museum has now come to the collection of musical instruments, containing online descriptions and photographs of 142 exhibits from the museum collection and all 56 exhibits in the Franjo Ksaver Kuhač Collection of Musical Instruments, collected a century and a half ago. A folk musical instruments department was established under the wing of the Ethnographic Museum soon af-

ter its foundation in 1919 and was active from 1921 to 1948. It was during this period that most of the instruments were collected at the museum, including very comprehensive musical documentation, which has now been digitalised. Božidar Širola, the first educated Croatian ethnomusicologist, expanded the collection of instruments with over four hundred exhibits. The oldest musical instrument held at the Ethnographic Museum are bagpipes (*gajde*) fabricated 268 years ago in the village of Aljmaš in the northeastern Croatian region of Slavonia. They are at the museum as part of the collection of musical instruments named in honour of national reformer Franjo Ksaver Kuhač. The digital collection can be found at <http://glazbala.emz.hr>. Visitors will find delightful audio recordings and learning games with musical instruments

Hrvati na jugu Brazila

Suvremena informacijsko-komunikacijska tehnologija otkriva sve veći broj Brazilaca, naseljenih u savezним državama Paraná, Santa Catarina i Rio Grande do Sul, u potrazi za svojim korijenima poput unuka Josipa Kufnera

Okupljeni Hrvati na predavanju o Hrvatskoj i njenom iseljeništvu

Tekst i fotografije: **Milan Puh**

Uzme li se u obzir da je hrvatsko iseljništvo u Brazilu, u kontekstu Latinske Amerike, relativno malo poznata skupina i da se o njezinoj povijesti i stvaranju malo piše, možemo reći da se o Hrvatima smještenima južno od São Paula ne zna skoro ništa. Najčešće se zaključuje da su oni došli za vrijeme Austro-Ugarske pa su u matične knjige zavedeni kao Austrijanci te im se tako gubi svaki trag. Srećom, veća vidljivost naše domovine u najvećoj južnoameričkoj zemlji dovodi do zanimljivog fenomena pohrvaćivanja ovoga iseljeničkog kontingenta koji joj se, nakon više od sto godina, ponovno približuje. Tako je moguće primijetiti sve veći broj Brazilaca, naseljenih u savezним državama Paraná, Santa Catarina i Rio Grande do Sul, u

potrazi za svojim korijenima i razumijevanjem cijelog procesa dolaska predaka iz jedne njima daleke i nepoznate zemlje. I uistinu, kada je riječ o trima navedenim savezним državama, većina lokalnog stanovništva smatra da je to mjesto značajne njemačke, talijanske, poljske i ukrajinske imigracije gdje nema puno mjesta za druge male nacije.

IZ RAVNE GORE U BRAZIL

Suprotstavljajući se tom stajalištu, skupina Hrvata u saveznoj državi Santa Catarini, vođena inicijativom Agneta Kufnera, odlučila se organizirati i započeti aktivno raditi na obnovi hrvatskoga nacionalnog osjećaja. Ovaj budući hrvatski državljani otkriva 2016. godine da mu je djed Vinko Kufner, koji je stigao 1897. godine iz Ravne Gore, s kratkim boravkom u Španovici, zapravo bio Hrvat i da su ga uputili, kao i mnoge su-

narodnjake koji su znali raditi s drvom, na rad u "Brazil Railway Company". Ova američka tvrtka koja je imala monopol u razvoju željezničkog prijevoza u Brazilu vjerojatno je najzaslužnija za odlazak dijela naših iseljenika u ovu regiju, naravno uz državnu subvencioniranu zemlju koja se nudila voljnima za rad na postavljanju željeznice.

Tako se i obitelj Kufner našla među onima koji su tražili bolje mogućnosti rada, rijetko spominjući svoje pravo podrijetlo kako "ne bi izazvala sumnju i probleme među svim tim Germanima", kaže Agnel. On, dobivši novu informaciju, kreće u istraživanje svoje povijesti i dolazi u kontakt s domovima *Croatia Sacra Paulistana* i Društvom prijatelja *Dalmacije* u São Paulu gdje shvaća proces povijesnog prikrivanja hrvatskog identiteta te dolazi na ideju o realizaciji aktivnosti kako bi i drugi potomci mogli doći do informacija. Tako se do-

Jug Brazila i izgradnja željeznice

Dio ponude tradicionalne hrane

Skupina Hrvata iz savezne brazilske države Santa Catarine na inicijativu Agneta Kufnera, čiji preci potječu iz Gorskoga kotara, odlučila se organizirati i započeti aktivno raditi na revitalizaciji hrvatskoga identiteta.

Susret Hrvata iz cijelog Brazila, kojih u toj najvećoj zemlji Južne Amerike ima između šezdeset i osamdeset tisuća, planira se u organizaciji Croatije Sacre Paulistane do kraja 2019. godine.

godila i "Prva hrvatska večera" u državi Santa Catarini krajem prošle godine (2018.), uz sudjelovanje 30-ak osoba s ciljem da se osnuje prvi hrvatski dom na ovome području. Kao posebni gost, profesor Milan Puh, autor ovih redaka, održao je predavanje o hrvatskom useljenuštvu u Brazilu te prenio dio iskustava o radu na istraživanju povijesti. Nažalost, nije objasnio i funkcioniranje dvaju postojećih hrvatskih domova u gradu São Paulu - sjedištu iseljeničke zajednice u Brazilu.

GLAZBENA SPONA

Usto, kao član glazbenoga sastava *Franca*, gospodin Kufner održao je mali koncert, uz pomoć kćerke Liliane, kako bi predstavio hrvatsku izvornu glazbu prisutnima, zatim je poslužena i večera s tradicionalnom hranom. Važno je napomenuti da je poveznica između brazilskih i hrvatskih Kufnera upravo glazba budući da su još 1928. godine u prvo me tamburaškom sastavu u Ravnoj Gori svirali Pavle i Josip Kufner, a 90 godina kasnije njihov daljnji rođak Agnel, inače po zanimanju glazbenik, te on nastavlja put i obnavlja veze.

Na taj način završen je tjedan priprema koje su podrazumijevale potragu za obiteljima u blizini grada Concoridje, otkud započinje rad na stvaranju hrvatskoga doma te mapiranje hrvatskih jezgri raštrkanih zbog povijesnih razloga (ratova, zatvaranja željezničkog po-

duzeća itd.). Time je hrvatska zajednica dobila još jedno mjesto koje će biti u službi razvoja i umrežavanja potomaka naših useljenika, kao i promocije naše zemlje u kraju koji tek mora otkriti svoju raznolikost useljeničtva.

Iz ovog slučaja vidljiv je golemi potencijal za razvoj i okupljanje iseljeničkih zajednica u Brazilu pa će se tako organizirati susreti Hrvata iz cijelog Brazila u 2019. godini, u organizaciji Croatije Sacre Paulistane. Trenutačno u Brazilu stasa već četvrta iseljenička generacija hrvatskih korijena, koja zbog slabih veza s matičnom zemljom Hrvatskom i povijesnih turbulencija govori tamošnjim službenim portugalskim jezikom. Hrvatska zajednica u Brazilu inače ima između šezdeset i osamdeset tisuća ljudi. Savezna Republika Brazil najveća je država u Južnoj Americi u kojoj se građani hrvatskih korijena dobro osjećaju i u čijem životu sudjeluju na najkvalitetniji način. Brazil ima više od 200 milijuna stanovnika. Brazilska ekonomija prema BDP-u je osma na globalnoj razini. ■

ENG *A group of Croatians from the southern Brazilian federal state of Santa Catarina have pooled their efforts to organise and start work on revitalising their ethnic identity. The initiative came from Agnel Kufner, whose ancestors had roots in the central Croatian region of Gorski Kotar. A gathering of Croatians from across Brazil, whose states are home to some eighty thousand ethnic Croats, is planned this year by the Croatia Sacra Paulistana organisation.*

Tribina inozemne Croatice u NSK Povjesničar Marin Knezović o digitalnoj biblioteci HMI

U srijedu 6. veljače 2019. održana je u prostorima Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu prva ovogodišnja tribina Zbirke inozemne Croatice. Tribine Zbirke inozemne Croatice projekt su dr. sc. Željke Lovrenčić i održavaju se punih pet godina.

Prvi gost u 2019. godini bio je voditelj Odjela za hrvatske manjine Hrvatske matice iseljenika Marin Knezović. Teme razgovora su bile aktivnosti Marina Knezovića kao povjesničara počevši od njegovih radova vezanih za problem odnosa Hrvatske i Bosne i Hercegovine, povijest Hrvatske u ranom novom vijeku do srednjovjekovnih eko-historijskih tema.

Osim povijesnih radova voditeljicu tribine su zanimali i aktivnosti Knezovića u Hrvatskoj matici iseljenika. Tom prilikom Knezović je predstavio i projekt digitalne biblioteke Hrvatske matice iseljenika. U prvom je planu bilo digitalno izdanje kapitalnog djela Ante Tresića Pavičića o Hrvatima u Americi "Preko Atlantika do Pacifika" i nove mogućnosti koju knjizi otvaraju digitalni mediji.

Novi mediji i knjiga nisu međusobno suprotstavljeni nego se međusobno nadopunjuju. Dodavanjem ilustracija iz vremena boravka Ante Tresića Pavičića u Sjedinjenim Državama knjiga se približava suvremenom čitatelju. Unošenjem multimedije i mogućnošću pristupa pojedinim internetskim servisima izravno iz teksta (poput Google maps) čitatelju je zajamčena nova dimenzija doživljaja sadržaja knjige. Usprkos najavama o skoroj propasti knjige i čitanja, to se neće dogoditi. Knjiga će preživjeti ali prilagođena novim tehnologijama i zahtjevima dva deset i prvog stoljeća. (Hrvoje Salopek)

Proslavljen zlatni jubilej misije u kanadskome Winnipegu

Trodnevno slavlje 50. obljetnice župe sv. *Nikole Tavelića* u Winnipegu vrhunac je proslave zlatnog jubileja tamošnje katoličke misije, a nastavilo se zahvalnim hodočašćem u najveća hrvatska svetišta

ći pritom da u svetome Nikoli Taveliću nalazimo priliku za proslavu i nova nadahnuća. Biskup je također pozvao vjernike da žive logikom Isusa Krista, logikom ljubavi, logikom slabosti i služenja, a ne logikom moći i vladanja, što je jedini put da se stvari kako u privatnom životu tako i u životu naših obitelji, crkvenih i društvenih zajednica promijene na bolje.

MEDALJA DUBROVNIKA WINNIPEGU

Misno slavlje svojim pjevanjem uljepšao je župni zbor sv. *Nikole Tavelića* uz pratnju tamburaša "Hrvatske zore". Na samome kraju misnog slavlja okupljenima se obratio župnik vlč. Štefanec čestitajući još jedanput na zlatnome jubileju i zahvalivši svima koji su svojim radom i zalaganjem pridonijeli da proslava ovoga značajnog jubileja bude što ljepša i svečanija. Ovom prigodom biskup Uzičić župi je poklonio srebrni medaljon s likom sv. Vlahu u znak povezanosti grada Dubrovnika i Dubrovačke biskupije sa zajednicom u Winnipegu koja je uspostavljena njegovim posjetom. Nakon

Tekst: **Nela Matković**

Dubrovački biskup mons. Mate Uzinić predslavio je krajem prošle godine, točnije 28. studenoga 2018., središnje euharistijsko slavlje 50. obljetnice postojanja Hrvatske katoličke misije u Winnipegu te četrdeset i četvrtu godišnjicu izgradnje i posvete crkve sv. *Nikole Tavelića*. Euharistijsko slavlje bilo je vrhunac trodnevne proslave, a s dubrovačkim biskupom koncelebrirali su župnik vlč. Marko Štefanec, bivši župnici mons.

Stanislaw Jaworski i vlč. Franjo Višaticki, vlč. David Marjanović, svećenik Dubrovačke biskupije te prijatelji župe, kanadski svećenici vlč. Sean Cahill i vlč. Jeffry Burwell. U svojoj homiliji biskup se dotaknuo mučeništva sv. *Nikole Tavelića*, zaštitnika župe, stavivši ga u kontekst suvremenog mučeništva, kao i "mučeništva" koje su prošli hrvatski doseljenici u Kanadu prisiljeni napustiti svoju domovinu zbog političkoga režima, pozivaju

Nakon zlatnog jubileja Hrvatska katolička misija u Winnipegu ove godine obilježava četrdeset i petu godišnjicu izgradnje i posvete tamošnje crkve sv. *Nikole Tavelića*.

mise okupljena zajednica nastavila je druženje u župnoj dvorani prigodnim ručkom uz pjesmu i veselje.

FINALE TRODNEVNE PROSLAVE

Trodnevna proslava započela je koncertom vokalnog ansambla *Nonet Donum* iz Varaždina. U čast 50. obljetnice postojanja *Nonet Donum* izveo je izbor djela iz svog repertoara koji je obuhvaćao kako klasičnu sakralnu glazbu, tako i splet hrvatskih domoljubnih i tradicijskih napjeva. Mladi glazbenici pod vodstvom mons. Višeslava Jaklina oduševili su mnogobrojne župljane skladnim suzvučjem i predanošću izvedbe. Nakon koncerta uslijedilo je euharistijsko klanjanje kojem je prethodio duhovni nagovor mons. Richarda Gagnona, winnipeškog nadbiskupa. Vrhunac večeri bilo je klanjanje pred Presvetim u kojem je župna zajednica Kristu u presvetom ol-tarskom sakramentu iznijela svoje molitve i zahvale za 50 godina postojanja.

Sljedećeg dana u večernjim satima zajednica se okupila na svečanoj večeri koja je započela prigodnim programom. Prigodnim riječima zajednici su se obratili mons. Mate Uzinić, dubrovački biskup, rekavši da iako je razlog zbog kojeg su mnogi napustili svoj dom teško dokučiti, Bog je zasigurno imao u svom planu da svojom prisutnošću obogaćuju i izgrađuju mjesnu Crkvu i novu domovinu, ne zaboravljajući pritom svoje korijene. "Očuvanjem kulturne baštine, tradicije, jezika i vjere očuvali ste svoj nacionalni identitet te dobro znate tko ste, a osnivanjem hrvatske župe i izgradnjom crkve dobili ste i svoj drugi

Premijerno je prikazan dokumentarni film "Where we are home" u kojem je retrospektivno prikazana povijest Hrvatske katoličke misije u Winnipegu od njezinih začetaka do današnjih dana, a djelo je župnika vlč. Marka Štefanca.

dom, što je prilika za veliku radost i na tome vam od srca čestitam", poručila je veleposlanica Republike Hrvatske u Kanadi Marica Zorica Matković izrazivši oduševljenje što sudjeluje u proslavi ovoga velikog jubileja.

KULTURNI PROGRAM

Hrvatsko folklorno društvo "Hrvatska zora" podiglo je raspoloženje nazočnih izvođači tradicijske plesove koji su stoljetni dio hrvatske baštine, a njegovanje te baštine pridonosi očuvanju nacionalnog identiteta iseljene Hrvatske. Ovom prigodom premijerno je prikazan i dokumentarni film "Where we are home" u kojem je retrospektivno prikazana povijest župe od njezinih začetaka do današnjih dana, a djelo je vlč. Štefanca, župnika.

"Ovo je posebna prilika da se duhovno obnovimo i podsjetimo na to što znači biti

član zajednice vjernika, da se okrijepimo svetim sakramentima i susretom, sada i za godine koje su pred nama jer svaki spomen i svako slavlje ima dvostruku svrhu: pamtiti i potaknuti. Pamtiti tko smo i što smo, odakle smo došli i s koliko truda i muke smo ostvarili ono što danas imamo, a s druge strane nas potiče da živimo radosno svoj krsni zavjet i vjernost majci Crkvi", poručio je župnik Štefanec. Čestitkama se pridružila i predsjednica Republike Hrvatske Kolinda Grabar-Kitarović poslavši prigodnu videočestitku u kojoj naglašava važnost hrvatskih katoličkih misija i crkava u očuvanju zajedništva u iseljenoj Hrvatskoj. Večer se nastavila zajedničkim objedom i druženjem. *Nonet Donum* nedjeljnim večernjim humanitarnim koncertom u katedrali sv. Bonifacija zaključio je ovu trodnevnu proslavu, a dobrotvorni prilozii dodijeljeni su bolnici sv. Bonifacija i društvu sv. Vinca Paulskoga.

Trodnevno slavlje 50. obljetnice župe sv. Nikole Tavelića u Winnipegu vrhunac je proslave zlatnog jubileja župe koja je započela u ožujku ove godine pučkim misijama koje je vodio pater Ike Mandurić, a nastavila se zahvalnim hodočašćem u najveća hrvatska svetišta te posjetom grobu bl. Alojzija Stepinca u zagrebačkoj prvostolnici. ■

ENG *The Croatian Catholic Mission in Winnipeg celebrated its fiftieth anniversary last year. This year they are celebrating the forty-fifth anniversary of the erection and consecration of St Nikola Tavelić church. The parish priest Štefanec shot a documentary titled Where We Are Home that features a retrospective walk through the history of the parish, from its beginnings to the present day.*

'Alaj igram, sve se sigram'

FS Dijaskorak postoji od 2003. godine i djeluje pod okriljem HKM Offenbach, ima više od stotinu aktivnih članova koji plešu u folklornome ansamblu te sviraju u tamburaškome orkestru

Tekst: **Snježana Jurišić**

Velikim obljetničkim koncertom hrvatska folklorna skupina *Dijaskorak* iz Offenbacha proslavila je 10. veljače 2019. petnaest godina djelovanja i rada. FS Dijaskorak postoji od 2003. godine i djeluje pod okriljem HKM Offenbach. Ima više od stotinu aktivnih članova koji plešu u folklornome ansamblu te sviraju u tamburaškome orkestru.

Na svečanome koncertu u prepunoj dvorani Burgerhausa u Obertshausenu zadivili su publiku sletom pjesama, plesova i običaja hrvatske tradicijske kulture iz svih krajeva Lijepe Naše. Dvosatni program predstavio je šesnaest točaka posvećenih predstavljanju tradicijskih pjesama i plesova Hrvatskoga zagorja, Baranje, Slavonije, Moslavine, mađarske Podravine, Prigorja, otoka Šolte, Primoštena i Jezera s otoka Murtera. Kao gosti nastupile su folklorne skupine iz obližnjih hrvatskih katoličkih zajednica Darmstadt i Kelkheim te izvele plesove bosanske Posavine i Like.

U ime organizatora publiku je pozdravio Martin Trbljanić, voditelj sku-

pine. Pozdravne riječi organizatorima, članovima FS *Dijaskorak*, gostima i posjetiteljima uputili su u ime Hrvatske katoličke zajednice Offenbach njezin voditelj fra Tomislav Dukić, u ime GK RH Frankfurt vicekonzulica za kulturu Biserka Lukan te u ime Hrvatske matice iseljenika Snježana Jurišić, koja je slavljenicima uručila i prigodnu zahvalu te priznanje za doprinos očuvanju hrvatske tradicijske kulture i nacionalnog identiteta u iseljeništvu.

Veliko oduševljenje okupljenih izazvala je prva plesna točka po kojoj je i cijeli koncert dobio ime, a s kojom je FS *Dijaskorak* pobijedila na folklornome festivalu u Filderstadtu te nastupila na 52. *Vinkovačkim jesenima*. Umjetnički voditelj Ante Smilović mudro je složio program i držao pažnju publike cijelo vrijeme zahvaljujući dobro postavljenoj dinamičko-sadržajnoj progresiji, čemu je pridonijela snaga i konciznost koreografija, a svakako su pridonijeli i izvrsni plesači, pjevači i svirači, od kojih mnogi polaznici Matičine Škole hrvatskog folklora, svojom odličnom i srčanom izvedbom te uigranošću. Koncert je završio predivnom plesnom pričom *Zbogon dragi, pratila te srića*, iz jezerskoga mornar-

skog bala s otoka Murtera i pozdravnom pjesmom *Družina, lafku noć*. Ovaj koncert svakako potvrđuje kvalitetu FS *Dijaskorak*, sinergiju svih članova skupine koje prije svega povezuje ljubav prema hrvatskoj folklornoj baštini i domovini Hrvatskoj. Puno je vremena, sredstava i energije ovaj amaterski ansambl uložio da bi mogao publici predstaviti kako čuva i njeguje tradiciju kao glazbeno-scensku umjetničku formu što je, možemo slobodno reći nakon cjelovečernjeg koncerta, jedan novi suvremeni pristup prezentaciji i promociji hrvatske tradicijske kulture od folklorne amaterske skupine u Njemačkoj. Svi članovi, od najmanjih do veterana, pokazali su visoki izvođački domet i "koraci u dijaspori" počeli su graditi svoj prepoznatljiv umjetnički izričaj, na čemu im treba posebno čestitati i zaželjeti daljnji uspješan kulturno-umjetnički rad. ■

Biserka Lukan, fra Tomislav Dukić i Snježana Jurišić

ENG The *Dijaskorak* folklore ensemble of the German city of Offenbach celebrated its fifteenth anniversary on the 10th of February with a gala anniversary concert. The *Dijaskorak* folklore ensemble operates under the wing of the Croatian Catholic Mission in Offenbach.

Otvorena 'Godina hrvatske kulture 2019.'

Priredba je tijekom prva tri dana duhovnih i kulturnih aktivnosti u crkvi sv. Fidelisa i susjednoj župnoj dvorani okupila više od tisuću članova misije i gostiju iz cijele srednjonjemačke regije, ali i mnogih udaljenijih gradova

Tekst/foto: Mario Kolmanić

Duhovnom obnovom pod vodstvom P. Marka Glogovića i uz glazbenu pratnju sastava "Emanuel" te otvorenjem izložbe "Umjetnost u drvu i kamenu" autora fra Nediljka Brečića i Duje Jurkovića u Darmstadtu je otvorena "Godina hrvatske kulture 2019."

Priredba koja se održava u povodu 50. obljetnice postojanja Hrvatske katoličke misije Darmstadt tijekom prva tri dana duhovnih i kulturnih aktivnosti u crkvi sv. Fidelisa i susjednoj župnoj dvorani okupila je više od tisuću članova misije i gostiju iz cijele srednjonjemačke regije, ali i mnogih udaljenijih gradova. Sadržajni seminar P. Marka Glogovića, inače provincijala pavlinskog reda u Hrvatskoj, i sjajna duhovna glazba "Emanuela" poslužili su kao istinsko nadahnuće mnogima. P. Marko Glogović svoj

Vrlo uspješan početak "Godine hrvatske kulture u Darmstadtu" zaokružen je predstavljanjem knjige o 50. obljetnici HKM Darmstadt o kojoj su govorili Edi Zelić, fra Nediljko Brečić i dr. Dinko Aračić.

je rad posvetio borbi za nerođene i za život, što je istaknuo i u Darmstadtu govoreći o važnosti života svakog djeteta. Naglasio je da Isus svakoga poziva i da ljubi svakog čovjeka bez obzira na njegove postupke. Nadahnuće redovnika iz Zagreba i dirljive interpretacije Doma goja Pavina, Franciske Perković i ostalih emanuelovaca stvorili su nezaboravnu atmosferu koja će se dugo pamtili u Darmstadtu. Duhovni dio programa zaključen je euharistijskim slavljem koje je predvodio P. Marko Glogović u kon-

celebraciji s fra Nediljkom Brečićem i njemačkim župnikom Johannesom Gansom. Folklorna skupina "Biseri" u narodnim nošnjama uveličala je i posebno ukasila misno slavlje.

Program "Godine hrvatske kulture" nastavljen je otvaranjem izložbe radova fra Nediljka Brečića i Duje Jurkovića. Voditelj HKM Darmstadt pokazao je da je njegov hobi rezbarstva prerastao u vrhunsku umjetnost te su križevi i vjerski motivirane figure u isto vrijeme iznenađile i oduševile mnoge posjetitelje. Kamni radovi Duje Jurkovića posvećeni temi "Čovjek" potvrdili su talent i znanje već poznatoga umjetnika i dugogodišnjega prosvjetnog djelatnika čiji radovi krase i javne ustanove u gradu Darmstadtu.

Vrlo uspješan početak "Godine hrvatske kulture u Darmstadtu" zaokružen je predstavljanjem knjige o pedesetoj obljetnici HKM Darmstadt. Ta vrijedna publikacija, uz ostalo, sadrži kronološki presjek povijesti misije, napisana je na njemačkome i hrvatskome jeziku, a o njoj su u kratkim crtama govorili urednici Edi Zelić, fra Nediljko Brečić i dr. Dinko Aračić. Bogat kulturno-umjetnički program u Darmstadtu nastavlja se u svibnju predavanjem veleposlanika RH u Njemačkoj dr. Gordana Grlića-Radmara i predstavljanjem Rijeke kao Europske prijestolnice kulture 2020. ■

ENG In 2019 the German city of Darmstadt is celebrating a Year of Croatian Culture. It all kicked off with a spiritual retreat led by the priest Marko Glogović with musical accompaniment provided by the Emanuel band, and the opening of friar Nediljko Brečić's and Dujo Jurković's Art in Wood and Stone exhibition.

Jezikoslovci Y naraštaja i emigrantski pothvati

Vrsni filolozi iz prošlostoljetne emigracije poput Branka Franolića i Vinka Grubišića pridonijeli su afirmaciji hrvatskoga jezika u inozemnim slavističkim krugovima, čega se sa zahvalnošću prisjećamo u *Mjesecu hrvatskoga jezika*

U oči proljeća zagrebački Institut za hrvatski jezik i jezikoslovje već petu godinu zaredom obilježava, na *Međunarodni dan materinskoga jezika* 21. veljače, početak *Mjeseca hrvatskoga jezika*, manifestacije koja završava 17. ožujka, na dan objave *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*. Kako bi se o hrvatskome jeziku, jednoj od najvažnijih značajki našega identiteta, što učinkovitije razvijala svijest među školarcima i najširim slojevima građanstva o ljepotama materinskoga jezika i ove godine Institut je priredio razne tridesetodnevne događaje. Uz tiskana izdanja predstavljena je i nova aplikacija jezičnih savjeta za pametne telefone *555+ jezičnih savjeta* i dodatak portalu *Hrvatski u školi - Volim glagoljicu*. Dodatak je namijenjen svima koji žele naučiti glagoljična slova, ali i poigrati se online *Glagoljicom pamtilicom*. Inicijativom Instituta Hrvatski sabor proglasio je *Danom hrvatske glagoljice* 22. veljače, na spomen tiskanja prve hrvatske knjige prije 536 ljeta.

Srećom, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovje – okrenut digitalnoj budućnosti – usmjerio je dio svojih snaga na jezične tehnologije za hrvatski te internetsko objavljivanje svakodnevnih jezičnih sadržaja koji mogu višestruko koristiti govornicima našega jezika Y naraštaja u matičnoj zemlji i u dijaspori. Strateški važan projekt Instituta jest projekt *Mrežni hrvatski rječnik MREŽNIK*. U sklopu projekta izrađuje se slobodno dostupan, jednojezični, hipertekstni, jednostavno pretraživ mrežni rječnik hrvatskoga standardnog jezika. Na Internetu su već: *Hrvatski pravopis* (pravopis.hr); *Jezični savjetnik* (jezicni-savjetnik.hr); *Hrvatski na maturi* (matura.ihj.hr), *Hrvatski u školi* (hrvatski.hr) te *Hrvatska školska gramatika* (gramatika.hr), čijim je autoricama - institutskim znanstvenicama Lani Hudeček i Milici Mihaljević nedavno dodijeljena *Nagrada Ivan Filipović* za taj inovativni uradak. Prema ocjeni struke Institut se prometnuo u neprijepornoga kreatora i nositelja hrvatske normativne jezične politike. U mrežnim sadržajima IHJ-a, prema riječima njegova ravnatelja Željka Jožića, u igri i učenju uživaju učenici u domovini i oni koji pohađaju *Hrvatsku nastavu u inozemstvu*.

Ta središnja nacionalna ustanova za proučavanje i njegovanje hrvatskoga jezika, izrasla na višedesetljetnoj tradiciji naše jezikoslovne zajednice, današnje ime dobila je nakon stjecanja hrvatske neovisnosti (1996.). U sedam desetljeća svojega postojanja Institut je više puta mijenjao ime i ustroj, ali nikada se nije odricao svoje temeljne zadaće – skrbi o hrvatskome jeziku i očuvanju hrvatskoga jezičnog identiteta. Institut je skrb o hrvatskome jeziku vodio i u *olovnim vreme-*

Piše: Vesna Kukavica

nima kada je ona bila svestrano ometana, a jezikoslovci nerijetko robijali ili emigrirali na slobodni Zapad.

Vrijeme je to mnogobrojnih emigrantskih pothvata poput tiskanja hrvatskoga pravopisa u egzilu – slavnoga *Londonca* (1972.) te studija i autorskih knjiga jezikoslovca svjetske slave poput Branka Franolića (Rijeka, 2. VII. 1925. - London, 11. I. 2011.), Vinka Grubišića (76) s kanadskom adresom, Antuna Kneževića (Zagreb, 3. V. 1909. - Papenburg, 26. I. 2007.) i Krste Spalatina (Ston,

15. X. 1909. - Florida, 16. XII. 1994). – koji su značajno pridonijeli afirmaciji hrvatskoga jezika u inozemnim slavističkim krugovima, čega se sa zahvalnošću prisjećamo prigodom manifestacije *Mjesec hrvatskoga jezika*. Sve (ne)zgone vezane uz hrvatski književni jezik, a posebno one iz vremena izražene jezične unitarizacije provođene u drugoj Jugoslaviji od 1945. do 1990., obradili su u svojim radovima te ih objavili u emigrantskim i svjetskim lingvističkim časopisima, vlastitim knjigama i drugim važnim publikacijama poput enciklopedija anglofonog, frankofonog, germanofonog i hispanofonog svijeta.

Javno podržavajući jezikoslovna rješenja kroatista iz Hrvatske trajno su se zalagali u egzilu za jedinstveni hrvatski književni jezik oslobođen bilo kakve povezanosti sa srpskim književnim jezikom. Za razliku od domovinskih jezikoslovaca koji su bili pod prismotrom komunističkog režima, hrvatski jezikoslovni kroatisti izvan Hrvatske mogli su slobodno, čak i poimenično prozvati sve one ljude koji su na bilo koji način, a najčešće zbog političkih ucjena, radili na štetu hrvatskoga književnog jezika. Radovi im se još uvijek prešućuju! Tek je lani zadarski filolog Vice Šunjić napisao disertaciju *Hrvatski jezik kao tema izvandomovinske kulture (1945. - 1990.)*, obranivši doktorat na Sveučilištu u Zagrebu pod mentorstvom netom preminulog akademika Marka Samardžije. Najčešći razlozi zbog kojih se nije vrednovao znanstveni rad i cjelokupna emigrantska kulturna baština leže u dugogodišnjem negativnom prikazivanju hrvatske emigracije od komunističkih vlasti bivše Jugoslavije. Hrvatski kroatisti izvan domovine, pišući radove o hrvatskome jeziku i objavljujući ih u inozemnim publikacijama, stvorili su jednu paralelnu jezikoslovnu kroatistiku, prema Šunjiću – izrazito blisku onoj domovinskoj. Svojim radovima zaslužuju biti dio hrvatske jezikoslovne povijesti 20. stoljeća. ■

ENG Croatian Language Month was celebrated from the 21. II. to the 17. III. 2019. While Croatia was under communist rule our émigré linguists created a parallel linguistics. They wrote papers and published them in various foreign publications and in journals founded in the diaspora communities. This parallel tradition was very close to the work of homeland linguists.

Tekst: Stjepan Banas

Kako bijah inicijator i jedan od utemeljitelja *Dana hrvatskog pučkog teatra* u Hercegovcu, uz svesrdnu potporu Hrvatske matice iseljenika 1995., poglavito tadašnjeg ravnatelja Ante Belje i Vesne Kuka-vice, dogodili su se prvi *Dani hrvatskog pučkog teatra* i otad se održavaju krajem veljače svake godine.

U okrilju domaćina, hercegovačke Hrvatske čitaonice, u kojoj još od dvadesetih godina prošloga stoljeća živi pučko kazalište, sada možemo sa sigurnošću reći da Hrvatska matica iseljenika, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Bjelovarsko-bilogorska županija i Općina Hercegovac nisu pogriješili u svojoj nakani povezivanja iseljene i domovinske Hrvatske uz kazališni izričaj, pridonošeći time punoj afirmaciji hrvatskoga kulturnog identiteta na sceni međunarodne zajednice i sveopće europeizacije i globalizacije.

TEATARSKA ZIPKA HRVATSKE RIJEČI

Gledatelji se nađu zatečeni, ne vjerujući ušima da glumci sa scene govore hrvatskim jezikom, a da mnogi od njih još nikada nisu bili u staroj domovini. Podrazumijeva se da to nije standardni hrvatski jezik, a iz pokreta i govora naprosto izranja i blista hrvatsko nacionalno biće koje kao da je oduvijek živjelo tu, biće koje nije zaboravilo svoje korijene.

Dr. Lada Čale-Feldman u *Vijencu* od 27. veljače 1997. piše: "...U cjelini to je uistinu festival koji je ostvario utopijsku natruhu te riječi – festival kojemu nacionalni karakter nije izlikom za zasljepljenu automatomaniju, nego festival koji slavi nehinjen interes za drugog i drugačijeg u sebi, te koji širi posvemašnju ljudsku, kulturnu, kazališnu i strukovnu toleranciju kao zalog vlastita nastanka i trajanja..."

Na manifestaciji nisu nazočni kazališni kritičari, nema nagrada i sve protječe u samosvjesnom ozračju uzajamnog upoznavanja. Davno su nestala svjetla petrolejskih lampi, prela, čijala (čehanja perja), perušala (luždenja kukuruza), zvuci stupanja lana i trlica,

Zlatogovor i svjetlokaz hrvatske riječi

Kako su *Dani hrvatskog pučkog teatra* kulturološka svetkovina koja okuplja hrvatske amaterske kazališne družine iseljenih Hrvata, temeljna značajka mu je vraćanje svojim hrvatskim korijenima uz kazališni čin i igru na kazališnim daskama

praporaca s konjskih oglavina, nestalo je tkanja, pletenja i vezenja u zimskim večerima, a onda sve to oživi na kazališnim daskama, začuju se i tradicijske hrvatske pjesme koje naši sunarodnjaci pobožnije čuvaju od nas koji živimo u Hrvatskoj.

Hrvatski kazališni amateri iz Austrije, Mađarske, Rumunjske, Srbije, Makedonije, Njemačke, Bosne i Hercegovine uz dramske tekstove poznatih hrvatskih ili svjetskih književnika najčešće posežu za pučkim tekstualnim predlošcima koje su sami napisali ili nama manje poznatih pisaca njihova podneblja. Sve predstave građene su na jednostavnim pučkim zapletima i doskočicama iz njihove

životne sredine i igrane su na idiomu hrvatskoga jezika kojim se govori u njihovim mjestima.

Kako *Dane hrvatskog pučkog teatra* doživljavaju njegovi sudionici možda najbolje ilustrira novinarski osvrt Timee Horvat *Hodočasno mjesto amaterskih glumcev* objavljen u *Hrvatskome glasniku* 2. ožujka 2000. koji izlazi u Mađarskoj: "Pred četirimi ljetima je Petrovsko kazališno društvo sa Sigligatijevim tekstom 'Ciganin' debitiralo uprav u Hercegovcu. Najveći doživljaji su nam ostali u spominku pak smo se i najprezli znova 19. februara kad smo se uputli – poslije toliko ljet zopet – prema Hercegovcu. Ovo naselje u u srcu Bjelovarsko-bilo-

gorske županije u prošla ljeta je opravdano posalo 'hodočasno mjesto hrvatskih amaterskih glumcev'."

PROMIŠLJENI POPRATNI SADRŽAJI

Promišljenim popratnim sadržajima omogućeno je našim sunarodnjacima čuti predavanja o povijesti hrvatskoga kazališta, hrvatske kulture i hrvatskoga jezika o kojima su govorili naši poznati znanstvenici, zatim upoznati hrvatske književnike, susresti glumce, a svake godine organizirane su i dramske radionice koje vode Stjepan Pepelnjak, Nina Kleflin, Miro Gavran te Ivan Leo Lemo. Priređivane su i izložbe bjelovarsko-bilogorskih amaterskih slikara. Od 2000. godine *Dani hrvatskog pučkog teatra* dobili su i svojevrsnu himnu *Veljača u Hercegovcu* prema tekstu Hercegovčana Damira Štimca koji je uglazbio Ivan Horvat.

Neka *Dani hrvatskog pučkog teatra* u Hercegovcu i u budućim vremenima uz kazališni izričaj opstanu kao vjerni čuvari riznice hrvatske kulturne baštine i hrvatskoga duha jer bez jezika i kulture nema domoljublja, nema doma, nema domovine. ■

Posebna je uloga Hrvatske matice iseljenika koja je prepoznala višestruke vrijednosti održavanja ove kazališne svetkovine i svetkovine hrvatske riječi jer možemo ustvrditi da se u proteklih 25 godina nedvojbeno dogodila ona neraskidiva veza između glumišta, jezika i nacionalnoga bića i da je upravo kazalište pogodan medij za njegovanje i očuvanje materinskoga jezika i nacionalnoga identiteta.

Tekst: Nives Antoljak

Dani hrvatskog pučkog teatra u Hercegovcu ove godine održali su se jubilarno, 25. put. Publici se predstavilo šest amaterskih kazališnih družina iz Hrvatske, Mađarske, Bosne i Hercegovine i Srbije. Riječ je o festivalu koji uz kazališni izričaj okuplja iseljenu i domovinsku Hrvatsku i različite dijalekte, a koji je svojevrsna svetkovina kazališnog amaterizma Hrvata iz susjednih zemalja i naše domovine i poveznica Hrvata koji žive izvan RH. Organizator i domaćin je Hrvatska čitaonica Hercegovac i suorganizator Hrvatska matica iseljenika. Ovogodišnju manifestaciju otvorio je domaćin – Pučka scena Hrvatske čitaonice Hercegovac osebujnom izvedbom predstave "Pidžama za šestero".

Predsjednica Hrvatske čitaonice i voditeljica Festivala Zrinka Cvjetović u svome uvodnom govoru dala nam je presjek 25 godina rada uz spomen na

nedavno preminulog začetnika Dana, prof. Stjepana Banasa. Podijelila je priznanja Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, Ministarstvu kulture, Općini Hercegovac i HMI-ju, kao dugogodišnjim pokroviteljima i suorganizatorima te svim vjernim suradnicima, sponzorima, a nadasve sudionicima.

Ovaj festival održava se 25 godina, a zahvaljujući njemu amaterska kazališta diljem Europe znaju za Hercegovac i *Dane hrvatskog pučkog teatra*. To je mjesto gdje se stežu prijateljstva, gdje se dogovaraju gostovanja, gdje se širi hrvatska riječ i kultura i to pred prekrasnom publikom, istaknuo je na svečanom otvorenju festivala Mijo Marić, ravnatelj HMI-ja. Naglasio je kako je u godini osnutka Festivala u Hrvatskoj još trajao Domovinski rat te da njegovo pokretanje u ratno doba daje poseban pečat i značaj u njegovanju kulture i povezivanju svih Hrvata te je bilo odraz hrabrosti i snage. Jubilej je čestitao i načelnik općine Hercegovac Boro Bašljan te i dalje obećao svesrdnu po-

Zrinka Cvjetović i Mijo Marić

Jedan od osnivača, nedavno preminuli profesor Stjepan Banas, istaknuo je: *"Dani hrvatskog pučkog teatra u Hercegovcu upravo svjedoče kulturu ljubavi i prijateljstva, poštujući svakog čovjeka koji je hrvatski jezik baštinio tijekom svoje burne povijesti i koji nastoji to blago sačuvati za buduće potomke."*

moć Općine. Zamjenica bjelovarsko-bilogorskog župana Bojana Hribljan održala je završnu riječ i svečanost je započela.

Festival je međunarodnog karaktera, a tri predstave odigrane su u petak, 22. veljače: PIDŽAMA ZA ŠESTERO – Pučka scena Hrvatske čitaonice Hercegovac (autor: Marc Camoletti, redateljica: Natalija Lacina); KLUPKO – KSC Prozor – Rama, BiH (autor: Pero Budak, redatelj: Anto Bilić); FAZTAZMEŠTRIJA (ASISTENTA PROSIM!) – Amaterska kazališna grupa Koljnof, Mađarska (Grupa autora), a tri u subotu: ŠTO TE NAM REĆ LJUDI – Igrokazačko društvo Petrovo Selo, Mađarska, (autor: Joško Weidinger, redateljica: Ana Škrapić Timar); SKUPŠTINA NA ČOSI – HKC Bunjevačko kolo, Subotica, Srbija (autor teksta i redatelj: Marjan Kiš); MINISTRI – Picollo Teatar, Stari Grad na Hvaru (autor: Jozef Banaš, redatelj: Michal Babiak). Ove godine prvi put nastupile su grupe iz Rame i Koljnofa.

Osim predstava, Festival uobičajeno prate i stručni okrugli stolovi i radionice na kojima se amaterskim skupinama pomaže u daljnjem radu, a to su uspješno vodili redatelji Ivan Mokrović i Anto Bilić. Dane je oplemenila i izložba "Iluzija prostora i vremena" lokalnih slikara Igora i Željka Taritaša. ■

ENG *The Croatian Theatre Days in Hercegovac is an amateur stage festival launched back in 1995 by the late Stjepan Banas with the wholehearted support of the Croatian Heritage Foundation, in particular its then director Ante Beljo and Vesna Kukavica. The event is staged every year in late February.*

IN MEMORIAM

Stjepan Banas

(3. XII. 1946. - 25. 1. 2019.)

Veliki matičar ispod zvijezda

Napustio nas je naš dragi profesor i prijatelj, naš matičar, ali i ostao sa svima nama koje je zadužio svojim radom i djelom, svojom ljubavlju prema materinskoj riječi govornoj, pisanoj i scenski uprizorenoj, koju je prenosio generacijama učenika i suradnika. Bio je spiritus movens pedagoškog i kulturnog reda gdje god je živio i radio, neumorno do posljednjega daha.

Diplomirao je jugoslavenske jezike i književnost te komparativnu književnost 1969. na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Posljednjih trideset godina radnog vijeka, do umirovljenja 2012., predavao je Hrvatski jezik u OŠ Slavka Kolara u Hercegovcu. Napredovao je u zvanje savjetnika Hrvatskoga jezika i bio je deset godina voditelj Županijskoga stručnog vijeća Hrvatskoga jezika za osnovne škole Bjelovarsko-bilogorske županije. Njegovi učenici dobitnici su mnogobrojnih nagrada i priznanja.

Utemeljitelj je Međunarodnoga festivala Dani hrvatskog pučkog teatra u Hercegovcu (1995.), na kojem nastupaju hrvatske amaterske skupine iseljenih Hrvata. Utemeljio je u Hercegovcu i festival dječje pjesme Pjesmom i srcem domovini Hrvatskoj 1991. (sada Zlatni slavuji). Napisao je više od 40 dramskih tekstova, od kojih je 30 pučkih komedija, koje je sam i režirao kao voditelj Pučke scene Hrvatske čitaonice iz Hercegovca. Režirao je i svoje komedije u izvedbama Ladislavskog amaterskog kazališta Danjgube. Pjesme je objavio u zbornicima Vrata sunca (1977.), Svjetlost riječi (2007.) i svojoj samostalnoj zbirci Zastao sam na trenutak (2016.).

Objavio je monografiju Hrvatska čitaonica od 1920. do 2005., monografiju OŠ Slavka Kolara Hercegovac Naših 150 godina, metodičke priručnike za nastavnike hrvatskoga jezika, uređivao je knjige. Kruna njegova uredničkog opusa je opsežna knjiga Ti prolaziš svojim putem starim: čuvari hrvatskih tradicijskih pjesama i napjeva bijele Moslavine. Bio je dugogodišnji član upravnog odbora Ogranka Hrvatskoga pedagoško-književnog zbora Bjelovar i stručni suradnik Zavoda za unapređivanje školstva pri Ministarstvu prosvjete i športa RH, član Družbe Braća hrvatskog zmaja i član Matice hrvatske.

Za svoj rad dobio je mnogobrojna priznanja, među kojima se osobito ističe Reda Danice hrvatske s likom Antuna Radića, koje mu je dodijelio predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman. (Zvonko Ferago)

Prirodni most između Istre i Dalmacije

Drevni Jantarski, odnosno Argonautski put, najstarija je europska komunikacijska transversala koja povezuje sjever i jug kontinenta od Baltičkog mora do Sredozemlja, a kilometri suhozida na otocima pripovijedaju ep o golemome ljudskom trudu koji je tisućljećima humanizirao ovaj kraški prostor

Tekst i foto: **Željko Holjevac**

Lošinski arhipelag ubraja se među najljepše na Jadranskom moru u dužini od 99 kilometara. Veli i Mali Lošinj smjestili su se u pitoresknim morskim uvalama. U Veloj spilji na Osoršćici pronađeni su tragovi života iz mlađega kamenog doba. U okvirima impresso keramičke kulture između 6000. i 4600. pr. Kr. razvila se na Lošinju najranija proizvodnja keramičkog posuđa ukrašenog utiskivanjem školjaka na istočnoj jadranskoj obali. Najstariji imenom poznati stanovnici bili su Liburni. Njih su pokorili Rimljani 167. g. pr. Kr. koji su lošinski arhipelag uključili u svoju provinciju Dalmaciju. Cresko-lošinsko otočje zvalo se u antičko doba zajedničkim imenom Apsyrtides, prema imenu grčkog junaka Apsirta, jednog od protagonista mitološke priče o Argonautima. Argonauti su upravo u gornjem Jadranu uspjeli pobjeći upornim progoniteljima, noseći na lađi Argo zlatno runo koje je Jazon oteo iz Kolhide (na današnjoj crnomorskoj obali Kavkaza). Jazon je Apsirta, uz pomoć njegove sestre Me-

Kuna se kao sredstvo plaćanja prvi put spominje baš u Osoru 1018. godine kada je Venecija svojim posjedima preko Jadrana nametnula danak u kuninim krznima. Na otoku tih životinja ima u velikom broju.

deje, dočekaao pokraj cresko-lošinskih otoka, svladao, rasjekao na komade i bacio u more pa je po njemu i grad Osor dobio ime Apsoros.

TRAGOVİ ŽIVOTA IZ MLAĐEG KAMENOG DOBA

Otoci Cres i Lošinj u prošlosti su činili kopnenu cjelinu. Vjerojatno su u liburnsko doba baš Rimljani prokopali uski prolaz kraj Osora, koji je cresko gradsko vijeće 1553. odlučilo proširiti tako da može proći "jedna veća galija".

Najstarije naselje na cresko-lošinskom arhipelagu je Osor koji se u starom vijeku zvao Apsoros. Ondje je još prije dolaska Hrvata postojala kršćanska

zajednica. Pod bizantskom vlašću ustrojena je gradska općina i biskupija koja je obuhvatila cijeli arhipelag. Saraceni su 841. pljačkali po čitavom Jadranu i prodrli do Osora, ali nisu uništili osorsku dijecezu čiji su predstavnici 925. bili na prvome crkvenom saboru u Splitu. Iako je taj prostor u doba hrvatskih kraljeva iz dinastije Trpimirovića bio pod njihovom upravom, mletački dužd Petar II. Orseolo krenuo je 1000. s brodovljem prema istočnoj jadranskoj obali kako bi podvrgnuo svojoj vlasti tamošnje gradove i otoke, a njegov nasljednik Oton Orseolo tražio je 1018. prisegu vjernosti od Osora koji se tada obvezao i na plaćanje danka. U Osoru je 1044. osno-

Velike su promjene na Lošinju uslijedile početkom 19. stoljeća kada su Austriji pripali bivši mletačko posjedi. Godine 1853. austrijski Lloyd uspostavlja redovitu parobrodsku liniju između Trsta i Kotora preko Malog Lošinja.

van samostan sv. Petra, a u benediktinskoj opatiji na pješčanom otoku Susku 1081. sastavljen *Evangelistar sv. Nikole* s najranijim poznatim izvornim sakralnim skladbama koje su nastale na hrvatskome prostoru.

MALO SELO – MALI LOŠINJ

Cresko-lošinjski arhipelag bio je u drugoj polovici 13. stoljeća mletački posjed, koji se nakon Zadarskog mira 1358. našao u Ugarsko-hrvatskom kraljevstvu, ali je do kraja srednjega vijeka, tijekom kojeg se ondje razvila brodogradnja, opet završio u sklopu mletačkih granica. Crkvice, samostani, renesansne zgrade, bazilike i antički ostaci nalaze se posvuda na Lošinju. A sve je započelo doseljavanjem dvanaest hrvatskih obitelji u vremenu kada se Mali Lošinj zvao Malo Selo. U Velome Lošinju sagrađena je 1455. kula debelih zidova i malih otvora, koja je stoljećima štitila stanovništvo od gusarskih pljački. Prema Jurju iz Slavonije, Osor je bio biskupija s pravom glagoljanja. U srednjem vijeku postojala je ondje knjižnica sa skriptorijem i radionicom za izradu pergamene. Trobrodna katedrala u Osoru, najstarija u nizu hrvatskih crkava s trolisnim pročeljem, podignuta je u drugoj polovici 15. stoljeća. Gradnja katedrale počela je vjerojatno po projektu Jurja Dalmatina, a portal je načinjen vjerojatno po zamisli Nikole Firentinca. U Nerezinama je franjevački samostan iz 16. stoljeća, a u Velome Lošinju je 1510. sagrađena crkva Majke Božje od Anđela. Od 1696. do 1757. gradila se župna crkva Marijina Rođenja u Malome Lošinju. U Velome Lošinju podignuta je 1774. župna crkva sv. Antuna Pustinjaka.

Mirom u Campoformiju 1797. otok je pripojen Habsburškoj Monarhiji. Od 1805. do 1815. bio je dio francuskih Ilir-

Astronom Spiridon Gopčević 1894. pokrenuo je zvjezdarnicu “Manora” u kojoj su ostvarena otkrića kratera na Mjesecu i dopuna klasifikacije Saturnovih prstena. U čast astronomskoj tradiciji asteroid 10415 dobio je naziv Mali Lošinj.

skih pokrajina, a nakon toga je punih stotinu godina proveo u sastavu austrijske pokrajine Istre. Osorska biskupija ukinuta je 1828. i sjedinjena s Krčkom. Srednja škola u Malome Lošinju razvila se iz privatne poduke pomorcima, a 1855. osnovana je državna škola u kojoj je radio ugledni profesor Ambroz Haračić, čije ime škola danas nosi. Kapetan Gasparo Craglietto i liječnik Leopold Pipperata poznati su kolekcionari umjetnina iz toga vremena. Mali Lošinj je dolskom industrijalizacije dobio nekoliko brodogradilišta i jaku trgovačku flotu pa je nautika postala centar znanstvene djelatnosti. No, prevladao je turizam.

PREVLAST LJEČILIŠNOG TURIZMA

Počeci lošinjskoga turizma sežu u 1885. kada se kao prvi oblik, zbog zdrave klime, pojavio lječilišni turizam. Tada je na otoku boravio austrijski klimatoterapeut dr. Conrad Clar, a nadvojvoda Karlo Stjepan iz carske obitelji Habsburg sagrađio je u park šumi Podjavori svoj rezidencijalni ljetnikovac u kojem je danas smješteno lječilište za alergijska oboljenja dišnih putova i kože. Pod

pokroviteljstvom bečke općine zimovnik “Warthsee” postao je javno klimatsko lječilište, a Veli Lošinj proglašen je 1892. klimatskim lječilištem i zimovalištem. Prvi hotel sagrađen 1887. u Malome Lošinju zvao se Vindobona (rimsko ime grada Beča), a ljetni turizam ondje se počeo razvijati od 1905. unatoč iseljavanju domaćih ljudi u prekomorske zemlje zbog bolesti vinove loze.

Do 1918. Lošinj je bio pod Austro-Ugarskom. Rapallskim ugovorom 1920. pripao je Italiji, a odlukama ZAVNOH-a 1943. i mirovne konferencije u Parizu 1947. pripada Jugoslaviji. Godine 1976. utemeljen je u Malome Lošinju prvi košarkaški klub, a 2015. otvoren prvi podvodni povijesni park na 15 metara dubine u uvali Čikat. ■

ENG The Lošinj archipelago is numbered among the most stunning island groups in the Adriatic Sea. Stretching 99 kilometres the islands of Cres and Lošinj were a single land mass until the Romans excavated a narrow strait at Apsoros, present-day Osor, at the narrowest point of land. With the industrialisation of the nineteenth century the town of Mali Lošinj saw a number of shipyards set up and a robust commercial fleet that put nautical study in the fore. Tourism has, however, now taken front seat.

Lošinj

- spomenik ljudskome uspjehu

Pogled s Kalvarije na Mali
Lošinj (u daljini Osorščica)

Lošinj je iznimna pojava na istočnoj obali Jadrana. Otok kojega je priroda "osudila" na siromaštvo zahvaljujući sposobnostima svog stanovništva postao je jedan od najbogatijih. Tako je Mali Lošinj i danas najveće naselje na hrvatskim otocima. Prirodne ljepote Lošinja su iznimne, no on je u prvome redu spomenik ljudskome radu i hrabrosti.

Tekst: **Marin Knežević**

Foto: **Silvija Butković**

Prirodna bogatstva nisu osobito obdaru taj 75 kilometara četvornih veliki otok. Čak i za istočnu obalu Jadrana koja oskudijeva plodnim zemljištem Lošinj je poljoprivrednim tлом izrazito siromašan. Tako se na njemu tijekom pretpovijesti i u antici nije razvilo veće naselje. U ranom srednjem vijeku na otoku je boravilo tek nekoliko raštrkanih zajednica redovnika – pustinjača.

Do preokreta dolazi tek u trinaestom stoljeću. Tada se, vjerojatno bježeći pred pustošenjima Mongola, na otok preselilo nekoliko hrvatskih obitelji iz zaleđa Zadra. One su utemelji-

le dva naselja - prvo Veli, zatim Mali Lošinj. Dok većina naselja na istočnoj obali Jadrana ima svoje korijene u antici, Veli i Mali Lošinj su među razmjerno rijetkim obalnim naseljima koja su utemeljili Hrvati.

Pomorstvo nije prvi izbor stanovnika Sredozemlja. Izrazito opasan poziv mornara bio je onaj koji se nastojao po svaku cijenu izbjeći. Sredozemlje je za pravo siromašno pomorcima. Samo oni koji nisu mogli pronaći drugi način preživljavanja prihvaćaju plovidbu morem kao profesionalni izbor. Tako se dogodilo da je siromašna hrvatska obala Jadrana

na postala rasadnik toga opasnog zanimanja. Na njoj se, pak, osobito isticao Lošinj jer je za njegove stanovnike navigacija često bila jedini način opstanka.

OBRANA MLETAČKE REPUBLIKE

U 16. st. mletačka aristokracija sve manje ulaže u trgovinu i pomorstvo. Umjesto toga glavni izvor bogatstva venecijanske elite postaje plodno zemljište u zaleđu grada na lagunama. Pomorstvo i trgovinu sve više preuzimaju na sebe zajednice na rubovima mletačkog imperija. U hrvatskom slučaju to su u prvom redu Boka kotorska i Lošinj. Na

Najveći jedrenjak izgrađen u Malome Lošinju "Imperatrice Elisabetta" (u čast carice Sissi), čijem je porinuću nazočio car Franjo Josip, ujedno je i najveći drveni jedrenjak izgrađen na Sredozemlju.

Ako postoji nešto čega Hrvatska ima u obilju, to su inspirativne priče iz bliže i dalje prošlosti. Tako i male sredine često kriju uzbudljivu povijest. Lijepi primjer jednoga takvoga “malo-velikog” područja je otok Lošinj.

Lošinju počinju nicati brodogradilišta, a lošinjski kapetani dobivaju važnu ulogu ne samo u pomorskoj trgovini i prijevozu, nego i u obrani Mletačke Republike. U 17. i 18. st. cijelo Sredozemlje, pa i Atlantik sve do Islanda, ugrožavaju pljačke sjevernoafričkih gusara. Oslabljena Venecija i obranu svojih pomorskih putova od gusara iz Alžira i Tunisa prepušta hrabrosti Bokelja i Lošinjana. U borbi s Berberima krvavi danak su platili i neki lošinjski kapetani.

Veliki poslovni rizik sa sobom je nosio i veliki profit i od 17. st. naselja Lošinja počinju se isticati svojim bogatstvom, svojim raskošnim crkvama i kapetanskim domovima. Propast Mletačke Republike nije zaustavio razvoj lošinjskog pomorstva. U Habsburškom carstvu ono samo dobiva još jači zamah. Tako je mali otok poput Lošinja po broju brodova bio odmah iza tako velike luke kao što je Trst. Velike planove za Lošinj imao

je preporoditelj Austro-ugarske flote nadvojvoda Maksimilijan Habsburški, no njegov odlazak u Meksiko kako bi u dalekoj Americi postao carem i zatim njegova pogibija zaustavljaju ostvarenje zamisli koje je pustolovni Habsburgovac imao za Lošinj.

JEDRA ZAMJENJUJE PARNI STROJ

Unatoč tome lošinjski jedrenjaci plove cijelim svijetom. Činilo se kako pomorskom procvatu neće biti kraja. Tada se dogodila presudna promjena u tehnologiji. Jedra zamjenjuje parni stroj, a u

gradnji broskoga trupa čelik zamjenjuje drvo. Drvena brodogradnja i plovidba na pogon vjetra polako propadaju. Dio lošinjskih brodograditelja i brodovlasnika utočište nalazi u Trstu i lukama sjeverne Italije gdje u novim oblicima i okolnostima tradicije lošinjskog brodarstva opstaju i danas. Nakon propadanja brodogradnje i pomorstva elita Habsburške monarhije otkriva Lošinj kao mjesto koje nudi odmor i ozdravljenje od plućnih bolesti. Razvija se turizam koji je kralježnica lošinjskoga gospodarstva do danas.

Lošinj je kulturno i civilizacijski iznimna pojava. Jake veze sa svijetom plovidbe i brodogradnje snažno su utjecale na kulturu tamošnjega hrvatskog stanovništva. Moćni kapetani i brodograditelji često preuzimaju talijanski jezik i kulturu koji, u njihovu civilizacijskom svijetu, nose velike prednosti. Tako se glagoljaški Lošinj tijekom stoljeća prvo latinizira, zatim i talijanizira. Hrvatske obitelji preuzimaju moćnije kulturne tradicije sa suprotne obale Jadrana. Neke se, premda ih njihova prezimena “izdaju”, i danas osjećaju vezane uz talijanski kulturni i nacionalni identitet. ■

ENG *If there is anything Croatia has plenty of it's inspiring tales from the recent and ancient past. Even the small places can pride themselves in a wealth of history. A nice example of this is the Lošinj island.*

Mirisni otok energije i vitalnosti

Primorsko-goranska županija četvrta je po površini od svih hrvatskih županija. Što se tiče svijeta biljaka, ovo područje bogato je raznolikim vrstama dok flora npr. pojedinih otoka ima onoliko vrsta koliko ih ima u nekim europskim državama. Takav zaključak izvodi se i za otok Lošinj kao dio cresko-lošinjskog arhipelaga, koji je od davnina prepoznat kao mjesto pogodno za lječilišni turizam i rekreaciju.

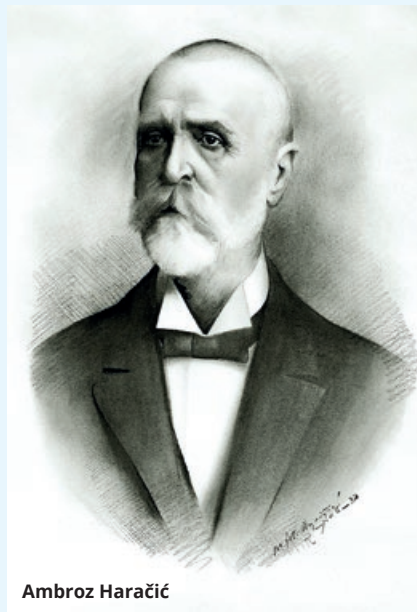
Tekst i foto: **Darko Mihelj**

Često se otoci Cres i Lošinj smatraju jedinstvenom cjelinom kao *Apsyrtides insulae*, izvedeno od utvrde *Apsyrum-Apsoros* (po ubijenom bratu antičke Medeje) tj. Osora, gradića koji morskim prolazom, prokopanim u rimsko doba, dijeli dva otoka. Lošinj (čije je podrijetlo imena predmet različitih teorija, od lošavo – kamenito i vrletno, lozine – od loze, loš – loši uvjeti života ili od *Lussin*), podijeljen je na dva dijela umjetno prokopanim prolazom pokraj Privlake.

Flora otoka većinom je vazdazele- na (šuma crnike – *Quercus ilex* ili mirte – *Myrtus communis* i hrasta crnike), osim sjevernog, najvišeg dijela otočne planine Osorščice koji ima nešto listopadne, submediteranske vegetacije. Na Lošinju

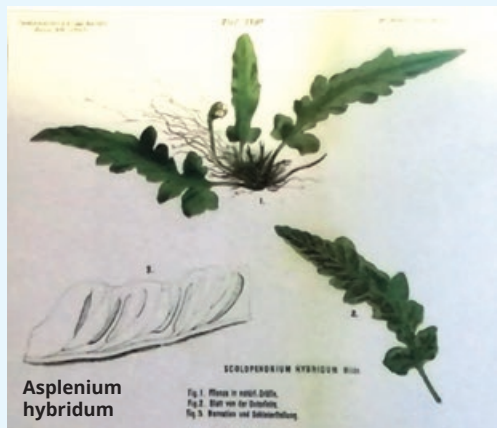
**Na otocima nema otrovnih zmija
za što je zaslužan sveti Gaudencije
koji je, prema predaji, čineći pokoru
isprosio Božju milost.**

se nalazi nekoliko zanimljivih prirodnih botaničkih vrijednosti: *Miomirisni otočki vrt* u Malome Lošinju, osnivačice Sandre Nicolich, ima zbirku od 430 biljnih vrsta, od toga 250 autohtonih mirisnih biljaka (među njima primorska ciklama – *Cyclamen repandum*, koja cvate u

Ambroz Haračić

proljeće); park šuma Čikat, smještena jugozapadno od Maloga Lošinja, u kojoj rastu alepski bor (*Pinus halepensis*), crni bor (*Pinus nigra*), veliki vrijes (*Erica arborea*) i planika (*Arbutus unedo*); IPA područje (područja značajna za floru Hrvatske) Maloga Lošinja na kojem rastu rijetke, zaštićene, ugrožene ili ilirsko-jadranske endemične vrste – Bertoloni-jeva kokica (*Ophrys bertolonii*) – strogo zaštićena trajnica, bijela šupaljka ili primorska kacigača (*Corydalis acaulis*). Trajnica Jadranska ljubica (*Viola suavis* ssp. *adriatica*) je endem šireg rasprostranjenja, od Trsta do Crne Gore, stanovnica je suhih kamenjarskih staništa. Kvarnerski ili primorski jelenak (*Asplenium hybridum*) je zimzelena paprat, trajnica, stenoendem pretežno kvarnerskog arhipelaga. Ljubičasti šiljorep (*Limodorum abortivum*) neobična je kaćunovica, bez zelenih listova pa se smatra da je saprofit, dakle hrani se na uginulome organizmu tvarima koje se raspadaju. Primorska makovica (*Glaucium flavum*) je otrovna dvogodišnja biljka ili trajnica lijepih žutih cvjetova, strogo zaštićena jer raste na morskoj obali, na pijesci-

ma ili šljuncima, na staništima koja su jako ugrožena razvitkom turizma. Primorska režuha (*Cardamine maritima*) jednogodišnja je do dvogodišnja biljka, ilirsko-jadranski endem, a Primorski mekinjak (*Drypis spinosa* ssp. *jacquiniana*) je višegodišnja jastučasta biljka,

endem područja od sjeverne Italije preko Slovenije do srednje Dalmacije. Rešetkasta mrižica (*Limonium cancellatum*) je stenoendem koji obuhvaća područje od Istre do središnje Dalmacije. Raste uz morsku obalu kao dio tzv. halofilne vegetacije koja uspijeva na jako slanim staništima. Strogo je zaštićen i endem Kvarnera, Biokova i Aržana, nedaleko od Imotskoga. Tommasinijeva kokica (*Ophrys sphegodes* ssp. *tommasinii*) je endem nepoznate rasprostranjenosti, u Hrvatskoj je nalazimo duž cijeloga obalnog pojasa. Zvezdasti oštrolist (*Onosma stellulata*) je endem Dinarida. Kao višegodišnja grmolika biljka raste u pukotinama stijena te na kamenjarama i točilima. Ugrožena žuta lužarka (*Sternbergia lutea*) je lukovičasta trajnica koja raste uglavnom u južnoj Europi, a nalikuje šafranima (*Crocus*). IPA područje Baldarika nalazi se na istočnoj obali Lošinja, uz Mali Lošinj. Tu raste npr. obalni petrovac ili motar (*Crithmum maritimum*), trajna zeljasta biljka slanih staništa, neposredno uz morsku obalu. Aromatični listovi koriste se za jelo. Sredozemna bršaka (*Reichardia picroides*) je glavočika, gola trajnica koja raste često blizu mora. Mladi listovi mogu se koristiti kao salata ili kuhani. Uskolisni trputac (*Plantago holostium*) stanovnik je kamenitih i pjeskovitih obalnih staništa. Veliki luk (*Allium ampeloprasum*),

Park šuma Pod Javori sađena je šuma alepskog bora (*Pinus halepensis*) na podlozi autohtone sredozemne makije s raznolikom egzotičnom dendroflorom koja je nekada imala čak dvjestotinjak vrsta. Ime je dobila po lovoru koji Lošinjani zovu "javor", a u šumi se nalazi lošinjsko Lječilište.

crvene boje cvjetova u velikim cvjetnim "kuglama", srodnik je poriluka. Paprat zlatinjak (*Asplenium ceterach*) je paprat pukotina stijena i zidova.

Na Lošnju se nalaze i mnoga područja koja su zanimljiva kao Natura 2000 područja, poput cijelog niza velikih i plitkih uvala; morsko dno otoka uz Lošinj je stanište morske cvjetnice posidonije ili voge (*Posidonia oceanica*), endema Sredozemnog mora, čije pojedine jedinice mogu biti stare i do nekoliko stotina godina.

Šetnica *Lungo mare* ide od Maloga do Veloga Lošinja; pokraj Maloga Lošinja nalaze se šetnice *Stazama lošinjskih kapetana* i *Putovima dupina*. Zanimljiva je i *Lošinjska transversala* koja obilazi istočni dio otoka.

AMBROZ HARAČIĆ

Govorimo li o lošinjskoj flori nemoguće je ne spomenuti *Ambroza Haračića* (1855. -1916.) koji je za razliku od svojih suvremenika ustrajno isticao svoje prezime hrvatskom grafijom. Taj rođeni Maloseljčanin (starosjedioci Mali i Veli Lošinj zovu Malo i Velo Selo) pronašao je smisao svoga života radeći kao nastavnik u Pomorskoj školi u Malome Lošnju tako da je cijeloga života proučavao prirodna bogatstva Lošinja i Cre-

Kadulja

sa. Posebnu pažnju pridavao je proučavanju flore bilježeći uz to i narodna imena biljaka. Iako je pisao talijanskim jezikom (da bi bio prepoznat u znanstvenome svijetu!), dodavao je i imena biljaka na hrvatskome, uz napomenu *in lingua nostra*. Skupljene biljke spremao je u herbarij koji je od 1883. godine za tridesetak godina narastao na nekih 8.000 listova s više od 200 lokaliteta.

REZERVAT DUPINA U CRESKO-LOŠINJSKOM ARHIPELAGU

Rezervat dobrog dupina (*Tursiops truncatus*) je prvi takav rezervat na području Sredozemlja, namijenjen očuvanju ovoga zanimljivog i vrlo inteligentnog sisavca. Svakoga ljeta od 1993. godine u Velome Lošinj u tradicionalno se obilježava Dan dupina, a od 1999. godine ovaj jedinstveni događaj središnji je element obrazovnog programa Instituta Plavi svijet. Dio Kvarnerića 2006. godine proglašen je prvim rezervatom za dobre dupine u Sredozemnom moru, a

kasnije je ovo područje postalo dio Natura 2000 ekološke mreže.

JESTIVE I SAMONIKLE BILJKE KAO SPAS U LOŠA VREMENA ZA OTOČANE

Od davnina su se otočani, živeći skromno i radišno, okrenuli prirodi koristeći samonikle i jestive biljke ili pak one ljekovite, posebice u ratnim uvjetima kada se nije moglo doći do uobičajenih namirnica. Taj lošinjski "vrt" iznimno je bogat – ima više od 1.018 vrsta biljaka, od toga 939 autohtonih i 230 ljekovitih. Spomenimo neke: buhač (*Tanacetum cinerariifolium*), drača (*Paliurus spina-christi*), kadulja (*Salvia officinalis*), kiselica (*Rumex acetosa*), lovor (*Laurus nobilis*), ljubica (*Viola odorata*), maslačak (*Taraxacum officinale*), planika (*Arbutus unedo*), ružmarin (*Rosmarinus officinalis*), šmrika (*Juniperus macrocarpa*), šparoga (*Asparagus acutifolius*), talijanski kozlac (*Arum italicum*), tratinčica (*Bellis perennis*) i tršlja (*Pistacia lentiscus*). ■

EU izabrao Cres i Lošinj za projekt energetske tranzicije

Cresko-lošinjsko otočje zajedno s Aranskim otocima iz Irske, grčkim Sifnosom, Culatrom iz Portugala, Salinom iz Italije i španjolskim otokom La Palma do ljeta ove godine izradit će i objaviti svoje planove tranzicije prema čistoj energiji, stoji u priopćenju Tajništva za EU otoke. U EU postoji više od 2.200 naseljenih otoka, od kojih neki nisu spojeni na elektroenergetsku mrežu na kopnu. Unatoč obilju obnovljivih izvora energije, poput energije vjetera, sunca i valova, mnogi od njih trenutno ovise o skupom uvozu fosilnih goriva za svoju opskrbu energijom. Tranzicija prema čistoj energiji može pomoći otocima ne samo da postanu samodostatniji i prosperitetniji, već može stvoriti i nove prilike za zapošljavanje u tim zajednicama.

Konačni cilj je proizvoditi energiju i zadržati je na otoku. Sve zgrade imaju energetske preglede, postavljamo prvu elektropunionicu za automobile, bicikle i motore, sufinanciramo zamjenu azbestnih krovova našim sugrađanima, potičemo ih da ugrađuju solarne panele na vlastite obiteljske kuće, sufinanciramo kamate za energetske obnovu višestambenih zgrada – izjavila je gradonačelnica Maloga Lošinja Ana Kučić.

U ime cresko-lošinjskoga otočja prijavu na natječaj Tajništva podnijela je Otočna razvojna agencija (OTRA), tvrtka u vlasništvu gradova Cresa i Maloga Lošinja. – Zahvaljujući ovom europskom projektu provest ćemo aktivnosti koje će pridonijeti potpunoj dekarbonizaciji otoka: proizvodnja energije iz obnovljivih izvora, grijanje, hlađenje, prijevoz na otoku te prijevoz među otocima i prema kopnu. Bit će to također prilika za ispitivanje, odnosno primjenu tzv. pametnih rješenja u različitim sektorima kojima će se unaprijediti kvaliteta življenja, ali i pridonijeti globalnom smanjenju klimatskih promjena te u konačnici dodati vrijednost turističkoj destinaciji. (M. Trinajstić; W. Salković)

ENG There are many species of plants on the Island of Lošinj, many of which are fragrant or healing. This "fragrant" garden is a paradise for our flair and recovery, from March to June, as long as there is no big heat for our body and soul yet. This "garden" in its beauty is revealed by Ambroz Haračić, a botanist and naturalist, born on Lošinj. He discovered not only secrets of Lošinj, but also the neighbouring, smaller islands and islets. And there, among these islands, we often encounter good dolphins, who here have their first reserve in the Mediterranean.

Apoksiomen – mistični ambasador hrvatske kulture u svijetu

Među 40 muzeja iz 17 europskih zemalja koji se 2019. natječu za nagradu Europski muzej godine, kao jedini hrvatski projekt nominiran je Muzej Apoksiomena iz Maloga Lošinja. Prošle godine zauzeo je prema izboru korisnika Trip Advisora prvo mjesto na ljestvici top 10 najboljih muzeja u Hrvatskoj.

Tekst: **Marjana Kremer**

Foto: **Bosnić, Dorotić**

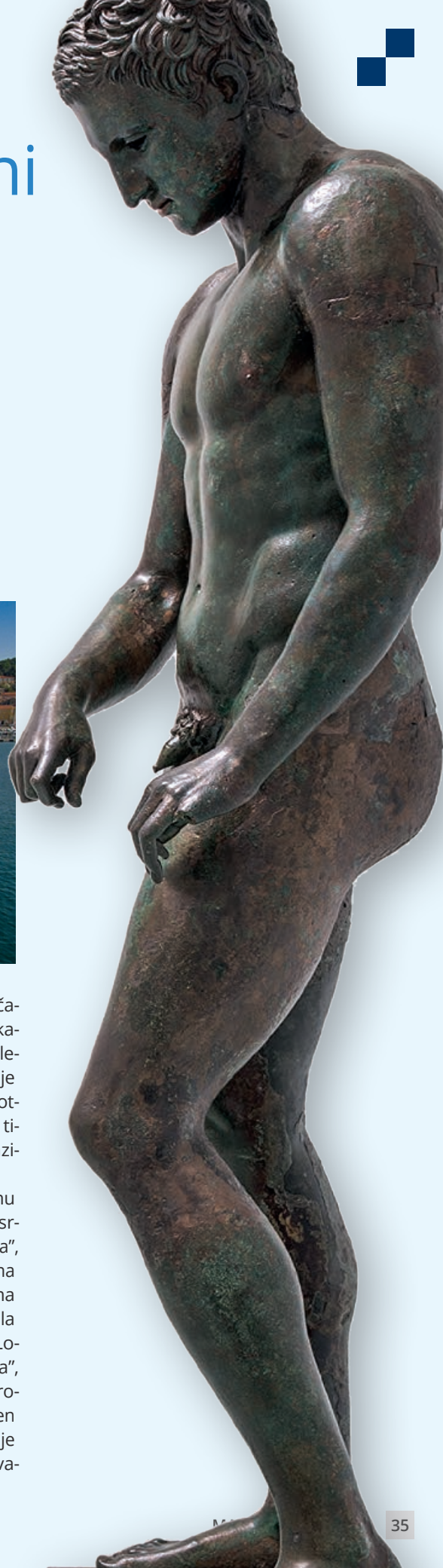
Prema lošinjskom Apoksiomenu more je bilo milosrdno. Dva tisućljeća čuvalo ga je u svojim tamnim dubinama kamo je bio bačen s neke rimske lađe, najvjerojatnije kao suvišan teret u nevremenu. A onda ga je jedan belgijski ronilac našao slučajno, gotovo neokrnjenoga, prekrivenog muljem i školjkama, i nakon šestogodišnjega restauratorskog dotjerivanja brončani kip atlete zablistao je u punome sjaju.

NAZIV I PRONALAZAK KIPA

Naziv Apoksiomen dolazi od grčke riječi (*apoxyomenos*) što znači "onaj koji se

struže". Naime, to je jedna od uobičajenih poza u kojoj su antički Grci prikazivali atlete. Kip prikazuje mladog atletičara koji je upravo završio natjecanje ili vježbanje u trenutku opuštanja i potpune posvećenosti čišćenju svojega tijela (gr. *apoxyesis*) pa ga se stoga naziva Apoksiomenom.

Nakon treninga sportaši su prašinu i znoj s nauljenog tijela skidali malim srpolikim alatom koji su Grci zvali "ksistra", Rimljani "strigilis", a kipovi apoksiomena prikazuju mladiće u takvim trenucima (u Osoru postoji najveća zbirka strigila na čitavoj istočnoj obali Jadrana). Lošinjski kip je "nadnaravnih dimenzija", visine 192 cm (oko 20% je veći od prosječne visine u antičko doba), postavljen na sačuvano izvorno brončano postolje ukrašeno ornamentom kvadrata i sva-

stika visine 10 cm. Opsežna podvodna pretraga na području od 10.000 četvornih metara oko mjesta nalaza te pretraga 50.000 četvornih metara podmorja uz pomoć robotske sonde nije otkrila tragove antičkog brodoloma pa postoji dvojba da Apoksiomen nije završio u

40 godina otočke kazališne družine

Kazalište JAK osnovano je 1979. godine. Ime je dobilo po prvome hrvatskom učitelju na Lošinju Josipu Antunu Kraljiću, koji je 1912. godine osnovao prvu diletantsku kazališnu družinu na hrvatskome jeziku. Osnivač i prvi voditelj, ujedno i redatelj, bio je profesor književnosti Tomislav Gospodnetić, koji je kazalište vodio do 1990. godine. Ta je godina ujedno i prekretnica u kazališnome radu jer je počela suradnja s profesionalnim kazališnim autorskim ekipama. Ansambl kazališta čini dvadesetak amatera svih starosnih dobi, koji godišnje na repertoaru izvede po dvije nove predstave, a sudjelovali su i na nekoliko festivala kazališnih amatera, i to na: Festivalu smijeha, Danima satire, zatim Festivalu pučkog teatra.

“Sjećam se trenutka kad je gospođa Kraljić primila cvijeće na pozornici lošinjskog kina, a kojom prigodom je netom osnovano kazalište dobilo ime njezina supruga, profesora, velikog rodoljuba i zaljubljenika u kazališnu umjetnost Josipa Antuna Kraljića. Slijedila su nova saznanja, hrpa srednjoškolskih snova, moj ulazak na kazališne daske, probe, nastupi, gostovanja, druženja... Igra... igra do iznemoglosti. Sjećam se da sam na predstavi ‘Govori mi o Augusti’, 1982. godine, pomislila kako ti odrasli oko mene samo negoduju, ‘brontulaju’, neki manje, neki više, misleći i računajući da sam ipak još dijete i kako će me sve to proći.

‘Važna je škola, karta-kanta, život je nešto drugo. Postani čovjek, ostavi se djetinjih snova!’ A život? Život nije ništa drugo nego ovo što imam: izborano lice, artritis u koljenu, nešto predstava iza sebe i, nadam se, preda mnom ono što je najbitnije - saznanje da je biti djetetom vrlo težak i ozbiljan posao: valja mi se igrati...” (Lorina Starc)

moru pokraj Lošinja odmah nakon izrade, već prema radiokarbonskom datiranju organskog materijala - između 20. pr. Kr. i 110. po. Kr. Apoksiomen je već bio antikvitet u 1. st. prije Krista nađen na križanju antičkih plovni putova prema sjeveru Italije te je vjerojatno rimski brod s kipom putovao u neki veći grad, poput tadašnje Akvileje, Ravenne, Pule ili je pak bio namijenjen raskošnoj ranokršćanskoj vili u uvali Verige na Velome Brijunu.

Slučajno ga je pronašao belgijski ronilac i fotograf René Wouters na dubini od 45 m u podmorju Vele Orjule, otočića jugoistočno od otoka Lošinja. Lošinjski atleta jedinstveni je primjerak antičke figuralne brončane plastike. Prevladava mišljenje da je riječ o kopiji grčkog arhetipa nastalog na tragu poslijepolikletovskoga likovnog naslijeđa, s elementima estetike novijega stilskog izričaja. Lošinjski Apoksiomen sastavljen je od sedam dijelova, a pri lijevanju desne noge došlo je do pogreške. Zbog tih pogrešaka kip je kaširan zakrpama, što upućuje

na veliku vrijednost kipa i da se takav skupi popravak isplatio. Na žalost, nije pronađena njegova strugaljka, kao ni oči, za koje se pretpostavlja da su bile umetnute. Kipu također nedostaje odlomljeni mali prst lijeve ruke.

RESTAURACIJA

Odmah nakon vađenja iz mora 27. travnja 1999. skulptura je bila podvrgnuta nužnom procesu odsoljavanja, a zatim je, krajem 2000. godine, u Hrvatskom restauratorskom zavodu u Zagrebu počeo vrlo zahtjevan konzervatorsko-restauratorski zahvat. Pomoć su pružili i stručnjaci Znanstvenog laboratorija Instituta za istraživanja i restauraciju Opificio delle Pietre Dure u Firenci i druge relevantne institucije iz Padove i Coma, odnosno iz Miamijske na Floridi. Nakon višegodišnjih konzervatorsko-restauratorskih radova i istraživanja potvrđeno je da je kip izrađen najvjerojatnije u 2. ili 1. st. prije Krista u nekoj grčkoj lijevaonici prema izvorniku iz 4. st. prije Krista. Pronalazak kipa i konzervatorsko-re-

Hrvatski Apoksiomen jedan je od rijetkih sačuvanih grčkih kipova koji su nekad krasili grčka svetišta i gradove, pogotovo vježbališta (gymnasion, palaistra). Kip je izronjen 1999. godine iz podmorja otočića Vele Orjule pokraj Lošinja. Nakon opsežnih konzervatorsko-restauratorskih radova koji su trajali punih šest godina predstavljen je javnosti prvi put na izložbi u Zagrebu 2006. godine.

**Muzej
Apoksiomena posvećen
jednom eksponatu
jedinствена je kulturna
pojava na našim
prostorima. Skulptura
sportaša prekrasnih
proporcija i uzbudljivih
detalja ambasador je
povijesti koji svjedoči o
događajima iz vremena
republikanskoga i
carskoga Rima.**

stauratorski radovi privukli su veliko zanimanje stručne i šire javnosti ne samo zato što su brončani kipovi, pogotovo grčkog podrijetla, iznimno rijetki nalazi, već i zato što ovaj kip pripada dobro poznatome skulpturalnome tipu. Sačuvano je, naime, tek osam antičkih inačica i varijanti toga motiva – atletičara u stavu čišćenja svojeg tijela nakon natjecanja: brončani kipovi sličnih dimenzija, od kojih jedan iz Efeza (Ephesosmuseum, Beč, Austrija) i samo glava kipa (Kimbel Art Museum, Forth Worth, SAD). Drugi poznati kipovi nisu izrađeni od bronce, nego od kamena. O velikoj popularnosti ovoga tipa svjedoče i kipovi manjih

dimenzija u Vatikanskim muzejima i Louvreu. No, među svim poznatim inačicama, hrvatski Apoksiomen svojom se cjelovitošću i ljepotom izvedbe izdvaja kao elativ, a postojanje vjernih inačica toga tipa upućuje na to da je riječ o vrlo vrijednome i znamenitome djelu koje je često bilo reproducirano.

MUZEJ APOKSIOMENA I ZNAČAJ APOKSIOMENA ZA HRVATSKU KULTURU

Bezvremenska ljepota i tajanstvenost Apoksiomena očarala je i predstavničke plesne umjetnosti tako da je nastala istoimena baletna predstava u izvođenju baleta zagrebačkoga Hrvatskoga narodnog kazališta s kojom gostuje diljem Europe i nastavlja oduševljavati ljubitelje lijepoga. Nakon mnogobrojnih prezentacija u svijetu, stalni dom

pronašao je u palači Kvarner u Malom Lošinj. Promocija Apoksiomena i dalje je nezaobilazna na mnogobrojnim turističkim sajmovima, konferencijama i kongresima, a već ovog ožujka predstaviti će se i u Europarlamentu u Bruxellesu. Naš Apoksiomen predstavljan je u mnogobrojnim svjetskim muzejima poput British Museum u Londonu, J. Paul Getty Museum u Los Angelesu i Louvreu u Parizu, ali i u legendarnoj firentinskoj palači Medici-Riccardi gdje je bio izložen u znak odlične suradnje i potpore projektu restauratorsko-konzervatorskih radova koju je pružio institut Opificio delle Pietre Dure iz Firence.

Apoksiomen je u kratkom vremenu postao prava kulturna i turistička atrakcija, proglašen je istinskim baštinskim blagom i prozvan je šutljivim ambasadorom hrvatske kulture u svijetu. ■

NAGRADE

Na nacionalnoj razini:

- Nagrada "Vicko Andrić" (Hrvatska), 2006. – godišnja nagrada dodijeljena je koordinatoru projekta Miljenku Domijanu, glavnome konzervatoru Ministarstva kulture Republike Hrvatske, konzervatorima-restauratorima Giulianu Tordiju i Antoniju Šerbetiću te konzervatorici-povjesničarki umjetnosti Iskri Karniš Vidović.

Na međunarodnoj razini:

- The European Union Prize for Cultural Heritage/Europa Nostra Award, 2007 – medalja je dodijeljena u kategoriji "Umjetnine".

ENG *The Croatian Apoxyomenos is an Ancient Greek statue cast in bronze in the 2nd or 1st century BC; it was discovered in 1996 on the bottom of the sea near the Croatian islet of Vele Orjule, southeast of the island of Lošinj. It represents an athlete – Apoxyomenos ('the Scraper') – in the act of scraping sweat and dust from his body with the small curved instrument called a strigil. After the Croatian Apoxyomenos was raised from the sea in 1999, it was extensively restored. It was not publicly displayed until 2006. It is the most complete and best preserved among eight known Apoxyomenos statues. Extensive underwater search on an area of 50,000 square meters (540,000 sq.ft) around the finding, using robotic probes and metal detectors, revealed fragments of the bronze base of the statue, a lead anchor bar, and some amphorae remains. Since the findings do not indicate a shipwreck, researchers believe that Apoxyomenos was thrown into the sea from a Roman merchant ship during a storm, but the reason remains a mystery. As of 30 April 2016, the Apoxyomenos is being kept in the Museum of Apoxyomenos on Mali Lošinj. Following its return to Zagreb in 2007, Apoxyomenos was exhibited in many international museums, including the British Museum in London and J. Paul Getty Museum in Los Angeles and Louvre in Paris. Croatian Apoxyomenos is 6 feet 3.5 inches (1.92 m) high, and stands on a 10-centimetre (3.9 in) high original bronze base which is decorated with square and swastika ornamentation. The author is unknown, but the statue's beauty, as well as the quality of its casting, indicate a highly skilled craftsman.*

Jagoda Truhelka - zlatni danci samačkog života

Učiteljica, pedagoginja i književnica za djecu i mladež (Osijek, 5. 2. 1864. – Zagreb, 17. 12. 1957.) cijelog života bila je nadahnuta prosvjetiteljskom zadaćom učiteljskoga "uzgojnog zvanja"

Poštanska marka iz 2011.

"...Ne uvjeravaju ni riječi, ni glas, ni kazne koliko uvjerava snaga volje, kojom smo sami ukrotili svoje živce i obuzdali svoje strasti..."

Priredila: Ljerka Galic Foto: HŠM, MSOS

Učitelj Antun Vjenceslav Truhelka (1854. g. dolazi iz Češke u Hrvatsku), otac od kojeg nasljeđuje ljubav prema radu i nastoji unaprijediti školu, i majka Marija, Njemica iz Mađarske, podarili su Jagodi sustavnost, točnost i urednost.

Očeva smrt nesretnim slučajem u njezinoj 14. godini uzrokovala joj je dugotrajnu bolest te je prvo razdoblje u životu obitelji Truhelka završeno dolaskom u Zagreb. Prema novom zakonu o pučkoj školi i preparandiji, od 1874. godine četverogodišnja pučka škola postaje obvezna pa na prvo učiteljsko radno mjesto nastupa u rodnome Osijeku. Zbog bolesti ponovno se seli u Zagreb, a zatim dobiva posao u Gospiću. Uslijedilo je imenovanje za učiteljicu u Ženskom liceju u Zagrebu na poziv Izi

dora Kršnjavog, kao nagrada za uspješan dotadašnji rad. Godine 1901. u 37. godini života imenovana je ravnateljicom više djevojačke škole u Banjoj Luci, a kasnije i u Sarajevu.

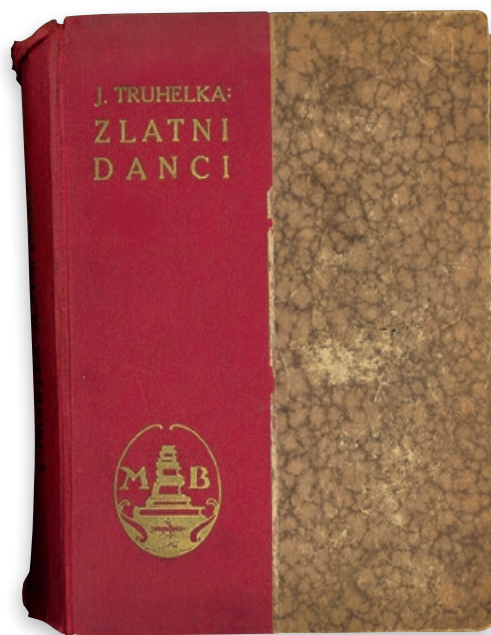
Promičući Foerstenovu moralnu pedagogiju zauzimala se za individualni pristup, postavljajući visoke zahtjeve duhovnoj strani čovjeka. Teoretizirajući u "Pismima o ženskom odgoju sučelice muškom" zauzima se za antidiferencijaciju i za obrazovni antitradicionalizam. Kritički je označila pre naglašavanje obrazovanja na štetu odgajanja 1910. u odgojnom epistolaru "U carstvu duše" u 27 pisama.

Ljubav prema hrvatskome jeziku usađenu u ranoj mladosti zadržala je cijelog svog života i njemu pridaje središnje mjesto u nastavi, a zahtijeva da mu treba posvećivati pozornost i u roditeljskome domu. Učiteljev govor mora biti razumljiv djetetu, stoga on

mora poznavati i njegov psihološki stupanj razvoja. Treba istaknuti i njezino razmišljanje da bi u početnoj fazi trebalo isključiti gramatiku te veću pozornost posvetiti govoru, književnom štivu i stalnoj kontroli usmenih i pismenih vježbi; slovnicu treba posvetiti pozornost samo onoliko koliko je nužno i to više vježbanjem nego učenjem pravila. Prednost daje slušanju, a u čitanju traži razumijevanje. Čitanka stoga mora biti osnovno sredstvo s pomoću kojeg će se duh materinskog jezika shvatiti i usvojiti.

UČITELJ ISTINSKI PROSVJETITELJ

U svojim pedagoškim radovima Jagoda Truhelka posebnu pozornost poklanja zvanju učitelja i on za nju mora biti istinski prosvjetitelj koji ne razdvaja obrazovanje od odgoja. Od svakog učitelja zahtijeva samopromatranje i samoanalizu.

Naglašavanje važnosti samoodgoja, skrivenih programa nastave (indirektna metoda) i individualnog pristupa djeci odrednice su njezina didaktičkog pristupa. Težila je osuvremenjivanju pedagoške prakse stežući nova iskustva u radu sa starijim kolegicama, kao i osluškajući promjene u inozemnom školstvu. Njezin rad predstavljao je značajan uzor, a unoseći inovacije prožimala ga je stvaralaštvom. Odlučila se na samački život smatrajući da bi samo na taj način mogla u cjelini ostvariti svoj životni poziv. Najviše kritizira naglašavanje spoznajnih elemenata u nastavi što nužno vodi u formalizam i pretjerani intelektualizam. Uz moralni odgoj, veliku pozornost poklanja estetskom odgoju (posebno crtanju i glazbi). S učenicima je priređivala školske priredbe u kojima su

zajedno sudjelovali nastavnici i učenici. Njezin pristup djelomično je sličan njezinoj suvremenici, liječnici i poznatoj talijanskoj odgajateljici Mariji Montessori.

ZAOKUPLJENOST ŽENSKIM LIKOVIMA

Početkom 90-ih godina 19. st. redovita je suradnica zagrebačkog *Vijenca* i saraževske *Nade* s pripovijetkama na temu žena i odnosa među spolovima. Uglavnom se koristila pseudonimom *a.m. sandučić* (prijevod prezimena s češkog) iako je većinu objavila kao – Ružica Bajkaševa. Još je 1897. godine u *Nadi* počela objavljivati psihološki roman *Plein air* s tematikom žene: njezinih prava, bračnih normi, društvenih stereotipa i drugim oblicima etičkih dilema. Ženu je predstavila posve drukčijom i neovisnom dajući joj kao subjektu intelektualno superiorno značenje, prkoseći tradiciji tadašnje hrvatske proze koja je žene idealizirala ili demonizirala.

Pisala je romane i pripovijetke opisujući život seljanki i malograđanki, ali i intelektualno superiornih likova, patrijarhalno Sarajevo i intimni ugođaj staroga Zagreba. Prema mišljenju kritičara njezina proza obojena je impresionističko-detaljističkim naturalizmom. Nakon Ivane Brlić-Mažuranić bila je najuglednija književnica za djecu u prvoj polovici 20. stoljeća. Najviše priznanja stekla je pripovijestima za djecu, trilogijom s autobiografskim elementima "Zlatni danci": (1) Naslovne priče (1918.), (2) Gospine trešnje (1943.) i (3) Crni i bi-

Često se u istraživanju Truhelkina rada više pozornosti poklanja književnosti, stavljajući u drugi plan njezin pedagoški rad. Ulozi učitelja poklanjala je znatnu pozornost u svojim didaktičko-metodičkim radovima. Uz stručnost i pedagošku odmjeranost zahtijeva od učitelja poštovanje visokih etičkih kodeksa i njihovo stalno propitivanje.

jeli dani (1944.), po kojoj je i ušla u povijest hrvatske književnosti.

Fabula s jednostavnom obiteljskom atmosferom građanskog društva u Osijeku odiše realizmom i smirenom naracijom kojom dočarava dječju svakodnevicu, ali i upoznavanje svijeta uz duhovno odrastanje. Sukladno vremenu u kojem je nastala (osobito prva priča), djelo odiše umjerenom dozom domoljublja uz vjersku i čudorednu puku. Truhelkina nesposobnost da napravi distancu između životnog poziva i bajkovitosti posebno je vidljiva u dijelovima priče koji prerastaju dječju dob i priklanjaju se odraslijem čitatelju. Na pojedinim mjestima granica između priče za djecu i štiva za odrasle potpuno je izbrisana. ■

ENG Jagoda Truhelka, whose father came here from Czechia and whose mother was an ethnic German from Hungary, was born in Osijek 155 years ago. She was a teacher and wrote books for children and youth. Her love of Croatian, which she acquired early on, marked her entire life. She put it at the core of her teaching and felt that it should also be nurtured by parents at home. She died and was buried in Zagreb in 1957.

Grob na Mirogoju u Zagrebu

Životni vijek u rodnome gradu

Ivan Gundulić (Dživo; nadimak: Mačica), hrvatski pjesnik dramatičar (Dubrovnik, 9. I. 1589. – Dubrovnik, 8. XII. 1638.), čiji opus svojim pjesničkim osobinama pripada književnom baroku, razdoblju koje je u hrvatsku književnost unijelo rafiniran i biran pjesnički izraz Izvor: Hrvatska enciklopedija

Dubrovnik – Gundulićeva poljana

Tekst: XXXXX Foto: XXXXXXXXX

Rođen i školovan u Dubrovniku u doba koje obilježava duh katoličke protureformacije, 1608. postaje član Velikog vijeća i otad obavlja mnoge dužnosti u upravi Republike. Dvaput je bio knez u Konavlima, a 1634. izabran je za člana Vijeća umoljenijeh (Senata). Nikada nije postao knez Republike jer nije doživio 50 godina. Duboko religiozan, kontemplativan i zaokupljen brigama za budućnost svojega grada – Republike, životni vijek proživio je u rodnome gradu. U mladosti, između 1610. i 1620., pisao je melodrame (od kojih četiri sačuva-

ne). Riječ je o prijevodima-preradbama libretističkih drama tada popularnih u Italiji. Njihove naslove naveo je sam pjesnik u predgovoru svoga prvoga objavljenog djela *Pjesnima pokornima kralja Davida* (1621.), a zanimljive su za književnu povijest jer u njima Gundulić svo-

Partitura Dubravke

je mladenačke drame i pjesme naziva "porodom od tmine", a "pjesni pokorne" – "zrak od svjetlosti". Pisane su različitim vrstama stiha i strofe, a kao novost dramskoga žanra javlja se zbor. Od ljubavne lirike sačuvana je samo pjesma *Ljubovnik sramežljiv*, prepjev-predrada pjesme *Amante timido* talijanskoga pjesnika i Gundulićeva suvremenika G. Pretija. Predgovor je značajan izvor podataka o pjesnikovu mladenačkome književnom radu te iskaz pjesnikovih estetskih stajališta i duhovnoga kreda: izrijekom se očituje kao "krstjanin spi-jevalac". Sadrže prepjeve sedam pokajničkih psalama Davidovih i originalnu religioznu pjesnu *Od veličanstva Božijeh*, koja pokazuje da je hrvatska sedamna-

Osman je jedno od rijetkih djela starije hrvatske književnosti koje je prevedeno na nekoliko jezika. Tri puta je preveden na talijanski i na poljski, jednom na češki, njemački i latinski (u heksametrima). Pjesnički jezik Gundulićeva književnog opusa, štokavska jekavština s mnogobrojnim ikavizmima i nekoliko ekavizama, smatra se najbogatijim pjesničkim jezikom starije hrvatske književnosti.

Vlaho Bukovac: Gundulićev san

estostoljetna duhovna lirika uobličavala najtananije i najuzvišenije filozofsko-teološke teme vrlo razrađenim apstraktnim filozofskim leksikom. *Suze sina razmetnoga* (1622.) religiozna je poema u tri "plača" koja obrađuje biblijsku parabolu iz *Evanđelja po Luki* o grešnome sinu koji se odmetnuo od oca. Po idejnom značenju poema je braniteljica katoličke misli u čiju glavnu ideju su utkane i mnogobrojne motivske sastavnice karakteristične za barok (prolaznost ljepote i života, relativnost u vremenu, odnos tjelesne i duhovne ljepote). Po stilu je uzorno djelo baroknoga svjetonazora i baroknoga načina pisanja, pri čemu do izražaja dolaze domišljatost, inventivnost, oštroumnost i ingenioznost. *Dubravka* (1837.) pripada pastoralnoj dramskoj vrsti, proširenoj u doba renesanse i baroka; prikazivala se u Dubrovniku 1628. pa se pretpostavlja da je nastala u polovici trećeg desetljeća XVII. st. Radnja se događa u pastoralnoj Dubravi, u mitsko doba sreće i blagostanja, a pripovijeda o vjenčanju i zaprekama koje stoje na putu vjenčanju te o svetkovini slobode koja se u Dubravi slavi svake godine. Može se prepoznati i kao politička drama koja postavlja pitanje slobodne države, poričući mogućnost udjela građanstva

u dubrovačkoj vlasti. Po idealističkim vizijama sretnoga grada-države, *Dubravka* je hvalospjev idealnome i idealiziranome društvenom poretku, u kojem vladaju božanska načela pravednosti, istinitosti, ljepote i dobrote. *Dubravka* se često prikazivala na hrvatskim pozornicama. Od 1888. standardno je djelo nacionalnoga klasičnog repertoara pa je zahvaljujući redateljskim interpretacijama S. Miletića, J. Bacha, B. Gavella i T. Strozija bila podloga za mnogobrojna kazališno-praktična istraživanja u tradicionalnome i ambijentalnome nacionalnom glumištu. Glazbu za nju pisali su I. Zajc, A. Dobronić, J. Gotovac i I. Malec.

VEĆ ZA ŽIVOTA PJESNIČKI UZOR

Vrhunac Gundulićeva stvaralaštva je viteško-junački ep *Osman*, ispjevan u 20 pjevanja, od kojih 14. i 15. pjevanje ne postoje ni u jednom od mnogobrojnih rukopisa. Mijenjajući donekle historografsku istinu, suvremenu povijesnu građu oblikovao je u ep u kojem se pripovijeda o nekoliko tema, s mnogim i razvedenim fabularnim linijama. Opjevao je poljsko-turski sukob kraj Hoćima 1621. i pogibiju mladoga sultana Osmana u Carigradu od ruku pobunjenih janjičara 1622. na moderan način. Kom-

pleksnim kompozicijskim postupcima strukturirao je ep u kojem radnja traje samo nekoliko mjeseci, a povijesnu građu isprepleo je mnogobrojnim fikcionalnim, odreda romantično-viteškim epizodama po uzoru na T. Tassa. U epu se prepoznaju elementi ideologije baroknoga slavizma, koja je mogućnost oslobođanja Europe od Turaka vidjela u Božjoj promisli i katoličkome poljskom narodu, kao i ideologije dubrovačkoga plemstva koje se strogo protivilo svakomu nelegitimnom rušenju vlasti. Epska građa vješto je ukomponirana u sadržaj u kojemu je brojnost epskih radnji spretno integrirana u jedinstvenu epsku cjelinu. Običaj je da se djelo objavljuje s dopunama središnjih pjevanja. Dopunivači su P. Sorkočević (u prvom izdanju, 1826.), autor dopune izdanja iz 1827. nije poznat, treći je M. Zlatarić. Za Matičino izdanje 1844. dopunu je napisao I. Mažuranić i otad se *Osman* izdaje s tom dopunom, ispunjen mnogobrojnim metaforama, figurama diktije i misli, duhovitim igrama i lucidnim dosjetkama, s namjerom da čitatelja zaprepasti i iznenadi. Gundulić je takav stil u svojim djelima bogato ostvarivao pa je već za života postao pjesnički uzor i klasik hrvatske književnosti. ■

Andelka Petričević: Nad grobom I. Gundulića napisala je:

"Pusti da ostanem s tobom sama, sama bez riječi,

Dok misli će za milu Domaju, k'o rijeke planinske teći,

O gdje je tvoja vila i pjesme ispjevane,

Budnice Domaje naše, budnice dične i rane?"

ENG The oeuvre of Croatian baroque period poet and playwright Ivan Gundulić (Dubrovnik, 9 January 1589 – Dubrovnik, 8 December 1638) introduced a refined and rarefied poetic language into Croatian literature. During his own lifetime his panegyric writing of an exemplary and idealised societal order—ruled by divine principles of justice, truthfulness, beauty and goodness—set the model for other poets and elevated him to the status of one of our classics.

Gundulić u hrvatskoj jezičnoj tradiciji

Velikan hrvatske književnosti, a time i hrvatskoga jezika Ivan Gundulić rođen je u Dubrovniku 8. siječnja 1589., pa je ove godine 430. obljetnica njegova rođenja. Himna slobodi na kraju njegove pastoralne drame *Dubravka* postala je himnom svekolike hrvatske slobode, a njegov barokni izričaj uronjen je u dubrovačku književnojezičnu tradiciju, koja na svim jezičnim razinama čuva značajke hrvatskoga jezika općenito. Zanimljivo je da mnoge od tih značajka nalazimo i u govorima gradišćanskih Hrvata u polutisućljetnoj dijaspori, što je još jedan od dokaza velike sličnosti različitih hrvatskih govora u 16. i 17. stoljeću, ali i kasnije. Tako je npr. u dubrovačkih autora u 16. i 17. stoljeću, baš kao i u gradišćanskih Hrvata, uobičajen glagol *pražiti* (pržiti), odnosno *spražiti*, pa sukladno tomu Gundulić u svojoj poemi *Suze sina razmetnoga* piše *plam ki sprაჟა* (plamen koji prži, sprži). Glagol *sramovati se*, prez. *sramujem se* (sramiti se) rabe dubrovački autori, opet kao i gradišćanski Hrvati, pa Gundulić u *Suzama* piše: *da li se ne sramuješ* (zar se ne sramiš). Gradišćanskohrvatska *plavčica* (mala lađica) ima svoje ishodište u riječi *plav* (lađa) koja je česta u hrvatskoj jezičnoj starini, a rabi je i Gundulić, koji npr. u *Suzama* navodi: *pomorca u plav zove*. Dubrovačkim je književnicima u 16. i 17. stoljeću, kao i gradišćanskim Hrvatima, svojstven pridjev *hrabren* (hrabar) pa Gundulić u proznom opisu svoje melodrame *Ariadna* piše *hrabren mladić*; *s hrabrenom družbom*, a u *Dubravki* npr. *hrabren junak*. Naravno, mnoge od tih jezičnih realizacija zajedničke su i brojnim drugim hrvatskim govorima, npr. imenica *oganj* koja je česta u Gundulića, npr. u *Suzama*: *oko ognja*; *dađi od ognja*; *na ognju slama*; *na ognju prije smrti*. Isto se može reći za u hrvatskom jeziku do početka 20. stoljeća sveprisutni prilog *jur* (već). Gundulić u posveti *Mnogo svietlomu gospodinu Marinku Frana Tudiševića, vlastelinu dubrovačkomu* piše *bi jur prikazana u našem Dubrovniku* (bila je već prikazana ...), a u *Suzama* susrećemo *što se višnjem jur prikaza*, itd.

Gundulićev se jezik može npr. uspoređivati i s kvarnerskom čakavštinom jer su mnoge riječi zajedničke, kao npr. Gundulićeva *besjeda*, samo s drukčijim odrazom jata, npr. u *Suzama* pjeva *dađdijahu med z besjede* (poput kiše su propisali riječi slatke kao med). Tu je i glagol *dađdjeti* (kišiti) koji povezuje brojne čakavske, kajkavske i hrvatske štokavske govore. Gundulić ga rado rabi u prenesenom značenju, npr. u posveti *Mnogo svitlomu gospodinu Maru Mara Bunića, vlastelinu dubrovačkomu* piše *dađdi obilno slatka mana*.

Piše: Sanja Vulić

Od svojih prethodnika iz 16. stoljeća dubrovački su pjesnici u 17. stoljeću preuzeli staru imenicu i-sklonidbe *boljezan*, gen. *boljezni* (bol, bolest), pa Gundulić u *Suzama* spominje *nje boljezni*. Hrvatsku jezičnu tradiciju karakterizira znatno veći broj imenica i-sklonidbe nego što ih je danas u normiranom jeziku. Jedna od njih je *pjesan*, gen. *pjesni* (pjesma), koju rabi i Gundulić, npr. u svom epu naslovljenom *Osman* piše *pjesni drage*. Također je u dubrovačkih pjesnika 17. stoljeća česta imeni-

ca plurale tantum *usti* (usta) koja je ženskoga roda i-sklonidbe, pa Gundulić npr. u *Dubravki* ima *usti moje*, a u *Suzama* *usti ke mnjah da med hrane* (usta za koja sam mislio da med čuvaju, tj. samo lijepo govore).

Usto, u hrvatskom su jeziku u 16. i 17. stoljeću bile znatno više nego danas zastupljene glagolske imenice ženskoga roda izvedene sufiksom *-nja* od prezentske osnove nesvršenih glagola (premda ih je još uvijek velik broj). Tako npr. Gundulić u *Suzama* piše *škripnja od zuba* (škripanje zubima).

Stari germanizam *tanac* (ples) zastupljen je u hrvatskom jeziku u kajkavštini, čakavštini i štokavštini. Susreće se i u Gundulića, čak i u deminutivu, npr. *pod pjesni primile tanačce izvode* (s pjesmama premile male plesove izvode) u *Dubravki*.

Mnoge su pak osobine Gundulićeva jezika bile uobičajene u hrvatskom književnom jeziku sve do početka 20. stoljeća, kada ih je protjerala jezična koncepcija hrvatskih vukovaca. Tu mislimo npr. na oblike participa prezenta u atributnoj službi, npr. u Gundulića *mržećega ugovora* (ugovora koji mrzi) u proznom tekstu u *Ariadni*. Također mislimo na akuzativni nenaglašeni oblik *ju* zamjenice *ona*, neovisno o glagolskoj enklitici *je*, npr. u Gundulića *Vi ćete vriedni bit obranit ju* u posveti Marinku Tudiševiću. Mislimo i na hrvatske množinske padežne oblike, npr. *ljudem Bogu posvećenim* (ljudima Bogu posvećenim) u *Suzama*; *niz čelo inijem vilam vise* (niz čelo drugim vilama vise) u *Dubravki*; *K Vami dakle* (k Vama dakle), *s velicijem slavami* (s velikim slavama) u posveti Marinku Tudiševiću, itd. Gundulić ima i stare hrvatske lokativne množinske oblike, npr. u *tminah ostavljam* (u tminama ostavljam) u posveti Maru Buniću. Ponekad čak rabi i stari lokativni oblik u jednini srednjega roda, i to bez posebnih poetskih razloga, npr. *i da u mjesti jes ovomu* (i da je u ovom mjestu) u *Dubravki*.

Navedeni primjeri (i ne samo oni) jasno pokazuju dobro znanu činjenicu o dubokoj Gundulićevoj ukorijenjenosti u hrvatsku književnojezičnu tradiciju, a time, naravno i u dubrovačku. ■

Branka Bezić Filipović

Višestoljetni identitet prepoznatljivog naslijeđa

Hrvatsko građansko društvo Crne Gore u Kotoru promotor je nacionalnog i kulturnog identiteta Hrvata u Crnoj Gori te graditelj mostova povjerenja, mira, suradnje i prijateljstva dvaju naroda i država

Tekst i foto: Ljerka Galic i Branka Bezić Filipović

I zaslanstvo Hrvatske matice iseljenika iz Zagreba (I. Tepeš, Lj. Galic), Splita (B. Bezić Filipović) i Dubrovnika (M. Mozara)

odazvalo se pozivu Hrvatskoga građanskog društva iz Kotora te 9. i 10. veljače 2019. posjetilo Crnu Goru. "Tripundanski bal" u Bečićima pokraj Budve okupio je u subotu na večer predstavnike političkog i društvenog života iz Crne Gore: izaslanika predsjednice RH iz Veleposlanstva u Podgorici, konzula RH iz Kotora, predsjednicu i dopredsjednicu Skupštine Općine Kotor, direktora Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava CG, predsjednika HNV Crne Gore, admirala Bokeljske mornarice, direktoricu TZ Kotor te goste iz Hrvatske: zamjenicu župana i bivšu županicu Dubrovačko-neretvanske županije i predsjednika Županijske skupštine Splitsko-dalmatinske županije. Ove dvije županije ostvarile su dugogodišnju suradnju nizom projekata potpomažući obnovu objekata u Crnoj Gori te na više načina podupiru napore hrvatske zajednice u očuvanju identiteta na prostorima zajedničke povijesti. Tom prigodom kolegici Branki Bezić Filipović,

Sastanak u HNV Crne Gore Tivat

Hrvati na crnogorskom priobalju jedan su od najstarijih autohtonih naroda Crne Gore, koji su do danas uspjeli sačuvati vjeru, jezik i ukupni civilizacijski kod.

voditeljici splitske podružnice HMI-ja, Hrvatsko građansko društvo Crne Gore Kotor dodijelilo je zaslužen priznanje "za naročitu potporu Društvu i značajan doprinos razvoju prijateljskih odnosa hrvatskog i crnogorskog naroda".

OČUVANJE IDENTITETA UNATOČ VIŠESTOLJETNIM OKUPACIJAMA

Branka Bezić izdvojila je od niza održanih programa s područja kulture, baštine i sporta dva koja su joj posebno draga. Potaknula je Društvo da obnovi mandolinski orkestar i organizirala je donatorski koncert za kupnju četiri mandoline. Orkestar danas nastupa po cijeloj Europi pod palicom Ive Brajka, nekadašnjega splitskog studenta.

Drugi važan projekt u kojemu je indirektno sudjelovala je obnova crkvice svetog Dujma u Škaljarima kraj Kotora.

Riječ je o zdanju iz 14. stoljeća i najjužnijoj od sedam crkava salonitanskoga biskupa mučenika. Obnovu su financirali Grad Split i Splitsko-dalmatinska županija te je crkva ponovno puštena u funkciju 2005. godine.

U nedjelju su održani radni sastanci u prostorijama Hrvatskoga građanskog društva i uredništva časopisa Hrvatskoga glasnika (izlazi od 2003.) u Kotoru te sjedištu Hrvatskoga nacionalnog vijeća i hrvatskoga Radija DUX (u eteru od 2009.) u Tivtu s ciljem definiranja daljnje suradnje na više razina. ■

Hrvatski pjesnik Kotoranin Viktor Vida napisao je: "Ništa ne može pokolebati moja uvjerenja da je Boka kotorska ostvarenje božanske priče, koja se tu više nego i u jednom kraju svijeta dotakla zemlje i ostavila u tom moru i u tom kame-nju svoj vječni trag..."

ENG A delegation of the Croatian Heritage Foundation headquarters in Zagreb and its branches in Split and Dubrovnik visited Montenegro on the 9th and 10th of February at the invitation of the Croatian Civic Society of Montenegro. Croats are one of the oldest indigenous nations of Montenegro's coastal region and have preserved their religious customs, language and integral civilizational code.

Ida Verone (Nepoznati fotograf, Prčanj)

Sabrana djela bokeljske pjesnikinje i dramatičarke Ide Verone

Zahvaljujući autoru Željku Brguljanu i priređivačici prof. dr. Cvijeti Pavlović te sunakladnicima zagrebačkome Antibarbarusu i Hrvatskome nacionalnom vijeću Crne Gore zaboravu je otrgnuta literarna ostavština Ide Verone (Braila, 9. III. 1864. – Prčanj, 29. VIII. 1925.)

Tekst i foto: Željko Brguljan

Dvije knjige sabranih djela Ide Verone (Braila, 9. III. 1864. – Prčanj, 29. VIII. 1925.) izašle su iz tiska prethodne dvije godine, obje u izdanju zagrebačke nakladničke kuće *Antibarbarus* i suizdavaštvu *Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore* iz Tivta. Prva knjiga, naziva *Život i djelo Ide Verone*, autora Željka Brguljana, objavljena je krajem 2017., a druga knjiga, naziva *Poezija*, koju je priredila prof. dr. Cvijeta Pavlović, obradovala nas je prošle, 2018. godine. Obje su knjige, a time i djelo ove samozatajne bokeljske pjesnikinje i dramatičarke, rođene i školovane u Rumunjskoj, prezentirane 13. kolovoza 2018. u župnoj crkvi Marijina Rođenja na Prčanju, stoljeće i pol nakon njezina rođenja i skoro stoljeće nakon oproštaja od nje na groblju neposredno uz ovu župnu crkvu, gdje i danas počiva.

OTRGNUTA ZABORAVU

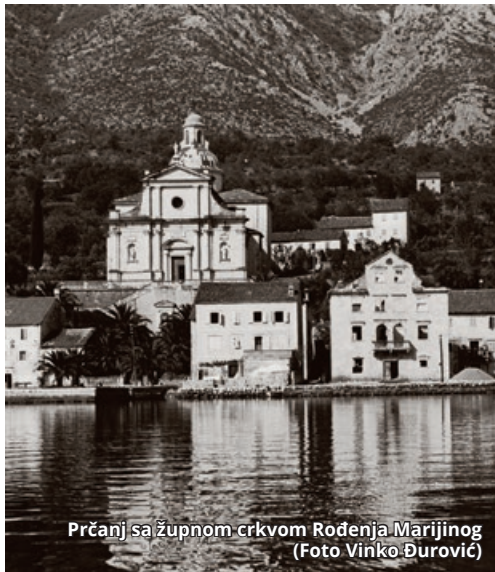
Dan nakon promocije započeo je izlaziti feljton o Idi Veroni u podgoričkoj *Pobjedi* koji potpisuje dr. Cvetko Pavlović, u kojemu autor piše o pjesnikinji, većinom prenoseći sadržaje članaka I. Hergešića (u: *Hrvatska revija*, Zagreb, 1934.),

Ida Verone za pisaćim stolom (Nepoznati fotograf, Prčanj)

N. Lukovića (u: *Prčanj*, Kotor, 1937.) te Ž. Brguljana (posebno u: *Bokeljski ljetopis*, 4, Kotor, 2015.). Iako poštovani dr. Cvetko Pavlović zahvaljuje prčanjском župniku na omogućenome istraživanju, po nekim netočnostima i nelogičnostima postaje očito da izneseni podaci nisu rezultat terenskog istraživanja, nego ko-

rištenja spomenute literature, što bi bilo sasvim legalno da je ta literatura i citirana. U protivnom riječ je o neuobičajenom korištenju tuđih radova bez navođenja. A posebno je neprimjereno da u feljtonu, "tempiranom" odmah iza prezentacije dviju knjiga sabranih djela Ide Verone, one nisu niti spomenute. A to

Prčanj sa župnom crkvom Rođenja Marijinog
(Foto Vinko Đurović)

je Ida svojim životom i djelom i te kako zaslužila, a svojim trudom i sami autori izdanja, kao i izdavači.

KNJIGA PRVA

Ali, vratimo se srži teme – sadržajima novoobjavljenih knjiga. U nevelikoj knjizi *Život i djelo Ide Verone* (Zagreb, 2017., 128 str.) usporedno na hrvatskome i engleskome jeziku autor, na osnovi osobnog istraživanja i rijetke literature, donosi prikaz života i rada pjesnikinje i dramatičarke Ide Verone, dotičući se i njezina likovnog stvaralaštva. Nakon uvodnog ocrtavanja duha Bokokotorskoga zaljeva – kulture i književnog ozračja, posebno pjesnikinji zavičajnog

U nevelikoj knjizi *Život i djelo Ide Verone* (2017.) usporedno na hrvatskome i engleskome jeziku autor Željko Brguljan otkriva pojedinosti iz života i rada pjesnikinje i dramatičarke Ide Verone.

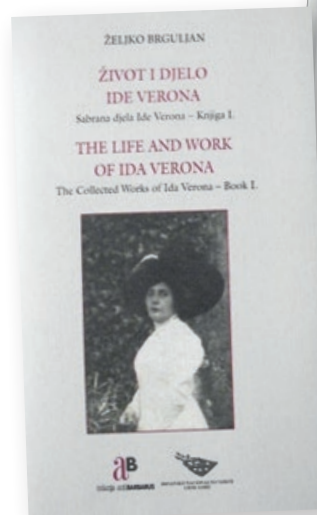

Andeli svirači, rad Ide Verone (Foto Stevan Kordić)

Prčnja, prije i u doba Veronina života, autor se trudi osvijetliti život i djelatnost ove samozatajne Bokeljke čije je trajanje na ovome svijetu prekriveno velom tajni. Slijedimo Idin život i njezino djelovanje, ilustrirano fotografijama iz obiteljskih albuma, od samog rođenja u dalekoj Braili, djetinjstva i djevojaštva na imanjima u Tivtu i Herti, na putovanjima, ratne aktivnosti u Crvenome križu, bolovanja u Padovi te posebno godina provedenih u zreloj dobi, sve do smrti, u djedovoj kući – vili *Thebaide* na Prčnju. Čitav život Ide Verone, kao i njezina brata, istaknutoga rumunjskog slikara Artura Verone, prožet je predanim i strasnim stvaralaštvom. Sama Verona u svome ne osobito dugom životu rukovodila se mišlju-vodiljom da je život bez rada poput vala koji se gubi na morskoj pučini. Ova knjiga je svojevrsna skica o Idi Veroni, koju autor i dalje dopunjuje s nadom da će ona s vremenom izrasti u kompletniju sliku o ovoj zaslužnoj književnici i amaterskoj slikarici. A zaborav koji se izdanjem nastoji dokinuti rezultat je i činjenice da je ova, rodnom bokeljska Hrvatica, deklariranjem Ilirka i rođenjem Rumunjka, većinu svojih djela napisala na francuskome jeziku, ponešto na rumunjskome i talijanskome, dok je mali dio napisan na hrvatskome (o čemu svjedoči pjesnik Nikola Šop) netragom nestao.

KNJIGA DRUGA

Knjiga *Poezija* (Zagreb, 2018., 336 str.) kao druga knjiga sabranih djela Ide Verone rezultat je dugog i predanog rada prof. dr. Cvijete Pavlović s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, koja je Veronine rukopise, posebno onaj dio nečitkih i nedovršenih, dugo i strpljivo odgonetala i prepisivala, zatim većinu Idina sačuvanoga poetskog opusa s francuskoga i prevela te tako sve priredila za tisak. No, kako sama ističe, unatoč teškoćama rad na Veroninim rukopisima bio je poticajan jer se postupno otkrivala ponosita, a ujedno i

Sabrana djela Ide Verone knjige I - II

Bokeljka Ida Verona većinu svojih djela napisala je na francuskome jeziku, ponešto na rumunjskome i talijanskome, dok je mali dio napisan na hrvatskome netragom nestao.

melankolična osobnost *iznimne pjesnikinje hrvatske, crnogorske i rumunjske kulture*. Dr. Pavlović podvrgnula je Veronin pjesnički opus u rukopisu usporedbi s Idinom zbirkom *Mimosas* (Pariz, 1885.), a tom analizom ovo nas izdanje dodatno obogaćuje spoznajama o književnici, njezinu dobu i sudbini rukopisa. Veronin poetski opus podijeljen je na dvije osnovne cjeline: na poeziju na francuskome i onu na rumunjskome, a sama prva cjelina na datirane i nedatirane pjesme. Prijepis pjesama na rumunjskome plemenit je prilog ovoj knjizi akademika Augusta Kovačeca.

Posebno značenje promocije dviju knjiga sabranih djela Ide Verone imalo je mjesto priredbe: župna crkva Rođenja Marijinog na Prčnju, u kojoj nas s okolnih slika promatraju anđeli svirači – likovni radovi naše pjesnikinje nastali u predahu književnog stvaralaštva. ■

ENG Ž. Brguljan and editor C. Pavlović have published two tomes of the collected works of eminent Boka Kotorska writer Ida Verone (Braila, 9 March 1864 – Prčanj, 29 August 1925). Both volumes are published by Antibarbarus of Zagreb and co-published by the Croatian National Council of Montenegro in Tivat.

Zemlja čudesa na tri kata s ludim krovom

RIJEKA 2020
EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE

Ono što će Rijeci donijeti najviše iskrene radosti i životne energije bit će obnova tzv. Ciglene zgrade u bivšem kompleksu Benčić koja uskoro kreće u obnovu, a sve kako bi tijekom 2020. godine postala dom prve hrvatske Dječje kuće

Tekst: **Dean Miculinić**

Protekle godine u budućem riječkom art-kvartu otvorena je nova zgrada Muzeja moderne i suvremene umjetnosti, a upravo se obnavlja Palača Šećerane koja će postati novo sjedište Muzeja grada Rijeke. No, ono što će Rijeci donijeti najviše iskrene radosti i životne energije bit će obnova tzv. Ciglene zgrade u bivšem kompleksu Benčić koja uskoro kreće u obnovu, a sve kako bi tijekom 2020. godine postala dom prve hrvatske Dječje kuće.

Izrada animiranih filmova u filmskom studiju, izrada videoreportaža, stvaranje muzike u glazbenom studiju, igranje videoigri na velikom platnu projekcijske dvorane, izrada videoigara, dizajn proizvoda i njihovo printanje na 3D printerima, pripovjedno kazalište u

malome amfiteatru na krovu kuće, "slatko" interaktivno kazalište za bebe, izrada lutki, senzorno kazalište za djecu s posebnim naglaskom na radu s djecom s teškoćama u razvoju, posebno prilagođene filmske projekcije za djecu s teškoćama u razvoju, svakodnevne projekcije filmova za djecu, igraonica u

Osnovni princip rada riječke Dječje kuće jest sinergija i multidisciplinarnost: sve programe, radionice i aktivnosti u koje će se djeca moći uključiti osmišljavaju i provodit će zajednički gradske kulturne ustanove, nezavisne organizacije te razni stručnjaci.

knjižnici... samo su neke od planiranih aktivnosti koje će za djecu, ali i njihove roditelje, okupiti i ponuditi riječka Dječja kuća. Sve aktivnosti osmišljene su za djecu od 0 do 12 godina, a radno vrijeme će biti svakodnevno i cjelodnevno.

FESTIVAL TOBOGAN

"Uređenje Dječje kuće jedan je od najuzbudljivijih trenutaka od početka postojanja ovih ustanova, to je moment u kojem izlazimo iz 19-stoljetne infrastrukture u kojoj većina ustanova danas djeluje, a dosadašnju infrastrukturu pretvaramo u nešto moderno, suvremeno, svježije, nešto spremno za djecu trećeg desetljeća 21. stoljeća", rekao je Kristian Benić iz Gradske knjižnice Rijeka na svečanosti potpisivanja ugovora s izvođačem radova na Dječjoj kući.

Kao pretprogram projekta Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture, čiji je sastavni dio uređenje čitavog kompleksa Benčić, već dvije godine održava se Dječji festival Tobogan, a nedavno je izašao i drugi tiskani broj magazina za djecu Brickzin.

Ulazni atrij Dječje kuće zamišljen je kao prostran dnevni boravak s fotelja-ma za sjedenje, odmor i druženje. Imat će gumirani pod u obliku crno-bijelog šahovskog polja, a osim za igru djece zamišljen je i kao prostor u kojem će se roditelji moći družiti uz kavu.

U sklopu programa Dječja kuća već izlazi časopis za djecu Brickzine

Ciglena zgrada kompleksa Benčić postaje dječja kuća

Svaki od katova predstavlja jedinstvenu programsku čaroliju

Dječja kuća uredit će se u tzv. Ciglenoj zgradi, koja je to ime dobila po svom prepoznatljivom izgledu fasada od pune opeke. Projekt riječke Dječje kuće izradio je ugledni riječki arhitekt Saša Randić. Pri rekonstrukciji Ciglene zgrade u Dječju kuću uklonit će se sve osim četiri vanjska zida, a dio originalnih lijevanih željeznih stupova i gredi koristit će se u novom rasporedu.

Unutrašnjost zgrade oblikovat će se kao "kuća u kući", "čarobna kutija" umetnuta u postojeću Ciglenu zgradu. Svaki od katova do kojih se uspinje bočnim stubištima ili pak dizalom nose svoju posebnu priču, posebne sadržaje i svaki se kat predstavlja kao jedinstvena programska čarolija.

Posebnu zanimljivost prostoru daje tzv. svjetlarnik, široki stožac koji se proteže kroz cijelu zgradu po visini, s nekoliko staklenih otvora na sebi, raspršujući tako svjetlost zgradom.

Kroz polovicu prvog i drugog kata prostire se višenamjenska dvorana sa 110 sjedećih mjesta, velikim projekcijskim platnom te malom pozornicom, opremljena i za održavanje različitih konferencija i predavanja. U njoj će djeca moći uživati u projekcijama filmova ili pak prijenosu igranja popularnih videoigara s YouTubea, a postoji mogućnost izvođenja i kazališnih programa.

Na prvom katu uz dvoranu se nalazi njezin svojevrsni atrij, prostor za druženje te izložbeni prostor koji je mostom povezan sa zgradom Muzeja moderne i suvremene umjetnosti.

PRESELJENJE STRIBORA

Na drugom katu, uz dvoranu, nalaze se radioničke prostorije s većim brojem računala te filmski i glazbeni studio.

Na trećem katu Dječje kuće smje-

stit će se Stribor, odjel Gradske knjižnice Rijeka za djecu, koji će time useliti u dvostruko veću kvadraturu i s novim prostornim mogućnostima otvoriti neke posve nove sadržaje za svoje male članove.

I konačno, na krovu Dječje kuće nalaze se radionički prostori za djecu i roditelje u zatvorenom i na otvorenom prostoru. Na krovu se nalazi i natkriveni otvoreni prostor, namijenjen za susrete i druženja, koji obuhvaća i mali krovni amfiteatar koji će biti dom tzv. pripovjednog kazališta, večeri poezije ili pak književnih susreta, kao i vanjsko platno namijenjeno videoprojekcijama na otvorenome.

Kultura u Dječjoj kući seže puno dalje od filma, kazališta ili knjižnice i predstavlja puno više od sadržaja koji se gleda, sluša ili čita. Kultura je u Dječjoj kući

sadržaj koji djeca osmišljavaju, stvaraju, dijele i primaju. Ovakav pristup u radu s djecom i za djecu, u kojem se suradnjom različitih ustanova otvaraju posve nove kreativne mogućnosti predstavljat će, i već predstavlja, jedinstven primjer u Hrvatskoj.

REKONSTRUKCIJA CIGLENE ZGRADE

Radove na uređenju Dječje kuće vrijedne 41,7 milijuna kuna izvodit će ugledna hrvatska tvrtka ING-GRAD. Radovi se izvode u sklopu projekta "Revitalizacija kompleksa Benčić – Cigleni i T-objekt", u sklopu kojeg je Gradu Rijeci dodijeljeno 68,21 milijun kuna bespovratnih EU sredstava za uređenje Dječje kuće i nove zgrade Gradske knjižnice dok ukupna vrijednost projekta iznosi 162,1 milijun kuna. EU sredstva osigurana su iz Operativnoga programa "Konkurentnost i kohezija 2014. - 2020.", Investicijskog prioriteta 6e "Aktivnosti kojima se poboljšava urbani okoliš, revitalizacija gradova, obnova i dekontaminacija nekadašnjega industrijskog zemljišta (uključujući prenamijenjena područja), smanjenje zagađenja zraka i promocija mjere za smanjenje buke", Specifičnog cilja 6e2 "Obnova brownfield lokacija (bivša vojna i industrijska područja) unutar Integriranih teritorijalnih ulaganja". ■

Radionica animiranog filma Festivala Tobogan

ENG Rijeka 2020 – European Culture Capital: what will bring the greatest joy and élan to Rijeka will be the renovation of the brick building in the former Benčić complex, a project set to kick off soon and be the home of the first Croatian Children's House.

Muzej prošlosti za budućnost

O cjelokupnoj pulskoj antičkoj baštini, djelomično i srednjovjekovnoj, skrbi i njome upravlja Arheološki muzej Istre - najveća i jedna od najstarijih muzejskih ustanova na području Istre.

Projekcija
novog
kompleksa

Tekst: **Barbara Buršić** Foto: **Arheološki muzej Istre**

Gdje god se u široj gradskoj jezgri Pule radi lopatom, a vrlo često i diljem Istre, osim građevinara puno posla imaju i arheolozi. Nemali broj puta dogodilo se da su prilikom izvođenja različitih građevinskih radova otkriveni značajni nalazi i nalazišta. Neka od takvih "slučajnih" otkrića su i ostaci srednjovjekovnih grobova otkriveni prilikom iskopa plinske trase u blizini nove pulske bolnice i pulskoga sveučilišnog kampusa na brdu sv. Mihovila, uz koje se vezuje legenda da je upravo ondje Dante dobio inspiraciju da napiše "Pakao".

O tim nalazima vodi brigu specijalizirani arheološki muzej koji djeluje od 1947. godine. Osnovan je 1902. kao Gradski muzej (Museo civico della città di Pola) sa sjedištem u zgradi koja danas više ne postoji, na Usponu sv. Stje-

pana, nedaleko od Slavoluka Sergijevaca, poznatog i pod nazivom Zlatna vrata. Nakon spajanja Gradskog muzeja s Državnom zbirkom i porečkim Provincijalnim muzejom utemeljen je 1925. Kraljevski muzej Istre (Regio Museo dell'Istria), za javnost otvoren 1930. u zgradi nekadašnje njemačke gimnazije izgrađene 1890., u kojem je i danas sjedište muzeja.

ČUVARI VRIJEDNE BAŠTINE

Zgrada muzeja koja je i sama spomenik kulture i do koje se stiže prolazeći kroz svečana antička Dvojna vrata, otvoreni lapidarij i park, zatvorena je zbog obnove, dogradnje i uređenja od 2013. godi-

ne. Prije početka radova bogati fundus iz matične zgrade muzeja, oko 150.000 predmeta, trebalo je preseliti i deponirati na više lokacija u Puli. Preseljenje je trajalo pune tri godine, a radovi na obnovi i uređenju započeti 2017. godine doveli su do novih vrijednih otkrića. U zgradi ispod betonske ograde stubišta pronađena je starija dobro očuvana metalna ograda iz 1890. s bogatom dekoracijom, a u podrumu zgrade dva skrivena zvona od kojih je jedno s crkve sv. Tome majstora Salvatora iz 1425., vjerojatno skriveno tijekom ili nakon 2. svjetskog rata. I vanjski radovi oko muzeja, na kojima uz arheologe konzervatorsko-restauratorskog odjela muzeja

Zbirka podvodne arheologije najmlađa je zbirka koja obrađuje i čuva arheološke predmete pronađene pod morem ili vezane uz pomorsku i nautičku djelatnost.

sudjeluju i zatvorenici zatvora u Puli, iznjedrili su nova otkrića. Nađeni su antički bedemi iz vremena osnutka rimske kolonije iz 1. st. pr. Kr., kasnoantički bedemi iz 5. st., rimska kuća, rimska cesta koja je od Dvojnih vrata vodila do Maloga rimskog kazališta.

DISLOCIRANE MUZEJSKE ZBIRKE

Vrijedno blago iz razdoblja od prapovijesti do novoga vijeka koje muzej čuva i njime upravlja nisu skrivale samo naslage asfalta, kamena ili zemlje, već i more. Prapovijesni brod pronađen u uvali Zambratija pokraj Umaga najstariji je primjer u potpunosti šivanoga broda pronađenog na Sredozemlju.

U sklopu muzeja nekoliko je dislociranih zbirki: Nezakcij (najstariji grad u Istri), nekad kraljevsko sjedište Histra, a danas arheološki park. Uz Nezakcij se povezuje legenda o posljednjem histarskom kralju Epulonu.

Nakon dana i dana rimske opsade Nezakcija i sprečavanja dovoda vode u grad, vidjevši da ga ovaj put neće uspjeti obraniti, branitelji odlučuju da nikaako neće živi dospjeti u ruke neprijatelja. Poubijali su svoje obitelji, a zatim i sami sebe te mrtve bacali sa zidina. Među posljednjima umro je kralj Epulon, nasrnuvši sam na vlastiti mač. Od luka o nepredavanju neprijatelju poslije je opisana u nizu djela, a kralj Epulon postao je simbol otpora.

Reprezentativni Augustov hram, lapidarij u Franjevačkom samostanu, amfiteatar odnosno Arena, najprepoznatljivija je pulska atrakcija, ujedno i

Izložba "Ki sit, ki lačan" 2012., Sveta srca

najposjećenija u Puli i Istri i druga najposjećenija u Hrvatskoj, najveće kino na otvorenom i jedna od najljepših svjetskih koncertnih pozornica i prizorište gladijatorskih borbi u manifestaciji Spectacula Antiqua. Muzejsko-galerijski prostor Sveta srca, otvoren 2011., nalazi se u bivšoj crkvi Svetih srdaca podno Kaštela. Monumentalni prostor ugostio je neke od najpopularnijih izložbi poput multimedijalne izložbe o prehrani u Istri "Ki sit, ki lačan", "Gajba i tić – Pokriveno i raskrito u seksualnosti Istre", nastale kao projekt Koordinacije istarskih muzeja, jedinstvene platforme umrežavanja istarskih muzejskih institucija.

KAPITALNA INVESTICIJA

Uređenje i obnova zgrade muzeja te Maloga rimskog kazališta koji se nalazi iza muzeja najveća je kapitalna investicija u kulturi u Republici Hrvatskoj, vrijedna oko 100 milijuna kuna. Njezinim završetkom Pula će dobiti 2020. godine ne samo novi muzej koji će na suvremen

Najveće kopneno nalazište amfora na svijetu otkriveno je 2005. tijekom radova na izgradnji garažne kuće pokraj Gradske knjižnice i čitaonice, a drvena konstrukcija antičkih šivanih brodova Pula 1 i Pula 2 pronađeni su 2013. prilikom izgradnje kanalizacijskog kolektora.

i interaktivan način prezentirati bogatu baštinu Pule, Istre i Hrvatske, nego i moderan kompleks koji će integrirati u jednu cjelinu zgradu muzeja i Maloga rimskog kazališta povezujući se šetnicama s obližnjim Kaštelom te će tako postati novi kulturno-povijesni centar grada, generator kulture i turizma. Uz suvremeniji postav, muzej će dobiti i dizalo, kafić, suvenirnicu i javnu knjižnicu te čitaonicu, a bit će prilagođen osobama s invaliditetom i slabovidnim osobama. Stražnju stranu vanjskoga dijela muzeja zatvarat će staklena stijena na kojoj će se nalaziti ekran od 400 m² okrenut prema Malome rimskom kazalištu i pulskome Kaštelu. Malo rimsko kazalište trebalo bi biti prošireno montažnim gledalištem s 2.000 sjedećih mjesta, a atraktivnosti će pridonijeti i osvjetljenje, za što je zadužen Dean Skira, pulski dizajner svjetla svjetskoga glasa. ■

Spectacula Antiqua u Areni

ENG The Archaeological Museum of Istria is charged with the care and management of the whole of the antiquity and much of the medieval heritage of Pula, a city on Croatia's northwestern coast. Founded in 1902, it is the largest and one of the oldest museum institutions in Istria County.

Razgovarala: **Ivana Rora**

Današnji odnosi između naše dijas-pore i domovine najviše se temelje na ljetovanju na obali i ponekim poslovnim ulaganjima. Koliko zapravo naša dijaspora koristi usluge hrvatskoga zdravstvenog turizma i koje su ključne prednosti za njih?

- Trenutno, naša dijaspora vitalan je, ali i neiskorišten izvor i predstavlja veliki potencijal za razvoj našega zdravstvenog turizma jer već gaji osjećaj povjerenja prema Hrvatskoj. Znaju naš jezik, našu kulturu i imaju povjerenja u našu medicinsku stručnost. Međutim, još uvijek im se ne obraćamo aktivno i ne koristimo ih kao prednost za razvoj zdravstvenoga turizma. Puno je lakše uvjeriti Hrvata koji živi u Münchenu da dođe u Hrvatsku obaviti svoj operativni zahvat, uštedjeti novac te ujedno posjetiti svoju domovinu. Koristeći našu dijasporu kao najjače ambasadore hrvatskoga zdravstvenog turizma, lakše ćemo ostvariti kontakte s njihovim prijateljima i kolegama u njihovim novim domovinama. Njemački građanin koji se druži ili surađuje s hrvatskim iseljenikom čut će njegova iskustva o liječenju u Hrvatskoj iz prve ruke i vjerojatnije je da će ta osoba doći u Hrvatsku nakon što čuje pozitivna iskustva ljudi koji je okružuju. To je krug pozitivne povratne informacije. Moramo započeti taj krug s našom dijasporom kako bismo za nekoliko godina imali dovoljno ambasadora u tim zemljama. To bi u konačnici učinilo Hrvatsku poželjnom destinacijom za strane pacijente koji nisu dio naše dijas-pore.

Hrvatsko iseljeničtvo kao neiskorišteni izvor zdravstvenoga turizma

Prof. dr. sc. Nikica Gabrić ravnatelj je Specijalne bolnice za oftalmologiju Svjetlost, vodeće privatne medicinske institucije na području oftalmologije u jugoistočnoj Europi. Svojim govorom i sudjelovanjem na Trećem hrvatskom iseljeničkom kongresu održanom u Osijeku dotaknuo se potrebe za uključivanjem dijas-pore u promociju hrvatskoga zdravstvenog turizma, kao i u druge aspekte hrvatskoga gospodarstva.

Već imamo zabilježeno nekoliko slučajeva klijenata iz udaljenih zemalja kao što je primjerice SAD, koji su došli u Hrvatsku na neki oblik liječenja. Koliko su pripadnici dijas-pore i šira međunarodna zajednica upoznati s opcijama našega zdravstvenog sustava i koje konkretne korake možemo poduzeti kako bismo povećali našu vidljivost?

- Sve privatne klinike u Hrvatskoj koje pružaju visokokvalitetne usluge imaju primjere uspješnih slučajeva s kineskim, švicarskim, američkim pa čak i austral-skim pacijentima, ali oni su više iznimke. Dokle god nemamo stalan priljev pacijenata iz stranih država, ovi pacijenti su samo "slučajevi". A ne možemo izgraditi industriju temeljenu samo na slučajevima. Trebamo sustav koji će kontinuirano motivirati strane pacijente na korištenje naših zdravstvenih usluga. Naša dijaspora treba nam pomoći u promoviranju tog sustava na način da će biti prvi koji će koristiti i "testirati" naše usluge te se zatim vratiti u svoje nove domove i širiti glas kao pravi ambasadori Hrvatske. Samo tada možemo postići vidljivost koju trebamo s obzirom na to da, posebice u medicini, iskustvo iz prve ruke i pozitivne medijske priče mogu izazvati potreban pomak u međunarodnoj

zajednici kako bi Hrvatska postala poželjna destinacija za zdravstveni turizam.

Naša dijaspora izrazito je domoljubno nastrojena; mnogi ulažu i podržavaju hrvatske tvrtke i proizvode, ali zdravlje je zdravlje. Što biste željeli reći pripadnicima dijas-pore koji će uvijek rado preporučiti hrvatske tvrtke, ali se teže odlučuju na korištenje naših zdravstvenih usluga?

- Imam poruku za našu dijasporu: "Dođite u Hrvatsku, riješite sve svoje zdravstvene tegobe, uštedite novac i posjetite svoju domovinu. Naši doktori i privatne klinike su izvrsni i ne trebate se bojati dati im svoje povjerenje. Mi smo izvrsni u onome što radimo, u pružanju visokokvalitetne usluge i Hrvatima i strancima; pomozite nam da širimo glas o Hrvatskoj i našoj ponudi zdravstvenoga turizma. Sve to kako bi Hrvatska mogla rasti i razvijati se i kako naši liječnici ne bi napuštali našu predivnu domovinu u potrazi za poslom!" ■

ENG Dr Nikica Gabrić is the director of the Svjetlost Eye Clinic, the leading privately-operated ophthalmology clinic in southeastern Europe. He spoke at the 3rd Croatian Diaspora Congress in Osijek, calling on people in the diaspora to engage more in promoting Croatian healthcare tourism and other aspects of the Croatian economy.

CROCARDS, 100 ilustriranih kartica za učenje hrvatskog jezika za početnike

Krečionica - kreativna učionica mjesto je na kojem se podučava hrvatski jezik uz pomoć CROCARDSA, atraktivnih, poučnih i didaktičkih kartica kojih je autorica Kristina Pavlić, profesorica hrvatskog jezika, a dizajnerica i ilustratorica Magdalena Krpina Zdilar

cardsima koji su namijenjeni za učenje drugih stranih jezika. Primijetila sam da na tržištu nedostaje edukativnog materijala na hrvatskom jeziku i logično se nametnulo da osmislim poučan i koloritan materijal koji ima svrhu: komunicira s polaznicima nastave te ih motivira, što nastavu čini efikasnijom.

Osnovna ideja bila je obuhvatiti pojmove koji se najčešće upotrebljavaju u početnoj komunikaciji, a koje je moguće pronaći i u udžbenicima za učenje početnog hrvatskog. Osim pojmova, cilj je polaznike naučiti i rečenične strukture (pitanja i odgovore). Kartice su raspoređene u devet kategorija: brojevi, vrijeme, prijevoz, voće, povrće, mjesta, boje, zanimanja, odjeća.

Nakon pojmova, na red je došla ilustracija. Ilustriranje i dizajn radila je dizajnerica vizualnih komunikacija i ilustratorica Magdalena Krpina Zdilar. Magdalena je oslikala svaku kategoriju tako da prednja strana kartice, na kojoj su pojam i ilustracija, ne bude zasićena bojama, dok je sam kolorit stavljen na poleđinu. Primjerice, u kategoriji 'mjesta' imamo karticu na čijoj su prednjoj strani pojam i ilustracija hotela, a budući da će stranac često tražiti hotel, pitat će *Gdje je hotel?* te se to pitanje nalazi na poleđini. Osnovni je cilj da korištenjem CROCARDSA stranac svlada temeljnu komunikaciju. Magdalena, pak, dodaje kako je znala da kartice ne smiju izgledati kao more dosadnjakavih didaktičkih materijala.

- Ako ćemo biti dosadni, CROCARDS je edukativni materijal koji koriste nastavnici

za učenje jezika. Ova kutijica nikako nije samo to. Dobra volja, kreativnost, vedrina, dinamika, različitost i unikatnost karakteristike su svakog čovjeka, učenika, i znajući to, u životu, i nastavi, zaista možemo uživati! Upravo je zato vanjski dio pakiranja većim dijelom šaren i dinamičan, svaki kvadratić je drugačiji i tek kao takav savršeno odgovara onome do sebe, a svi zajedno čine veselu cjelinu. Manji donji dio pakiranja i unutrašnjost u jednostavnom su i pravilnom uzorku linearnih kvadratića koji podsjećaju na listove bilježnice iz matematike, a odnosi se na priču koju Kristina kroz Krečionica i CROCARDS ne zaboravlja, a govori o redu, disciplini, urednosti i odgovornosti.

Kartice su namijenjene strancima u Hrvatskoj i hrvatskoj dijaspori koja je već pokazala izuzetan interes za učenjem hrvatskog jezika što je dodatna motivacija Krečionici-Kreativnoj učionici za stvaranjem novih, još boljih materijala za učenje hrvatskog jezika.

GDJE KUPITI? www.krecionica.org

Učenje je vrlo često dosadno, suhoparno i naporno. Osmislili smo materijal kojim želimo učiniti upravo suprotno; nastavu/učenje učiniti dinamičnom, kreativnom, interaktivnom. I upravo za to služe nam šarene, ilustrirane kartice, njih ukupno 100.

U Krečionici - Kreativnoj učionici podučavamo hrvatski jezik. Niz godina sami smo izrađivali nove i prilagođavali postojeće materijale, imajući na umu da budu zanimljivi i interaktivni. 2017. godine predstavili smo novi hrvatski proizvod CROCARDS, šareni i veseli paket sa 100 ilustriranih kartica za učenje hrvatskog jezika za početnike.

- Na početku sam se služila tzv. flash-

Prinosi američke povjesničarke našoj historiografiji

U arhivima je dr. sc. Esther Gitman otkrila još 420 peticija u korist Židova, koje su potpisale tisuće ljudi, što pokazuje da su zabrinuti hrvatski građani od svoje vlasti očekivali odgovor

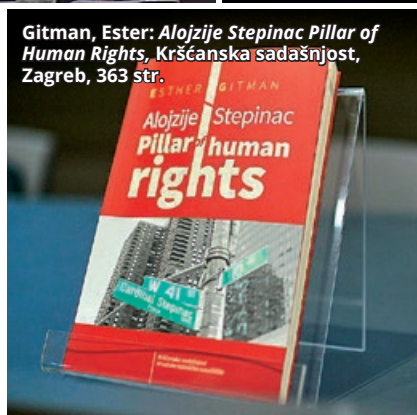
O knjizi govori publicistkinja Višnja Starešina

Brojna publika na promociji knjige, HKS, Zagreb, 13. II. 2019.

Tekst: Vesna Kukavica Foto: Hina

Ovih je dana, točnije 13. II. 2019., u Zagrebu u nazočnosti mnogobrojne publike održano predstavljanje knjige američke povjesničarke Esther Gitman pod naslovom *Alojzije Stepinac - Pillar of Human Rights / Alojzije Stepinac - stup ljudskih prava*. Knjigu američke povjesničarke dr. sc. Gitman o zagrebačkome nadbiskupu i kardinalu na engleskome jeziku zajednički su objavili *Kršćanska sadašnjost* i organizator promocije Hrvatsko katoličko sveučilište. Uz urednika, o knjizi je studiozno govorila publicistkinja Višnja Starešina, rekavši da je dr. Gitman najdublje ušla u Stepinčeva pisma i propovijedi te iz njih izdvojila najljepše bisere. Podsjetila je i na dva paketa dokumenata o djelovanju nadbiskupa Stepinca tijekom rata, koji se nalaze u Yad Vashemu te pozvala da se hrvatske institucije i pojedinci uključe

u prevođenje tih povijesnih izvora na engleski jezik. Smatra kako je cilj istraživanja Esther Gitman da zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac bude proglašen *Pravednikom među narodima*.

SVJETLO ISTINE

Urednik knjige, povjesničar Marijo Kevo, ocjenjuje kako je autorica Gitman uzoran primjer klasične povjesničarke koja problematiku ne sagledava izvan konteksta događaja i vremena o kojima

piše. Svojim dugotrajnim radom mukotrpno je slagala kamenčiće istine od kojih je nastao ovaj mozaik uvezan u knjigu. Građa knjige ima 363 stranice, na kojima je opisano kako je mladi svećenik iz ruralne Hrvatske postao junak nacije, Katoličke crkve i mnogih drugih diljem svijeta. Kao starozavjetni prorok nadbiskup Stepinac ostao je nepokolebljivo vjeran svojoj Crkvi i prirodnim zakonima budući da je bio glas savjesti tijekom triju totalitarnih režima. Branio je nauk Crkve i tako pokazao kako produhovljeni čovjek ukorijenjen u univerzalnim vrednotama može pojmiti jedinstvo svijeta u njegovoj različitosti.

AUTENTIČNA SVJEDOKINJA

Esther Gitman rođena je 1939. godine u Sarajevu, koje je u to doba bilo u sastavu NDH. Nakon izbjegličke drame u djetinjstvu, života u Izraelu s majkom, Gitman se trajno nastanjuje u Americi, studirajući u Kanadi i SAD-u. Doktorirala je na City University of New York,

a spoznaje svoje disertacije sažela je i objavila u knjizi *When Courage Prevailed / Kad hrabrost prevlada* (2012.). U akademskoj godini 2013./2014. bila je gostujuća profesorica na Hrvatskome katoličkom sveučilištu u Zagrebu, držeći studentima kolegij o spašavanju Židova.

Na temelju izvora prve vrste američka povjesničarka židovskog podrijetla dr. sc. Esther Gitman nastavlja sustavno i arhivski utemeljeno isticati cjelovitu istinu o zagrebačkome blaženiku Stepincu koji je - prema njezinu mišljenju - predstavljao hrvatske vrijednosti i vrijednosti zapadne civilizacije. Istaknuo se branivši slobode i vrijednosti pojedinca kao samostalne jedinice; slobode i poštovanja vjeroispovijedi; slobode i poštovanja privatnoga vlasništva kao temelja osobne slobode pojedinca i obitelji te slobode i poštovanja svakoga naroda na potpuni samostalni razvoj narodnoga života, rekla je Gitman na promociji. "U svako je doba i u svim okolnostima Stepinac bio branitelj protiv svih neprijatelja koji su prije Drugoga svjetskog rata, tijekom i nakon njega, opsjedali njega i njegov hrvatski narod." Povjesničarka Gitman podsjetila je kako je Stepinac svjedočio strahotama koje su se dogodile u Hrvatskoj tijekom Karađorđevićeva kraljevanja te kako je bio svjedok i strahota nacističke Njemačke koja je okupirala zemlju te je uz suradnju Ante Pavelića zemlja postala neovisna o Srbiji, ali

je stalno bila pod njemačkim tutorstvom, istaknula je Gitman. Tumači kako je Stepinac rano shvatio da nacistička Njemačka ima kontrolu nad Pavelićem te je podsjetila da je zagrebački nadbiskup vođama režima u NDH izrazio svoju zabrinutost zbog nehumane politike protiv Židova i drugih. Istaknula je kako je gubitak ljudskih života tijekom rata bio mnogima u Hrvatskoj uznemirujući i moralno odvratna pa su Hrvati svojoj novoj vlasti počeli pisati peticije, objašnjavajući da su progonjeni Židovi - dobri, poštteni i radišni ljudi te ih je pogrešno progoniti. Ustvrdila je kako je u Hrvatskome državnom arhivu otkrila još 420 peticija u korist Židova, koje su potpisale tisuće ljudi. Te peticije pokazuju da su zabrinuti hrvatski građani od svoje vlasti očekivali odgovor, rekla je. "Stepinac je osuđivao nacizam, fašizam, komunizam i nečovještvo ustaša", ističe i podsjeća da se tijekom rata vodio sloganom - "Stvarno postoji samo jedna rasa, a to je Božja rasa."

ARHIVSKA UTEMELJENOST KNJIGE

Sažeto, skidanjem oznake tajnosti s obavještajnih podataka SAD-a prema odredbama američkog *Zakona o otkrivanju nacističkih ratnih zločina* iz 1998. mnoga su jednostrana gledanja zamijenjena nijansiranim inačicama Stepinčeve uloge u II. svjetskom ratu, ocjenjuje dr. sc. Gitman. Uvjerena je da njezino istraživanje pokazuje da je Stepinac snažno osuđivao kršenje ljudskih prava. Podsjetila je kako je Vatikan nekoliko puta nadbiskupu Alojziju Stepincu ponudio da se skloni, no, dodala je, njegova savjest i snažno uvjerenje u neotuđiva prava svake osobe da živi život koji mu je dao Stvoritelj motivirali su ga da ostane u Zagrebu i skrbi se za tisuće žrtava koje su potpuno ovisile o njemu. Među tim žrtvama, naglasila je, bilo je primjerice i 58 starijih Židova, siročadi, tisuće Židova u mješovitim brakovima i slično. Uz pomoć vatikanskoga ministra vanjskih poslova Maglionea spriječio je pokušaj talijanskih vlasti da iz svoje, talijanske zone, u njemačku okupacijsku zonu vrate izbjegle Židove. Tako je preživjelo približno pet tisuća Židova, konstatala je dr. sc. Gitman. Vlastitim istraživanjem, istaknula je, želi osporiti

Predsjednica RH Kolinda Grabar Kitarović i odlikovana Esther Gitman

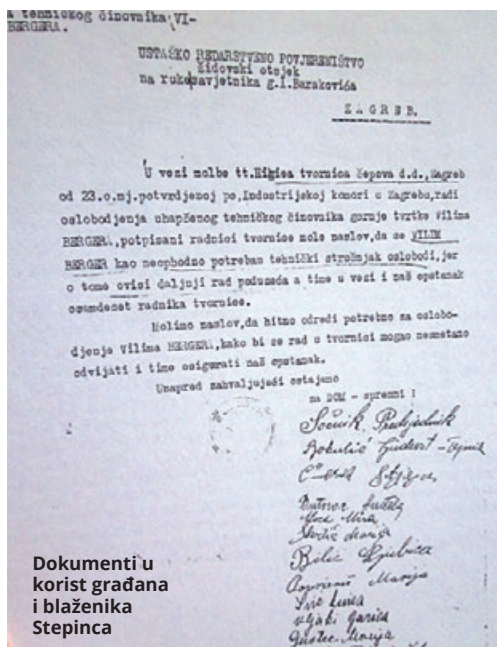
Uručeno odlikovanje povjesničarki Esther Gitman

Za osobite zasluge stečene istraživanjem, dokumentiranjem i promicanjem istine o hrvatskoj povijesti 20. stoljeća te produbljivanje razumijevanja između hrvatskog i židovskog naroda dr. sc. Esther Gitman odlikovala je *Redom kneza Branimira s ogrlicom* predsjednica RH Kolinda Grabar-Kitarović.

raširenu percepciju nekih povjesničara, među njima i dvojice Izraelaca te srbijanskoga režima, da je sve hrvatsko stanovništvo tada i sada krivo za zločine. Dvoji bi li sama imala hrabrosti koju je pokazala njezina majka, ostavivši za sobom dom i obitelj, te je pobjegla samo da je spasi. Divi se hrabrosti nadbiskupa Stepinca i tisuća spasilaca koji su izložili opasnosti svoj život i život svoje obitelji, rekla je dr. Gitman, znajući kao autentičan svjedok da su njihova djela promijenila zbilju te da trebaju biti vodičima nama i budućim naraštajima. "Neka nadbiskup Stepinac bude proglašen svetim, što on to već jest, jer je spasio svoju Crkvu, svoj narod i mnoge od nas", zaključila je američka povjesničarka dr. sc. Esther Gitman.

Knjiga je dostupna na Internetu: <http://www.ks.hr/alozije-stepinac--pillar-of-human-rights> ■

ENG American historian Esther Gitman's new book *Alojzije Stepinac Pillar of Human Rights* was promoted in Zagreb. Gitman's English-language book on Zagreb's former archbishop and cardinal is jointly published by Kršćanska sadašnjost and the Croatian Catholic University of Zagreb.

Dokumenti u korist građana i blaženika Stepinca

Sloboda istraživanja bez klevetanja

Dolaskom i međunarodnim priznanjem suverene Republike Hrvatske hrvatski narod s pravom se ponadao da je to u isto vrijeme kraj onih od 1918. i posebice od 1945. strašnih i sustavnih klevetanja njegove zemlje i nabijanja krivnje u odnosu na Drugi svjetski rat, kako njemu na njegovim etničkim prostorima u domovini tako i u izvandomovinstvu.

Piše: dr. fra Šimun Šito Ćorić, Švicarska
(sito.coric@gmx.net)

Evo i nakon gotovo tri desetljeća nikako da se riješimo toga tereta. Posebice ono što nam je kao narodu po cijelom svijetu ciljano u pola stoljeća nametala i širila komunistička država, i danas se po toj uhodanoj štanci poteže iz određenih krugova u domovini i svijetu. Kao da se u to vrijeme ono što se događalo prije osamdesetak godina nije u svim mogućim varijacijama dovoljno lažno i istinito iznosilo!

Kako se može dogoditi da američki veleposlanik u RH Robert Kohorst, za sigurno jednostrano brifiran, uz svoje druge prijateljske i korisne izjave javno podigne kažiprst prema svekolikoj hrvatskoj javnosti (sic!) sa sljedećim riječima: "Jedno od vrlo važnih pitanja našeg veleposlanstva je potaknuti Hrvatsku da prizna što se dogodilo za vrijeme Drugoga svjetskog rata. Riječ je o jednom od naših prioriteta..."

Eto nam važne američke pomoći, a predvodit će je taj čovjek koji je sam izjavio da do prije par godina nije ni znao gdje je Hrvatska! Kao da hrvatski narod i njegova Vlada nemaju u sadašnjosti nikakvih većih teškoća ni drugog posla nego ih sada tjera da svoju snagu posvećuju onom vremenu prije osamdesetak godina! Ne reče na koji način da to ponovno "priznaju"?

Nekako u isto vrijeme došla mi je do ruku studija koju su financirala dva američka sveučilišta, Yale i Grinnell, te Europska zajednica za progresivni judaizam. U njoj se tvrdi da "mnoge vlade Europske unije rehabilitiraju ratne zločine i ratne zločince iz Drugoga svjetskog

spremnih", hrvatski grb s početnim bijelim poljem i fotografiranje pod njom predsjednice Kolinde Grabar-Kitarović, pa predsjednik Franjo Tuđman i njegovo djelo "Bespuća povijesti" s "minimiziranjem ustaških zločina", preimеноvanje trgova i ulica te slično.

Uostalom, Židovi po svijetu s kojima se srećemo, prijateljujemo i surađujemo uopće nemaju takva mišljenja i stajališta prema hrvatskome narodu kakve nam ti salonski kritičari toware na leđa, a i oni sami podijeljeni su prema pitanjima holokausta. "Brojne su i poznate zajednice napaćenih milijuna židovskih pripadnika u vremenu i sadašnjosti, brojni su i glasoviti suvremeni umjetni-

Prije je potrebno sve nesuglasice u RH i razne međunarodne prigovore vraćati na dokazive činjenice i pravne standarde slobodnog istraživanja te tako svim tutorima koji olako i neargumentirano lijepe ružne etikete hrvatskome narodu nesmetano odgovarati autentičnim argumentima.

rata, umanjuju vlastitu krivnju u pokušaju istrebljenja Židova". Prema toj studiji, revizionizam po pitanju holokausta je na najgorim razinama u Hrvatskoj, Poljskoj, Mađarskoj i Litvi.

Što se Hrvata tiče, tu su prigovori u stilu slova i/ili duha s početka mlade hrvatske države: relativiziranje NDH-režima i holokausta, valuta kuna, Jasenovac, "ustaška ikonografija" HOS-a u Domovinskome ratu pozdravom "Za dom

ci iz ovoga raseljenog, a homogenoga narodnog korpusa i sasvim konkretnih stradalničkih, izgnaničkih i napaćenih obitelji, temeljito uvrijeđene, frapirane višedesetljetnim biznisom svojih vlastitih, a brojnih sunarodnjaka, biznismena nad židovskim žrtvama i oko židovskih žrtava" (J. Novak).

Američko-židovski povjesničar Norman G. Finkelstein u svom bestselleru "Industrija holokausta", prevedenom

na desetke jezika, još otvorenije govori kako se ta židovska nedvojbeni i nemjerljiva žrtva puno puta preokreće u industriju materijalnih, političkih i drugih nepoštenih interesa. On to baš naziva "industrijom holokausta" i u takvoj radbi činjenično optužuje upravo svoje sunarodnjake za laž i pohlepu, da upravo time izazivaju tihi animozitet drugih naroda prema sebi.

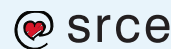
Kad je RH u pitanju, ti vrlo procjenitelji i naredbodavci ne uzimaju u obzir da su se predsjednik Franjo Tuđman i Hrvatska ispričali za ustaške zločine 1997. kao dio dogovora za uspostavljanje veza s Izraelom, a da je to učinila i predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović 2015. u sličnoj prigodi. Bez obzira na to što je NDH dala ime novcu kuna, ona je već bila platežno sredstvo u srednjovjekovnoj Hrvatskoj. Napadani hrvatski grb s bijelim poljem koji je koristila NDH, korišten je u vremenima Habsburgovaca, a oslikan je i na crkvi sv. Marka u Zagrebu. Kad su ratne, ali i poratne tragedije Jasenovca u pitanju, poseban je problem što postoji visoki stupanj neslaganja i među znanstvenicima koji istražuju ove teme te što se još uvijek guše i ne dolaze do izražaja znanstvena istraživanja koja odudaraju od jučerašnjih "jugoslavenskih istina", a koje se još uvijek snažno promiču. Stvarni događaji Domovinskoga rata još uvijek su i za RH i za BiH pod jednostranim utjecajima raznih interesa svjetskih centara moći. ■

**Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika
učite kada želite i gdje želite**

*A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian.
Learn when and where you want.*

Sveučilište u
Zagrebu

HIT-1

**Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga
kao drugoga i stranoga jezika**

*The first on-line course of Croatian
as second and foreign language*

Jesenski semestar / Autumn semester

9. rujna - 1. prosinca 2019.
(prijave do 2. rujna)

September 9 – December 1, 2019
(registration until September 2)

- 7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodleu)
 - 150 nastavnih aktivnosti
 - 24 sata online nastave u živo
 - iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik
 - interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika
 - mogućnost stipendije
-
- 7 learning units in the Moodle-based e-learning system
 - 150 learning activities
 - 24 hours of real-time communication online
 - experienced language instructors, specialists in Croatian as L2
 - an interactive, communicative and individual approach to language learning
 - the possibility of a scholarship

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com

Sportska i ljudska veličina

“Kada kreneš sa starta, ne moraš pobijediti, ali moraš proći kroz cilj, makar i četveronoške”, jedan je od životnih postulata Milke Babović

Milka Babović

Tekst: **Željko Rupić**

Foto: **arhiva časopisa Zagreb moj grad**

Vole je, uvažavaju i poštuju već tri generacije. Gotovo da i nema nagrade koju nije primila za svoj sportski, društveni i javni angažman. Prije petnaestak godina jedan ju je renomirani tjednik uvrstio na listu trideset pet najznačajnijih Hrvatica u povijesti, među umjetnice, znanstvenice, izumiteljice, sportašice i političarke poput M. J. Zagorke, I. B. Mažuranić, Zinke Kunc, Slave Raškaj, Dore

Pejačević, Vesne Parun, Đurđice Bjedov, Janice Kostelić i Savke Dapčević-Kučar. Ona je od oca Crnogorca i majke Mađarice i samo bi se neki “skraćeni um” usudio ne nazvati je našom, našom Zagrepčankom i Hrvaticom, našom Milkom. Ona je istinska sportska i ljudska veličina.

Najvišu državnu nagradu na području sporta «Franjo Bučar», i to za životno djelo, krajem studenoga prošle godine primila je, uz Vladimira Jankovića i posmrtno Matu Parlova, i Milka Babović, sportašica, sportska novinarka, radijska i televizijska komentatorica i istaknuta društvena i javna djelatnica. To je bio samo povod, a razloga je i više nego dostatno da se ukratko podsjetimo “životne škole” i ljudskih, sportskih i javnih dostignuća ove iznimne osobe.

ŽIVJELA U DEVET MJESTA

Milka Babović rođena je u Skoplju 1928. godine, nakon samo nešto više od godinu dana zbog očeva posla seli u Nevesinje u Hercegovini odakle obitelj 1934. godine dolazi u Sarajevo gdje Milka pohađa osnovnu i prvi razred srednje škole. Strahote 2. svjetskoga rata pogodile su i obitelj Babović koja 1941. mora izbjći iz Sarajeva i to bez oca kojega kao časnika kraljevske vojske odvođe u zarobljeništvo gdje je, krajem rata, i umro. S majkom, sestrama i bratom Prokletija u Crnoj Gori, potom su neko vrijeme u gradiću Berane, čak i u dva bugarska grada, a nakon rata obitelj živi u Rumi i u Beogradu, da bi 1948. godine stigla u Zagreb.

“Zagreb je deveto mjesto u kojem sam živjela i živim”, kaže danas Milka Babović, “i nekako sve više mislim da

je najkorisniji dar koji ti sudbina može dati to da kao dijete mijenjaš sredine, upoznaješ ljude i naučiš da nisi ni najpametniji, ni najgluplji, ni najljepši ni najružniji, jer svugdje nas ima svakakvih”.

“...MORAŠ PROĆI KROZ CILJ!”

Sportski duh, naslijeđen od majke, konkretiziran trčanjem još u Rumi, Milka Babović nastavlja razvijati u Zagrebu, isprva gimnastikom, a onda konačno atletikom u zagrebačkoj Mladosti gdje joj je trener, a kasnije i suprug, bio Žarko Susić, čuveni novinar i urednik sportske redakcije zagrebačkoga Vjesnika. Atletski i životni tandem ostvario je brojne uspjehe i državne rekorde u trčanju na kratkim stazama, među ostalim i dvije titule svjetske studentske prvakinja, peto mjesto na Europskom prvenstvu i brojne naslove državne prvakinja, a su-

Milka Babović, Vladimir Janković i Laura Parlov, udovica Mate Parlova

Dimenzija više koju nam je Milka donosila u svojim prijenosima postala je dio kolektivne memorije hrvatskoga sporta.

Najvišu državnu nagradu na području sporta "Franjo Bučar", i to za životno djelo, krajem studenoga prošle godine primila je Milka Babović.

štinu toga svoga vremena Milka sada sažima u svoj životni postulat – "Žarko me naučio nečemu itekako važnom za život. Kada kreneš sa starta, ne moraš pobijediti, ali moraš proći kroz cilj, makar i četveronoške."

"Nisam tada pomišljala da ću biti novinarka", naglašava u našem razgovoru Milka Babović i sjeća se "ključnog" trenutka iz srpnja 1949. godine, večeri uoči republičkoga praznika, u Klubu novinara u Praškoj ulici, gdje se slučajno zatekla. "Urednik Narodnog sporta Habunek požalio se da nema koga sutra poslati u Rude kod Samobora da napiše tekst o omladinskim sportskim aktivnostima u povodu praznika, a netko je od prisutnih za stolom predložio da pošalje mene. Nakon velikog nagovaranja pristala sam, otišla i napisala prilog na pet stranica, doktorsku disertaciju, kako ju je nazvao meni tada nepoznati Zvone Mornar kada je vidio moj prilog."

Dvije prve generacije od tri spomenute na početku ovoga teksta Milku Babović ipak najbolje pamte po njezinim vrhunskim ostvarenjima na Televiziji Zagreb. A tamo je učila od najboljeg. "Je-

Predsjednik Hrvatskoga sabora Gordan Jandroković i zamjenik državne tajnice za sport Krešimir Šamija uručili su Milki Babović Državnu nagradu za sport "Franjo Bučar" za životno djelo

Sportski uspjesi, novinarstvo i nagrade

Devedesetjednogodišnja Milka Babović bila je atletska reprezentativka Jugoslavije, višestruka državna prvakinja i rekorderka u trčanju na kratkim stazama, dvaput birana za najbolju sportašicu države, svjetska studentska prvakinja 1953. i 1957. godine i petoplasirana na europskom prvenstvu 1954. godine na 80 metara s preponama. Prvi novinarski tekst napisala je 1949. za Narodni sport (kasnije Sportske novosti) u Zagrebu, narednih godina je radijska novinarka, a od 1955. osnivačica, prva i dugogodišnja urednica sportske redakcije Radio-televizije Zagreb. Među ostalim, bila je članica Izvršnoga vijeća Skupštine grada Zagreba, članica Jugoslavenskoga olimpijskoga odbora, predsjednica Sekcije sportskih novinara Hrvatskoga novinarskoga društva i ugledna članica brojnih međunarodnih asocijacija. Od njezinih brojnih priznanja i nagrada izdvajamo Zlatno pero Hrvatskoga novinarskoga društva, Nagradu grada Zagreba, priznanje Milan Grlović Hrvatskoga novinarskoga društva i godišnju Nagradu Franjo Bučar, a nositeljica je i visokoga ordena bivše države.

dan je i jedini moj učitelj i kolega Hrvoje Macanović, čovjek iznimne erudicije, dosljedan čovjek jasnog stava, i učitelj koji je znao prenijeti znanje, koji je krajnjom jednostavnošću i vrlo ozbiljne podatke, probleme i analize pretvarao u razumljivo štivo za svakoga. Zbog takvih ljudi, kolega i autora još i danas pratim određene novine, određene emisije, određene sadržaje."

SPORT JE NAJBOLJA KOZMETIKA

Dimenziju više koju nam je legendarna Milka donosila u svojim prijenosima i komentarima, poglavito umjetničkoga klizanja, teško je opisati, ali je najblaže rečeno ta dimenzija postala dio kolektivne memorije hrvatskoga sporta. Davorina nam je desetljećima bogatstvo lijepe riječi i nenadmašni sklad riječi i slike. Njezin zaštitni znak – prikaz boja odjeće klizačica i klizača gledateljima cr-

no-bijelih televizora logična je posljedica njezine opće kulture, sklonosti knjizi, kazalištu, naprosto učenju.

I danas, kada je u mirovini, Milka Babović "u petoj sekundi" ostavlja dojam iznimnog znalca povijesti, kulture, metodologije i društvene uloge sporta, ali i politike i kulture općenito. Žena je od koje se i danas uči o «čitanju kao gimnastici mozga», o «odgojnoj i pedagoškoj funkciji sporta», o «korištenju računala i interneta, ali knjiga mora zašuštati u rukama», o «sportu kao najboljoj, najjeftinijoj i najefikasnijoj kozmetici». ■

ENG *The Franjo Bučar Award is our highest national decoration for achievements in sports and athletics. The award was conferred in late November of last year for lifetime achievement to Vladimir Janković, Mate Parlov (posthumously), and athlete, sports reporter, radio and television commentator and prominent society and public activist Milka Babović.*

Legende hrvatskoga televizijskoga novinarstva u karikaturi – Milka Babović, Boris Mutić i Mladen Delić

SJAJNI DINAMO IZBORIO OSMINU FINALA EUROPSKE LIGE

Nakon što je dominantnim igrama u skupini protiv Fenerbahčea, slovačkoga Spartaka i Anderlechta nakon 49 godina osigurao "europsko proljeće", zagrebački Dinamo i u nokaut fazi nastavlja sjajnom igrom. Izborili su plasman u osmini finala Europske lige nakon što su na stadionu Maksimir pred 25.680 gledatelja pobijedili Viktoriju iz Plzena s 3 - 0 i tako nadoknadili poraz od 1 - 2 iz prve utakmice. Golove za Dinamo zabili su Mislav Oršić (15), Emir Dilaver (34) i Bruno Petković (73), a Viktorija je od 86. minute igrala s igračem manje nakon što je isključen David Limbersky. Zagrebački plavi 7. i 14. ožujka u osmini finala igraju protiv portugalske legende, Benfice iz Lisabona.

I JUNIORI DINAMA U OSMINI FINALA

Nakon što su iz daljnjeg natjecanja izbacili rumunjsku Vitorul Constantu i kazahstansku Astanu, juniori zagrebačkog Dinama plasirali su se u osmini finala Lige prvaka zahvaljujući pobjedi protiv moskovskog Lokomotiva nakon boljeg izvođenja 11-eraca u 16-ini finala s ukupnih 6 - 5. Junak pobjede Dinama bio je vratar i kapetan momčadi Dinko Horkaš koji je u raspucavanju s bijele točke obranio udarac Germana Osnova, dok su sva petorica izvođača u zagrebačkoj momčadi bili precizni. U susretu igranom pred otprilike 1.000 gledatelja na pomoćnom stadionu "Hitrec Kacian" Dinamo je poveo u 13. minuti golom Leona Šipuš, a Rusi su izjednačili u trećoj minuti sudačke nadoknade. U osmini finala Dinamovi će juniori sredinom ožujka igrati protiv Liverpoola.

MIRKO FILIPOVIĆ POBIJEDIO ROYA NELSONA

Mirko Filipović "Cro Cop" pobijedio je 17. veljače u borbi mješovitih borbilačkih vještina na Bellatoru 216 Amerikanca Roya Nelsona odlukom sudaca nakon tri runde. "Bilo mi je mentalno teže nego fizički. Teško mi je reći je li mi sada teže boriti se s 44 godine ili kada sam bio mlađi. Ono što je najvažnije je da se osjećam jako dobro", rekao je Filipović nakon pobjede. Za 44-godišnjeg Filipovića ovo je deseta uzastopna pobjeda, a u borbi u kojoj je bio taktički dominantniji obranio je sve pokušaje Amerikanca da ga sruši. Također, to je 38. pobjeda u karijeri Cro Copa u kojoj ima i 11 poraza te dva remija. Filipović se borio protiv Nelsona i 2011. godine u UFC-u i tada je izgubio.

BOJANU BOGDANOVIĆU PRIZNANJE KOJE JE OD HRVATA DOSAD DOBIO SAMO DRAŽEN

Odlične igre na posljednjim utakmicama donijele su Bojanu Bogdanoviću prestižnu nagradu – početkom veljače proglašen je igračem tjedna Istočne konferencije u NBA ligi! Babo je na četiri utakmice u prosjeku bilježio 22,5 poena, 2,5 skokova, 3 asistencije i 1,3 osvojene lopte, ali nagradu ne bi dobio da pritom nije vodio Indiana Pacerse do omjera 4/0. Bogdanović je postao tek drugi Hrvat koji je dobio ovu nagradu. U posljednjoj sezoni prije tragične pogibije, u prvom tjednu prosinca 1992., za igrača tjedna u NBA ligi izabran je Dražen Petrović. Tada je nagrada, doduše, imala veću težinu jer su se tada tjedne nagrade dodjeljivale samo jednom igraču u cijeloj ligi, a od 2001. dobiva je po jedan igrač iz svake konferencije.

KOŠARKAŠKA REPREZENTACIJA NE IDE NA SP U KINU

Hrvatska muška košarkaška reprezentacija je porazom od 65 - 84, 25. veljače, na gostovanju u Mađarskoj u Szombathelyju okončala svoj nastup u kvalifikacijama za Svjetsko prvenstvo koje će se održati u Kini od 31. kolovoza do 15. rujna. Hrvatska je izgubila sve izgleda za plasman na SP tri dana ranije, nakon poraza od Poljske u Varaždinu 69 - 77, dok je Mađarska i ranije ostala bez izgleda za plasman pa je susret u Szombathelyju odigran u revijalnome tonu. Hrvatska je tako natjecanje u skupini okončala na petome mjestu s četiri pobjede i osam poraza, dok je Mađarska zauzela četvrto mjesto sa po šest pobjeda i poraza. Plasman na SP u Kini iz ove skupine i prije posljednjeg kola osigurale su Litva, Italija i Poljska.

CEDEVITA ŠESTI PUT ZAREDOM OSVOJILA KUP

Košarkaši Cedevite šesti put zaredom, a sedmi put u klupskoj povijesti osvojili su naslov pobjednika Kupa "Krešimir Ćosić". U finalu završnog turnira u Splitu svladali su Cibonu s 89 - 74. Cedevitu je do novog trofeja predvodio Filip Krušlin s 21 košem, dok je Damir Markota sa 17 ubačaja bio najefikasniji za Cibonu. Odluka o pobjedniku praktički se dogodila početkom drugog poluvremena kada se Cedevita serijom 14 - 0, ostvarenom tricama Krušlina, odvojila na 57 - 40. Cibona se uspjela približiti na jednoznačnu razliku, no zapravo više nije mogla ozbiljnije zaprijetiti. Ovom pobjedom Cedevita se poravnala s Cibonom po broju osvojenih kupova. Oba kluba ih sada imaju po sedam.

Lutanje od četiri stoljeća

Slika Andrije Medulića *Trijumfalni doček Kralja Saula nakon što je David porazio Golijata*, nastala u Veneciji oko 1540. godine, na londonsku aukciju došla je iz privatne zbirke u Italiji gdje ju je kupila obitelj Kojaković, a bit će izložena za javnost u sljedećih osam godina

Flora Turner-Vučetić

GOVOR FLORE TURNER-VUČETIĆ

“Ambasador Kojaković i ja više decenija vodimo dijalog o njegovom imenja ku Andriji Meduliću, čije je djelo godinama priželjkivao.

Kada smo 1998. godine otišli u atelje uglednog londonskog antikvara Richarda Philpa pogledati sliku pripisanu našem Schiavonu i divili se *Nimfama u pejzažu*, Andrija je bio fasciniran tom slikom, ali nije pomišljao na kupnju jer se nadao da će Ministarstvo kulture otkupiti te čarobne *Nimfe* za hrvatske zbirke. Na žalost, to se nije dogodilo i slika je otišla u švicarsku privatnu zbirku gdje je dugi niz godina bila nepristupačna čak i specijalistima. Nova mogućnost

otkupa za hrvatske zbirke ukazala se tek deset godina nakon toga. U aukcijskoj kući Christie's prodavao se Medulićev crtež sv. Andrije. Obavijestili smo Ministarstvo kulture koje je osiguralo sredstva i uspješno sam se natjecala u ime Ministarstva kulture.

Kada je prije ovog Božića Andrija Kojaković u katalogu aukcije Christie's ugledao Medulićevu sliku *Trijumfalni doček Kralja Saula nakon što je David porazio Golijata*, nije bilo mnogo vremena za razmišljanje i sa suprugom je odlučio da će se ona u ime obitelji natjecati na aukciji. Bila je uspješna i obitelj je ovo djelo majstora Schiavonea, Andree Meldolle (rođen u Zadru oko 1510., a

umro u Veneciji 1563.) donijela u slikarevu domovinu.

Slika je rađena tehnikom ulja na drvenoj podlozi, većih je dimenzija i spada među malobrojna djela čija atribucija ovome majstoru nije nikada bila upitna. To je razlog zbog kojeg je prof. dr. Enrico Maria Dal Pozzolo, jedan od autora izvanredne studijske izložbe *Sjaj venecijanske renesanse: Schiavone - između Parmigianina, Tintoretta i Tiziana* (Venecija, Muzej Correr 2015. - 2016.), uzaludno za njom tragao kad ju je htio izložiti u odabiru slika sigurno atribuiranih Schiavoneu. Morao se zadovoljiti samo fotografijom u katalogu isto kao i dr. Francis Richardson u svojoj opsežnoj monografiji: *Andrea Schiavone* (Oxford 1980.). Richardson priznaje da je ovu sliku vidio jedino na fotografiji, ali je zbog specifičnog slikarskog rukopisa i tipologije likova bez sumnje pripisuje Schia-

voneu. Istaknuo je slikarev ekstravagantno slobodan i fluidan namaz boje, što je neprijeporno dominantan čimbenik njegovog slikarstva u razdoblju oko 1540. godine. Richardson zaključuje da je slikar inspiriran Starim zavjetom i opisom u prvoj knjizi o Samuelu 18,6: 'Kad se David vraćao ubivši Filistejca, izađoše žene iz svih gradova Izraelovih u susret Kralju Saulu veselo kličući, pjevajući i plešući uza zvuke bubnjeva i cimbala', naslikao trijumfalni doček Kralja Saula nakon što je David porazio Golijata.

Na slici je djevojka koja na glavi drži vrč dok plesnim korakom predvodi trijumfalnu povorku prema krajoliku na desnoj strani slike. Prepoznamo slikarevu tipičnu gamu boja, slobodan namaz, lepršavu draperiju poluprozirne haljine plesačice, sve ono zbog čega su Schiavonea cijenili u 16. i 17. stoljeću kao jednog od protagonista stila rafiniranog kolorizma koji je osvojio Europu. Zbog njegove specifične tehnike brzih i odlučnih poteza kistom Marco Boschini ga je 1660. godine u svom djelu *La carta del navegar pitoresco* nazvao *Furia Dalmatina* i napisao da su potezi kista kod njega tako smion i da plaše. 'Kod njega je toliki nemir boja i mrlja i tako odlučan potez da se do tada nešto tako snažnog nije nikad vidjelo',

Foto: Srećko Budek, MUO

zaključuje Boschini. Djevojk s vrčem i dugovrate deve možemo usporediti sa sličnim likovima na nekoliko Schiavoneovih grafika.

Povijest vlasnika slike možemo pratiti tek od 19. stoljeća kad je zabilježen kao: Andrea Schiavone, *Trijumfalna procesija sa zarobljenicima* u zbirci Martina Henryja Colnaghija (1821. – 1908.), uglednoga londonskoga galerista i antikvara. Colnaghi je bio vrstan antikvar i njegovi su klijenti imali povjerenja u njegov instinkt i znanje. Pronašao je mnoga remek-djela, a neka od njih darovao je Nacionalnoj galeriji u Londonu.

Sliku je 1884. godine prodao kolekcionarima Robertu i Evelyn Benson koji su je 1914. objavili u svom katalogu. Njihova je zbirka zapela za oko poznatom britanskom antikvaru Sir Josephu Duveenu (1869. - 1939.) koji ju je u cijelosti otkupio 1927. godine, a zatim prodavao pojedine slike britanskim i američkim kolekcionarima. Duveen, jedan od najutjecajnijih antikvara svog vremena, oslanjao se na ekspertizu slavnog povjesničara umjetnosti Bernarda Berensona. Berenson je 1936. i 1957. objavio pregled venecijanskog slikarstva u doba renesanse, u kojemu pod imenom umjetnika: Andrea Schiavone, zvani Meldolla, navodi 118 slika. Među njima je i slika koju opisuje - *Žena nosi amforu, a slijeđe je sužanj, konjanik i deve*. Objavio je i

fotografiju iz koje je očito da se radi o slici iz kolekcije obitelji Kojaković koju danas predstavljamo.

Berenson ju je mogao vidjeti u Vili Demidoff nedaleko od njegove vile pokraj Firence. Vila Demidoff sagrađena je na imanju koje je u doba renesanse pripadalo slavnoj obitelji Medici. U 19. stoljeću vilu je kupio princ Paul Demidoff od San Donata, iz moćne i bogate ruske obitelji još iz doba Petra Velikog, a čiji su članovi imali značajnu ulogu u povijesti Firence tijekom 19. stoljeća. Sljedeća nasljednica, princeza Abamelek-Lazaref, tetka po majci princa Pavla od Jugoslavije, ostavila mu je u nasljedstvo vilu s namještajem i umjetninama. Međutim, princ Pavle je prodao čitav inventar 1969. godine na aukciji koju je u vili organizirao londonski Sotheby's. U katalogu je uz fotografiju ove slike naveden autor: Andrea Meldolla detto Schiavone. Vjerojatno ju je tada kupio neki talijanski ljubitelj Schiavonea. Time je njezino lutanje dulje od četiri stoljeća dovršeno jer je prije nekoliko dana našla svoj stalni dom u Hrvatskoj." ■

ENG *Andrija Medulić's King Saul Being Greeted in Triumph after David's Defeat of Goliath, a painting created in Venice around the year 1540, has been auctioned in London from a private collection in Italy and has been purchased by the Kojaković family. It will be exhibited for public viewing for the coming eight years at Zagreb's Museum of Arts and Crafts.*

Donatori Stela i Andrija Kojaković

SVEČANI ISPRAĆAJ 10. HRVATSKOG KONTINGENTA U AFGANISTAN

U vojarni "Pukovnik Marko Živković" na zagrebačkom Plesu održan je svečani ispraćaj 10. hrvatskog kontingenta (HRVCON) u NATO misiju potpore miru "Resolute Support" u Afganistan. Zapovjednik 10. HRVCON-a u misiji "Resolute Support", u čijem se sastavu nalazi 104 pripadnika Oružanih snaga RH, je brigadir Dragiša Konsa. Ministar obrane Damir Krstičević na ispraćaju u vojarni "Pukovnik Marko Živković" na Plesu je naglasio kako se sigurnost NATO saveza, pa tako i Hrvatske, ne brani samo na hrvatskim granicama, nego na mjestima gdje ugroza nastaje. Vojnicima je poručio da im vlastita sigurnost i sigurnost kolega bude na prvome mjestu te ih potaknuo na razmjenu iskustava i znanja s partnerima.

VRIJEDNA DONACIJA HMI-JU

Ljubaznošću Ljiljane i Dragutina Ferbera iz Zagreba Hrvatskoj matici iseljenika predane su na dar tri knjige velečasnog Stjepana Gnječa, rodnom iz Krvavca kraj Metkovića (1936.), svećenika Splitsko-makarske nadbiskupije koji je posljednjih 39 godina života pastoralno djelovao u Hrvatskoj katoličkoj misiji Geelong, gdje je 2013. i preminuo. Gnječ je bio župnik u župi Ravča-Kljenak-Kokorići pokraj Vrgorca pa u župi Ruda pokraj Sinja, župama u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji. Nakon 10 godina službe u Hrvatskoj, od 1973. do 2012. bio je u hrvatskoj inozemnoj pastvi u Australiji.

PULSKA DJECA I POLICAJCI OBILJEŽILI DAN RUŽIČASTIH MAJICA

Nekoliko stotina djece i policajaca sudjelovalo je u Puli u utrci "Trkom protiv nasilja", kojom su PU istarska i Vijeće za prevenciju kriminaliteta Grada Pule obilježili Dan ružičastih majica - nacionalni dan borbe protiv vršnjačkog nasilja. Policijska uprava istarska i Vijeće za prevenciju kriminaliteta Grada Pule četvrtu godinu zaredom obilježavaju Dan ružičastih majica na prigodan način, organizacijom revijalne utrke pod nazivom "Trkom protiv nasilja". Sudionici utrke nosili su ružičaste majice u znak potpore borbi protiv vršnjačkog nasilja, a umjesto startnih brojeva na majicama su imali vlastite poruke protiv nasilja.

VELIKA POVORKA RIJEČKOGA KARNEVALA S OKO 10.500 MAŠKARA

Na velikoj međunarodnoj povorci Riječkoga karnevala sudjelovalo je 106 maškaranih grupa s više od 10.500 maskara i 67 alegorijskih kola iz Hrvatske i svijeta. U velikome mimohodu maskare su zavladaile Korzom i okolnim ulicama u središtu Rijeke. Više od 130.000 gledatelja uživalo je u maskaranoj povorci, a stigli su iz cijele Hrvatske i mnogih država svijeta. U povorci su sudjelovale karnevalske skupine iz Italije, Slovenije, Crne Gore, Srbije, Mađarske, Bosne i Hercegovine, Makedonije te iz svih dijelova Hrvatske, a sudionike povorke duž trase najavljivali su voditelji sa šest pozornica.

PRIMOPREDAJA VATROGASNOG BRODA

"Sveti Florijan", 925.000 kuna vrijedan prvi vatrogasni brod u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, svečano je u dubrovačkoj staroj gradskoj luci dodijeljen Javnoj vatrogasnoj postrojbi Mljetu. Brod dug 9,8 metara i širok 3,2 metra izgrađen je u radionici splitske tvrtke "Damor", a registriran je na osam članova posade. Opremljen je bacačem pjene za gašenje s mora i na nepristupačnim terenima. Županijski vatrogasni zapovjednik Stjepan Simović rekao je kako će vatrogasci zahvaljujući tom brodu biti još brži i učinkovitiji u intervencijama na moru.

17. VINKOVAČKO POKLADNO JAHANJE

Ulicama grada Vinkovaca projahali su sudionici 17. vinkovačkoga pokladnog jahanja, običaja koji datira još iz vremena Vojne krajine, a u pojedinim selima se održavao i nakon Drugoga svjetskog rata. U središtu grada dočekali su ih gradonačelnik Vinkovaca Ivan Bosančić i direktorica Turističkog ureda Turističke zajednice grada Vinkovaca Martina Matković. - Želio bih zahvaliti svim jahačima koji su danas ovdje što čuvaju našu tradiciju, što na ovaj način pokazuju tko smo i što smo, što su izmamili osmijehe i veselje u građana koji su po ovome sunčanom, ali hladnom i vjetrovitom vremenu, došli danas ovdje - istaknuo je vinkovački gradonačelnik.

6. REVIIJA TRADICIJSKE ODJEĆE I IZBOR NAJLJEPŠE HRVATICE U NARODNOJ NOŠNJI IZVAN RH

24. lipnja – 29. lipnja 2019. Tomislavgrad

Udruga Stećak i HMI pozivaju vas na 6. Reviju. Cilj manifestacije jest očuvanje i njegovanje hrvatske tradicijske kulture kao jedne od temeljnih vrijednosti hrvatskog nacionalnog i kulturnog identiteta. Prijavite se na reviju i natjecanje, događaju koji ujedinjuje matičnu do-

movinu, hrvatsko iseljeničtvo, hrvatsku nacionalnu manjinu i Hrvate iz Bosne i Hercegovine, upoznajte hrvatsku kulturnu i prirodnu baštinu, nove kontakte i provedite četiri nezaboravna dana s djevojkama iz cijeloga svijeta. Više informacija i prijava na folklor@matiss.hr.

Likovna

Pozivamo vas na Međunarodnu likovnu koloniju amatera slikara "Antun Petrović" koja djeluje u okviru Književno likovnog društva "Rešetari". Svake godine u lipnju KLD "Rešetari" organizira susret likovnih umjetnika iz domovine i iseljeničtva koji stvaraju u parku

kolonija

likovne galerije u Rešetarima. Kolonija je dvodnevna s bogatim sadržajem popratnih manifestacija. Sudionicima je osiguran smještaj i prehrana te materijal za rad.

Više info na www.matis.hr
i na folklor@matics.hr

LJETNA ŠKOLA HRVATSKOG FOLKLORA

1. – 12. kolovoza 2019.

Program LJŠHF obuhvaća učili plesove, nošnje, pjesme i glazbala hrvatskoga PANONSKOGA PODRUČJA, odnosno narodne plesove Turopolja, Moslavine, Posavine, Bilogore, područja Slatine, Donjeg Miholjca, Orahovice, Našica, Nove Gradiške i Požeške kotline, Valpovštine, Brodskog Posavlja, Đakovštine, područja Županje i Vinkovaca te Srijema. U programu su i plesovi Hrvata koji žive u Vojvodini (Srbija), Mađarskoj i Bosanskoj Posavini u BiH a koji pripadaju panonskom plesnom području.

Programski voditelj ŠHF jest prof. Andrija Ivančan koji vodi plesnu sekciju. Uz njega voditelj tamburaške sekcije je Tibor Bün s gostom predavačem maestrom Sinišom Leopoldom, a sekcije tradicijskih glazbala Vjekoslav Martinić. Škola je ponajprije namijenjena voditeljima i budućim voditeljima folklornih i tamburaških skupina, no otvorena je za sve članove amaterskih folklornih ansambala. Pratite nas na www.matis.hr, a za više informacija na folklor@matics.hr

Hrvatska matica iseljenika i Sveučilište u Zagrebu pozivaju vas u

Sveučilišnu školu hrvatskoga jezika i kulture

11. lipnja - 19. srpnja 2019.

- program za osobe starije od 17 godina
- 120 sati jezične nastave
- tri razine (početna, srednja i napredna)
- male skupine
- predavanja o hrvatskoj kulturi i povijesti

- raznoliki kulturni program
- studijski izleti
- diploma Sveučilišne škole, ECTS-bodovi

Prijave se primaju do 24. svibnja 2019.

Za detaljne informacije i pristupnice javite se na:

tel: (+385 1) 6115-116
e-mail: lada@matis.hr
(Lada Kanajet Šimić, prof.)

Prijavite se na seminar
STVARANJE KAZALIŠTA
koji će se održati
od 28. lipnja do 7. srpnja 2019.
u Pučišćima na otoku Braču.

Prijave se primaju do 15. lipnja.

STVARANJE KAZALIŠTA

Namijenjen je zaljubljenicima u kazalište, voditeljima i sudionicima kazališnih amaterskih grupa koje djeluju izvan Hrvatske ili je planiraju osnovati.

Steknite novo znanje uz veselo druženje i rad. Ostvarite kontakte i razmijenite iskustva s kazališnim amaterima iz cijeloga svijeta, pod stručnim vodstvom redateljice i dramske pedagoginje Nine Kleflin. Program je podijeljen u prijedpodnevni teoretski dio s audio-vizualnim materijalima i poslijepodnevni praktični dio. Seminar završavamo izvođenjem predstave domaćeg autora, kako bi smo pred lokalnom publikom primijenili usvojeno znanje. Sadržaj programa obogatit će se prigodnim tematskim predavanjima te posjetom Zadru na neku od predstava koje će se prikazivati u sklopu Zadarskog ljeta.

Kazalište će se stvarati u Pučišćima u Klesarskoj školi. Polaznici će biti smješteni u obnovljenome đlačkom domu u dvokrevetnim sobama s kupaonicom, neposredno uz more.

Hrvatska matica iseljenika pokriva troškove seminara, a polaznici plaćaju samo smještaj (250 kn dan – puni pansion).

Naš moto je - Kazalište je teško osmisliti, ali ga nije teško stvoriti.

Informacije i prijave:

Hrvatska matica iseljenika
Trg Stjepana Radića 3
10 000 Zagreb
HR-Croatia
www.matis.hr

E-mail adresa voditeljice projekta Nives Antoljak: nives@maticis.hr

